

П-25
16 a

Гос. Суд. Тр. Кол. Этам.
Публичная Б-ка
ОГД. НАЦ. АНТ-РЫ

2.

Kommunisti teel

1936

SISUKORD

	Lhk.
Nõukogude VIII erakorraline Üleliidu- line kongress. Seltsimees J. V. Stalini aruanne NSV Liidu Konstitutsiooni projektist _____	1
Suure enamlase mälestuseks _____	16
Suure ajaloo samba juures _____	18
E. KALK:	
Lenini-Stalini partei võidud andsid staa- linliku Konstitutsiooni _____	22
R:	
Trotskistlik-sinovjevlikkude terroristide programm ja nende ajalooline arene- mine _____	27
Hispaania rahva kangelaslik võitlus faschismi vastu _____	34
R. V.:	
Maailma-majanduse küsimusi _____	40
A. MAURER:	
Sotsialistliku riigi kõige kallim vara _____	44
RAMON SEDNER (tõlge):	
Saladus _____	47
R. V. (tõlge):	
Areniida _____	54
R. V.	
Marx võitlusest Hispaania iseseisvuse eest _____	57
Prof. J. DEPMAN:	
Tänapäeva teaduse suuremad edusam- mud _____	59
Väiksemad teated _____	60
Kroonika: Nõukogude Liidust. Välismaalt. Valgest Eestist _____	61

J. V. Stalin

Kommunismi teel

RAHVALIK POLIITIKA, KIRJANDUSE JA TEADUSE AJAKIRI

№ 6

November

1936

Nõukogude VIII erakorraline Üleliiduline kongress

Seltsimees J. V. STALINI aruanne NSV Liidu Konstitutsiooni projektist

(Seltsimees Stalini kõnetoolile ilmumine võetakse vastu terve saali kauakestva tormiliku ovatsiooniga. Kogu saal tõuseb püsti. Igalt poolt kostavad hüüded: „Hurraa sm. Stalinile!“ „Elagu seltsimees Stalin!“ „Elagu suur Stalin!“ „Suurele geeniu-sele sm Stalinile hurraa!“ „Vivat!“ „Rot Front!“ „Au sm Stalinile!“)

Konstitutsioonikomisjoni moodustamine ja tema ülesanded

Seltsimehed!

Konstitutsioonikomisjon, kelle projekt käesolevale kongressile läbivaatamiseks on esitatud, moodustati, nagu teada, NSV Liidu Nõukogude VII kongressi erilise otsuse põhjal. See otsus võeti vastu 6. veebruaril 1935. aastal.

Ta lausub:

„1. Teha NSV Liidu Konstitutsioonis muudatusi järgmises suunas:

a) Valimissüsteemi selles mõttes edasi demokraatiseerida, et mitte täiesti ühetasaseid valimisi ühetasastega asendada, mitmejärgulisi — otsestega, avalikke — salajastega;

b) Konstitutsiooni sotsiaal-majanduslikku alust selles mõttes täpsustada, et Konstitutsiooni vastavaks teha klassijõudude praegu-

sele vahekorrale NSV Liidus (uue sotsialistliku tööstuse loomine, kulakluse purustamine, kolhoosliku korra võit, sotsialistliku omanduse, kui nõukogude ühiskonna aluse, kinnitamine jms).

2. NSV Liidu Kesktäidesaatekomiteele ette panna konstitutsioonikomisjon valida, kellele ülesandeks teha esimeses punktis tähendatud alustel Konstitutsiooni parandatud tekst välja töötada ja see NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee sessioonile kinnitamiseks anda.

3. Nõukogude võimu asutuste lähemad järjekordsed valimised NSV Liidus uue valimissüsteemi alusel läbi viia“.

See oli 6. veebruaril 1935. aastal. Päev

pärast selle otsuse vastuvõtmist, s. o. 7. veebruaril 1935. a., tuli NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee esimene sessioon kokku ja moodustas — NSV Liidu Nõukogude VII kongressi otsuse täitmiseks — konstitutsioonikomisjoni 31 inimesest. Ta tegi konstitutsioonikomisjonile ülesandeks NSV Liidu konstitutsiooni parandatud projekt välja töötada.

Niisugused on vormilikud alused ja NSV

Liidu kõrgema asutuse juhtnõõrid, mille põhjal konstitutsioonikomisjon pidi oma tööd hargestama.

Selkombel pidi konstitutsioonikomisjon praegu maksvas, 1924. a. vastu võetud, konstitutsioonis muudatusi tegema, seejuures arvestades neid sotsialismi poole nihkumisi NSV Liidu elus, mis ajavahemikul 1924. aastast kuni meie päevini on teostatud.

II

Muudatused NSV Liidu elus ajavahemikul 1924. aastast kuni 1936. aastani

Missugused on need muudatused NSV Liidu elus, mis ajavahemikul 1924. aastast kuni 1936. aastani teostusid ja mida konstitutsioonikomisjon oma Konstitutsiooni projektis pidi peegeldama.

Milles seisab nende muudatuste põhiolu?

Mis oli meil 1924. aastal?

See oli nep'i esimene ajajärk, kui nõukogude võim mõningat kapitalismi elavnemist lubas, sotsialismi igapidi arendades; kui ta selle peale lootis, et kahe, kapitalistliku ja sotsialistliku, majandusesüsteemi võistluse käigus sotsialistliku süsteemi ülekaalu kapitalistliku süsteemi üle organiseerida. Ülesanne seisis selles, et selle võistluse käigus sotsialismi seisukohti kindlustada, kapitalistlike elementide likvideerimist saavutada ja sotsialistliku süsteemi, kui rahvamajanduse põhimise süsteemi, võit lõpule viia.

Meie tööstus ei pakkunud siis kadestamisväärilikku pilti, iseäranis rasketööstus mitte. Tõsi, ta hakkas vähehaaval jalule tõusma, kuid ei ulatanud oma produktiooniga kaugeleki veel mitte sõjaeelse tasemeni. Ta baseerus vanal mahajäänud ja kehval tehnikal. Ta arenes, muidugi, sotsialismi poole. Meie tööstuse sotsialistliku sektori erikaal moodustas siis umbes 80%. Kuid kapitalistliku sektori käes oli siiski vähemalt 20% tööstusest.

Meie põllumajandus pakkus veelgi vähemeldivamat pilti. Tõsi, mõisnikkude klass oli juba likvideeritud, kuid selle eest kujutas põllumajanduse kapitalistide klass, kulakute klass, veel küllalt tuntavat jõudu. Põllumajandus tervelt tuletas siis meelde väikeste üksiktalupoja majapidamiste mõõtmatut ookeani oma mahajäänud keskaegse tehnikaga. Selles ookeanis oletsesid üksikute täppide ja saarekestena kolhoosid ja sovhoosid, kellel veel, õieti ütelda, kuigi tõsist tähenlust meie rahvamajanduses ei olnud. Kolhoosid ja sovhoosid olid nõrgad, kulakul aga oli veel jõudu. Meie ei rääkinud siis

mitte kulakluse likvideerimisest, vaid tema kitsendamisest.

Sedasama peab kaubaringkäigu kohta riiGIS ütleva. Sotsialistlik sektor moodustas kaubaringkäigus mõningat 50—60%, — mitte rohkem; kõik muu välja aga olid kaupmehed, saherdajad ja teised erakauplejad oma alla võtnud.

Niisugune oli meie majanduse pilt 1924. aastal.

Mis on meil nüüd, 1936. aastal?

Kui meil siis nep'i esimene ajajärk, nepi algus, mõnel määral kapitalismi elavnemise ajajärk oli, siis on meil nüüd nep'i viimane ajajärk, nep'i lõpp, kapitalismi täieliku likvidatsiooni ajajärk rahvamajanduse kõigil aladel.

Algame kas või sellest, et meie tööstus sel ajavahemikul hiiglajõuks on kasvanud. Nüüd ei saa teda juba enam nõrgaks ja tehniliselt halvasti varustatuks nimetada. Vastu pidi, ta baseerub nüüd uuel, rikkal praeguseaja tehnikal tugevasti arenenud rasketööstusega ja veel enam arenenud masinaehitusega. Kõige peamine seisab aga selles, et kapitalism meie tööstuse aladelt hoopis minema on kihutatud, kuna valmistuse sotsialistlik vorm nüüd meie tööstuse alal täiesti ainuüksi valitsevaks süsteemiks on. Ei saa pisiasjaks lugeda seda tõsiasja, et meie praegune sotsialistlik tööstus, produktiooni mahu vaatekohalt, sõjaeelse aja tööstuse enam kui 7-kordselt ületab.

Põllumajanduse alal on meil nüüd väikeste üksiktalupoja majapidamiste ookeani asemel, nende nõrga tehnikaga ja kulaku väevõimuga, maailmas kõige suurem masinatega varustatud, uue tehnikaga relvastatud valmistus kolhooside ja sovhooside kõikeümbava süsteemi näol. Kõik teavad, et kulaklus põllumajanduses likvideeritud on, ja väikeste üksiktalupoja majapidamiste sektor oma mahajäänud keskaegse tehnikaga nüüd tähtsusetu

koha omab, kusjuures tema erikaal põllumajanduses külvipinna suuruse mõttes mitte üle 2—3 protsendi välja ei tee. Ei saa märkimata jätta seda tõsiasja, et praegu 316 tuhat traktorit 5 miljoni 700 tuh. hobusejõu võimsusega kolhooside tarvitada on, ühes soovhoosidega aga on neil üle 400 tuhande traktori 7 miljoni 580 tuh. hobusejõu võimsusega.

Mis kaubaringkäigusse riigis puutub, siis on kaupmehed ja sahkerdajad sellelt alalt hoopis minema kihutatud. Kogu kaubaringkäik on nüüd riigi, kooperatsiooni ja kolhooside käes. On tekkinud ja välja arenenud uus, nõukogude kaubandus, kaubandus ilma sahkerdajateta, kaubandus ilma kapitalistideta.

Selkombel on sotsialistliku süsteemi täielik võit kõigil rahvamajanduse aladel nüüd tõsiasjaks saanud.

Agas mida see tähendab?

See tähendab seda, et ühe inimese kurnamine teise poolt on hävitatud, likvideeritud, valmistamisvahendite ja -abinõude sotsialistlik omamus aga, kui meie nõukogude ühiskonna kõikumata kindel alus, kinnitatud. **(Kestvad kiiduvaldused.)**

Kõigi nende muudatuste tagajärjel NSV Liidu rahvamajanduse alal on meil nüüd uus, sotsialistlik majandus, mis ei tunne kriise ega töötaolekut, mis ei tunne viletsust ega laostumist, ja mis kodanikkudele kõik võimalused jõukaks ja kultuurseks eluks annab.

Niisugused on põhimiselt need muudatused, mis meie **majanduse alal** ajavahemikul 1924. aastast kuni 1936. aastani on sündinud.

Vastavalt nendele muudatustele NSVL majanduse alal muutus ka meie ühiskonna **klassiline struktuur**.

Mõisnikkude klass oli, nagu teada, juba kodusõja võiduka lõpetamise tagajärjel likvideeritud. Mis teistesse kurnajate klassidesse puutub, siis jagasid nad mõisnikkude klassi saatust. Tööstuse alal on kadunud kapitalistide klass. Põllumajanduse alal on kadunud kulakute klass. Kaubaringkäigu alal on kadunud kaupmehed ja sahkerdajad. Kõik kurnajate klassid osutusid selkombel likvideerituks.

Jäi järele töölisteklass.

Jäi järele talupoegade klass.

Jäi järele haritlaskond.

Kuid oleks ekslik arvata, et nende sotsiaalsete gruppidega selle aja jooksul mingisuguseid muudatusi ei sündinud, et nad niisamasugusteks on jäänud, nagu nad, ütleme, kapitalismi ajajärgul olid.

Võtame näiteks, NSVL töölisteklassi. Tema nimetatakse sagedasti vana mälestuse järgi

proletariaadiks. Kuid mis on proletariaat? Proletariaat on klass, kellel pole valmistamisabinõusid ja -vahendeid niisuguse majandusesüsteemi juures, kus valmistamisabinõud ja -vahendid kapitalistidele kuuluvad ja kus kapitalistideklass proletariaati kurnab. Proletariaat — see on klass, keda kapitalistid kurnavad. Kuid meil on kapitalistideklass, nagu teada, juba likvideeritud, valmistamisvahendid ja -abinõud on kapitalistidelt ära võetud ja riigile antud, mille juhtivaks jõuks töölisteklass on. Järelikult ei ole enam kapitalistideklassi, kes töölisteklassi võiks kurnata. Järelikult ei ole meie töölisteklass sugugi mitte ilma valmistamisabinõudeta ja -vahenditeta, vaid, vastupidi, ta on ühes kogu rahvaga nende valdaja. Aga kui ta nende valdaja on, ja kapitalistideklass likvideeritud on, — siis on täiesti kõrvaldatud igasugune võimalus töölisteklassi kurnata. Kas võib peale seda meie töölisteklassi proletariaadiks nimetada? On selge, et ei või. Marx ütles: selleks, et proletariaat end vabastaks, peab ta kapitalistideklassi puruks lööma, kapitalistidelt valmistamisabinõud ja -vahendid ära võtma ja need valmistuse tingimused hävitama, mis proletariaati sünnitavad. Kas võib ütelda, et NSVL töölisteklass need oma vabastamise tingimused juba on teostanud? Tingimata võib ütelda ja peab ütleva. Agas mida see tähendab? See tähendab, et NSVL proletariaat täiesti uueks klassiks on muutunud, NSVL töölisteklassiks, kes kapitalistliku majandusesüsteemi hävitas, valmistamisabinõude ja -vahendite sotsialistliku omamuse kinnitas ja nõukogude ühiskonda kommunismi teed mööda suunab.

Nagu näete on NSVL töölisteklass — täiesti uus, kurnamisest vabastatud töölisteklass, kelle sarnast inimsoo ajalugu veel ei ole tundnud.

Lähme talurahva küsimuse juurde. Harilikult on viisiks rääkida, et talurahvas — see on niisugune väikevalmistajate klass, mille liikmed atomiseeritud on, kes üle terve maa on laiali pillatud, kes üksikult oma väikesetes majapidamistes nende mahajäänud tehnikaga urgitsevad, kes eraomanduse orjad on ja keda mõisnikud, kulakud, kaupmehed, sahkerdajad, liiakasuvõtjad jms karistamatult kurnavad. Ja tõepoolest on talurahvas kapitalistlikkudel maal, kui tema põhihulka silmas pidada, nimelt niisugune klass. Kas võib ütelda, et meie praegune talurahvas, nõukogude talurahvas, oma üldkogus see-suguse talurahva sarnane on? Ei, seda ei või ütelda. Niisugust talurahvast meil enam ei ole. Meie nõukogude talurahvas on täiesti uus talurahvas. Meil ei ole enam mõisnikke ega kulakuid, kaupmehi ega liiakasuvõtjaid,

kes talurahvast kurnata võiksid. Järelikult on meie talurahvas kurnamisest vabastatud talurahvas. Edasi on meie nõukogude talurahvas oma rõhuvas enamuses kolhooslik talurahvas, s. o. ta ei raja oma tööd ja oma pärisosa mitte üksikisiklikule tööle ja mahaäänud tehnikale, vaid kollektiivsele tööle ja praeguseaja tehnikale. Lõpuks ei ole meie taluraha majapidamise aluseks mitte eromandus, vaid kollektiivne omandus, mis kollektiivse töö aluspinnal on üles kasvanud.

Nagu näete, on nõukogude talurahvas — hoopis uus talurahvas, kelle sarnast inimesoo ajalugu veel pole tundnud.

Lähme, lõpuks, haritlaskonna küsimuse juurde, inseneride ja tehnikute, kultuuririnde tegelaste, üldse teenijate jms küsimuse juurde. Ka haritlaskonnaga on möödunud ajajärgul suuri muudatusi sündinud. See pole enam too vana tuimunud haritlaskond, kes end üle klasside katsus seada, kuid tööpoolest oma üldkogus mõisnikke ja kapitaliste teenis. Meie nõukogude haritlaskond — see on täiesti uus haritlaskond, kes kõigi juurtega töolisteklassiga ja talurahvaga seotud on. Esiteks on muutunud haritlaskonna koosseis. Mõisnikuseisuse ja kodanluse hulgast tulijad moodustavad meie nõukogude haritlaskonnast väikse protsendi. 80—90% nõukogude haritlaskonnast on pärit töolisteklassist, talurahvast ja tööraha teistest kihitidest. Lõpuks on muutunud ka haritlaskonna tegevuse iseloom ise. Enne pidi haritlaskond rikkaid klasse teenima, sest tal ei olnud teist väljapääsu. Nüüd peab ta rahvast teenima, sest kurnajate klasse enam ei ole. Ja nimelt sellepärast on haritlaskond nüüd nõukogude ühiskonna üheõiguslik liige, kus ta ühes tööliste ja talupoegade, nendega ühes rakmes, uut klassideta sotsialistlikku ühiskonda ehitab.

Nagu näete, on see täiesti uus, töötav haritlaskond, kelle sarnast teie ühelgi maal maa-keral ei leia.

Niisugused on muudatused, mis nõukogude ühiskonna klassiliku struktuuri alal möödunud aja jooksul on sündinud.

Millest need muudatused räägivad?

Nad räägivad, esiteks, sellest, et piirijooned töolisteklassi ja taluraha vahel, niisamuti nagu nende klasside ja haritlaskonna vahel — kustuvad, ja vana klassiline eraldumus — kaob. See tähendab, et vahemaa nende sotsiaalsete gruppide vahel ikka enam ja enam väheneb.

Nad räägivad, teiseks, sellest, et majanduslikud vastuolud nende sotsiaalsete gruppide vahel kokku varisevad, kustuvad.

Nad räägivad, lõpuks, sellest, et kokku

varisevad ja kustuvad ka poliitilised vastuolud nende vahel.

Nii on lugu muudatustega NSVL klassiliku struktuuri alal.

NSVL ühiskondliku elu muudatuste pilt poleks täielik, kui mitte mõnda sõna ütelda muudatuste kohta veel ühel alal. Ma pean silmas NSVL rahvuslike vahetõrgete ala. Nõukogude Liitu kuulub, nagu teada, umbes 60 rahvast, rahvuslikku gruppi ja rahvaid. Nõukogude riik on paljude rahvustega riik. Arusaadav, et NSVL rahvaste vahetõrgete küsimus meil esimesejärgu tähtsuse peab omama.

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit loodi, nagu teada, 1922. aastal NSVL Nõukogude I kongressil. Ta loodi NSVL rahvaste üheõigusluse ja vabatahtlikkuse alustel. Praegu maksev Konstitutsioon, mis 1924. aastal vastu võetud, on NSV Liidu esimene Konstitutsioon. See oli ajajärk, mil vahetõrred rahvaste vahel veel ei olnud tarvilikul määral joonde seatud, mil umbusu jäänused suurvenelaste vastu veel kadunud ei olnud, mil eemale tungivad jõud ikka veel tegevust jatkasid. Nendes tingimustes oli vaja rahvaste vernalik koostöö vastastikuse majandusliku, poliitilise ja sõjalise abi aluspinnal joonde seada, ühendades nad üheks paljude rahvustega liiduriigiks. Nõukogude võimule ei võinud selle ülesande raskused nägemata jääda. Ta silma ees olid kodanliste maade paljude rahvustega riikide nurjunud katsed. Ta ees oli vana Austria-Ungari läbikukkunud katse. Ja siiski läks ta paljude rahvustega riigi loomise katsele, sest ta teadis, et paljude rahvustega riik, mis sotsialismi aluspinnal tekkinud, peab kõigile ja igasugusele katsumistele vastu pidama.

Sellest ajast on möödunud 14 aastat. Ajajärk, mis küllaldane on selleks, et katset järele proovida. Ja mis meie näeme? Möödunud ajajärk on kahtlemata näidanud, et sotsialismi aluspinnal loodud paljude rahvustega riigi moodustamise katse täielikult on õnnestunud. See on leeninliku rahvuspoliitika kahtlematu võit. (Kestvad kiiduvõidud.)

Millega seda võitu seletada?

Puuduvad kurnajateklassid, kes rahvaste vahelise kisklemise põhimised organiseerivad on; puudub kurnamine, mis vastastikust umbusaldust kultiveerib ja natsionalistlikke kirgeid õhutab; võim on töolisteklassi käes, kes igasuguse orjastamise vaenlane ja internatsionalismi ideede truu kandja on; tegelikult teostatakse rahvaste vastastikuse abi andmist kõigil majandusliku ja ühiskondliku elu aladel; lõpuks on õitsemas NSVL rah-

vaste rahvuslik kultuur, mis vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik on; — kõik need ja nende sarnased tegurid on niikaugele viinud, et NSVL rahvaste ilme põhjalikult on muutunud, et kadunud on nende vastastikuse umbusu tunne, et nendel arenenud on vastastikuse sõpruse tunne, ja selkombel rahvaste tõelik vennalik koostöö ühtse liiduriigi süsteemis korda on seatud.

Selle tagajärjel on meil nüüd täiesti väljakujunenud ja kõik proovid vastupidanud

paljude rahvastega sotsialistlik riik, mille tugevuse üle iga rahvuslik riik ükskõik kus ilmajaos võiks kadedust tunda. (**Tormilikkud kiiduavaldused.**)

Niisugused on muudatused, mis möödunud ajajärgul NSVL **rahvuslike vahekordade** alal on sündinud.

Niisugune on NSVL majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise elu alal ajavahemikul 1924. aastast kuni 1936. aastani sündinud muudatuste üldkokkuvõte.

III

Konstitutsiooni projekti põhimised iseäraldused

Missuguse peegelduse leidsid kõik need NSVL elus sündinud muudatused uue Konstitutsiooni projektis?

Teiste sõnadega: missugused on käesolevale kongressile läbivaatamiseks esitatud Konstitutsiooni projekti põhimised iseäraldused?

Konstitutsioonikomisjonile oli ülesandeks tehtud 1924. aasta Konstitutsiooni teksti muuta. Konstitutsioonikomisjoni töö tulemuseks oli uus Konstitutsiooni tekst, NSVL uue Konstitutsiooni projekt. Uue Konstitutsiooni projekti koostades lähtus konstitutsioonikomisjon sellest, et konstitutsiooni ei pea programmiga ära segama. See tähendab, et programmi ja konstitutsiooni vahel on olemas põhiolulik vahe. Kuna programm sellest räägib, mida veel ei ole ja mis alles tulevikus peab saavutatama ja kätte võidetama, peab konstitutsioon, vastupidi, sellest rääkima, mis juba olemas on, mis juba nüüd, olevikus, on saavutatud ja kätte võidetud. Programm puudutab peamiselt tulevikku, konstitutsioon — olevikku.

Kaks näidet illustreerimiseks.

Meie nõukogude ühiskond on seda saavutanud, et ta sotsialismi põhimiselt juba teostas, sotsialistliku korra lõi, s. o. selle teostas, mida marksistid teiste sõnadega kommunismi esimeseks, ehk alamaks faasiks nimetavad. Tähendab, kommunismi esimene faas, sotsialism, on meil põhimiselt juba teostatud. (**Kestvad kiiduavaldused.**) Kommunismi selle faasi põhimiseks põhimõtteks on, nagu teada, vormel: „Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi“. Kas meie Konstitutsioon peab seda tõsiasja, sotsialismi kättevõitmise tõsiasja, peegeldama? Kas ta peab sellele võidusaavutusele rajanema? Tingimata peab. Peab, sest sotsialism on NSVL-le see, mis juba on saavutatud ja kätte võidetud.

Kuid nõukogude ühiskond ei ole veel saa-

vutanud kommunismi kõrgema faasi teostamist, kus valitsevaks põhimõtteks saab olema vormel: „Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema tarviduste järgi“; kuigi ta endale eesmärgiks seab tulevikus kommunismi kõrgema faasi teostamist saavutada. Kas võib meie Konstitutsioon kommunismi kõrgemale faasile rajaneda, mida veel ei ole ja mis alles peab kätte võidetama? Ei, ei või, sest kommunismi kõrgem faas on NSVL-le see, mis pole veel teostatud ja mis peab tulevikus teostatama. Ei või, kui ta ei taha programmis või tulevaste võitude deklaratsiooniks muutuda.

Seesugused on meie Konstitutsiooni raamid antud ajaloolisel silmapilgul.

Uue Konstitutsiooni projekt kujutab endast selkombel läbikäidud tee kokkuvõtet, juba saavutatud võitude kokkuvõtet. Järelikult on ta registratsiooniks ja seaduseandlikuks kinnituseks sellele, mis tegelikult juba on saavutatud ja kätte võidetud. (**Tormilikkud kiiduavaldused.**)

Selles on NSVL uue Konstitutsiooni projekti esimene iseäraldus.

Edasi. Kodanliste maade konstitutsioonid lähtuvad harilikult sellest veenest, et kapitalistlik kord kõikumatu kindel on. Nende konstitutsioonide peamiseks aluseks on kapitalismi põhimõtted, tema põhimised alussambad: maa, metsa, vabrikute, tehaste ja teiste valmistamisabinõude ja -vahendite eraomamus; ühe inimese kurnamine teise poolt ja kurnajate ning kurnatavate olemasolek; rahva töötava enamuse kindlustamatus ühiskonna ühel poolel ja mittetöötava, kuid kindlustatud vähemuse toredus teisel poolel; jne, jms. Nad toetuvad nendele ja nende sarnastele kapitalismi alussammastele. Neid peegeldavad, neid kinnitavad nad seaduseandlikus korras.

Neist erinevalt lähtub NSVL uue Konstitutsiooni projekt kapitalistliku korra likvi-

datsiooni tõsiasjast, sotsialistliku korra võidu tõsiasjast NSV Liidus. NSVL uue Konstitutsiooni projekti peamiseks aluseks on sotsialismi põhimõtted, tema juba kättevõidetud ja teostatud põhimised alussambad: maa, metsade, vabrikute, tehaste ja teiste valmistamisabinõude ning vahendite sotsialistlik olemus; kurnamise ja kurnajateklasside likvidatsioon; rahva enamiku viletsuse ja vähemiku toreduse likvidatsioon; töötaoleku likvidatsioon; töö, kui iga töövõimelise kodaniku kohustus ja aukohus vormeli järgi: „Kes ei tööta, see ei söö“. Õigus tööle, s. o. iga kodaniku õigus garanteeritud tööd saada; õigus puhkusele; õigus haridusele, jne, jms. Uue Konstitutsiooni projekt toetub nendele ja nende sarnastele sotsialismi alussamastele. Neid peegeldab ta, neid kinnitab ta seaduseandlikus korras.

Niisugune on uue Konstitutsiooni projekti teine iseäraldus.

Edasi. Kodanlised konstitutsioonid lähtuvad vaikides sellest eeldusest, et ühiskond antagonistlikkudest klassidest koosneb, klassidest, kes rikkusi valdavad, ja klassidest, kes neid ei valda; et ühiskonna riiklik juhtimine (diktatuur) kodanlusele peab kuuluma, ükskõik missugune partei võimule ka ei tuleks; et konstitutsiooni selleks vaja on, et varanduslikele klassidele meelepärast ja kasulikku ühiskondlikku korda kinnitada.

Kodanlistest konstitutsioonidest erinevalt lähtub NSVL uue Konstitutsiooni projekt sellest, et ühiskonnas antagonistlikke klasse enam ei ole; et ühiskond kahest üksteisele sõbralikust klassist koosneb, töolistest ja talupoegadest; et nimelt need töötavad klassid võimul on; et ühiskonna riiklik juhatus (diktatuur) töolisteklassile kuulub, kui ühiskonna eesrindlikule klassile; et Konstitutsiooni selleks vaja on, et töörahvale meelepärast ja kasulikku ühiskondlikku korda kinnitada.

Niisugune on uue Konstitutsiooni projekti kolmas iseäraldus.

Edasi. Kodanlised konstitutsioonid lähtuvad vaikides sellest eeldusest, et rahvused ja rassid ei või üheõiguslikud olla, et on olemas täieõiguslikud rahvused ja mittetäieõiguslikud rahvused; et peale selle veel kolmas liik rahvusi või rasse oletseb, näiteks, asumaadel, kellel veel vähem õigusi on, kui mittetäieõiguslikudel rahvustel. See tähendab, et kõik need konstitutsioonid oma põhiolult natsionalistlikud, s. o. valitsevate rahvuste konstitutsioonid on.

Nendest konstitutsioonidest erinevalt on NSV Liidu uue Konstitutsiooni projekt, vas-

tupidi sügavalt internatsionaalne. Ta lähtub sellest, et kõik rahvused ja rassid üheõiguslikud on. Ta lähtub sellest, et vahe nahavärvis või keeles, kultuuri või riikliku arenemise tasemes, niisamuti kui mingisugune muu vahe rahvuste ja rasside vahel ei või aluseks olla, et rahvuslikku mitteüheõiguslust õigustada. Ta lähtub sellest, et kõigil rahvustel ja rassidel, nende mineviku ja oleviku seisukorrast olenemata, nende tugevusest või nõrkusest olenemata, — peavad ühesugused õigused olema kõikide ühiskonna majandusliku, ühiskondliku, riikliku ja kultuurilise elu aladel.

Seesugune on uue Konstitutsiooni projekti neljas iseäraldus.

Uue Konstitutsiooni projekti viienda iseäralduse moodustab tema järjekindel ja lõpuni läbiviidud demokratism. Demokratismi vaatepunktist võib kodanlisi konstitutsioone kahte rühma jagada: üks rühm konstitutsioone eitab otsekohe kodanikkude üheõiguslust ja demokraatlike vabadusi, või viib nad tegelikult nullini. Teine rühm konstitutsioone võtab demokraatlikud alused meelsasti vastu ja isegi reklameerib neid, kuid teeb seejuures niisuguseid tinglauseid ja kitsendusi, et demokraatlikud õigused ja vabadused täiesti moonutatuks osutuvad. Nad räägivad ühtlastest valmisõigustest kõigile kodanikkudele, kuid siinsamas piiravad neid paigalasumisega ja haridusliku ning isegi varandusliku tsesusega. Nad räägivad kodanikkude ühtlastest õigustest, kuid lisavad siinsamas juurde, et see naisterahvaste kohta ei käi, või ainult osalt käib jne, jms.

NSVL uue Konstitutsiooni projekti iseäraldus seisab selles, et ta sarnastest tinglausestest ja kitsendustest vaba on. Temal ei ole olemas aktiivseid või passiivseid kodanikke, temal on kõik kodanikud aktiivsed. Ta ei tunnista vahet meesterahvaste ja naisterahvaste, „paigalasujate“ ja „mittepaigalasujate“, varandusega ja varanduseta, haritud ja harimata inimeste õiguste vahel. Temal on kõik kodanikud oma õiguste poolest võrdsed. Mitte varanduslik seisukord, mitte rahvuslik päritolu, mitte sugupool, mitte teenistuslik seisukord, vaid iga kodaniku isiklikud võimed ja isiklik töö määravad tema seisukoha ühiskonnas ära.

Lõpuks, veel üks uue Konstitutsiooni projekti iseäraldus. Kodanlised konstitutsioonid piirduvad harilikult kodanikkude vormalsete õiguste fikseerimisega, hoolitsemata nende õiguste teostamise tingimuste, nende teostamise võimaluse, nende teostamise abinõude eest.

Kõneldakse kodanikkude üheõiguslusest, kuid unustatakse ära, et ei saa olla tõelikku

üleõigustust peremehe ja töölise vahel, mõisniku ja talupoja vahel, kui esimestel on rikkus ja poliitiline kaal ühiskonnas, teised aga ühest kui teisest ilma on; kui esimesed kurnajad, teised aga kurnatavad on. Ehk veel: kõneldakse sõna-, koosolekute- ja trükivabadusest, kuid unustatakse ära, et kõik need vabadused töölisklassile tühjaks kõlinalaks võivad muutuda, kui tal võimalus puudub kohaseid koosolekuruume, häid trükikodasid, küllaldast hulka trükipaberit jne oma korraldusse saada.

Uue Konstitutsiooni projekti iseäraldus seisab selles, et ta kodanikkude vormalsete õiguste fikseerimisega ei piirdu, vaid raskuse keskpunkti nende õiguste garanteerimise küsimusele, nende õiguste teostamise abinõude küsimusele üle kannab. Ta ei kuuluta mitte lihtsalt kodanikkude õiguste ühtlust, vaid ka kindlustab seda kurnamiskorra likvideerimise tõsiasja seaduseandliku kinnitamisega, ko-

danikkude igasugusest kurnamisest vabastamise tõsiasja kinnitamisega. Ta ei kuuluta mitte lihtsalt õigust tööle, vaid ka kindlustab seda nõukogude ühiskonnas kriiside puudumise tõsiasja seaduseandliku kinnitamisega, töötaoleku kaotamise tõsiasja kinnitamisega. Ta ei kuuluta mitte lihtsalt demokraatlikke vabadusi, vaid ka kindlustab neid seaduseandlikus korras teatud materiaalsete vahenditega. Sellepärast on arusaadav, et uue Konstitutsiooni projekti demokratism mitte „harilik“ ja „üldtunnustatud“ demokratism üldse ei ole, vaid sotsialistlik demokratism.

Niisugused on NSV Liidu uue Konstitutsiooni projekti põhimised iseäraldused.

Niisugune on uue Konstitutsiooni projekti nende nihkumiste ja muudatuste peegeldus, millised NSVL majanduslikus ja ühiskondlik-poliitilises elus ajavahemikul 1924. aastast kuni 1936. aastani on teostunud.

IV

Konstitutsiooni projekti kodanline arvustus

Mõni sõna Konstitutsiooni projekti kodanlisest arvutusest.

Küsimus, kuidas välismaa kodanline ajakirjandus Konstitutsiooni projektisse suhtub, pakub vastuvaidlemata teatud huvi. Kui võrd välismaa ajakirjandus kodanliste maade elanikkonna mitmesuguste kihtide avalikku arvamist peegeldab, ei või meie sellest arvutusest mööda minna, mida see ajakirjandus Konstitutsiooni projekti vastu hargestas.

Esimesed tundemärgid välismaa ajakirjanduse reageerimisest Konstitutsiooni projektile väljendusid kindlas tendentsis — Konstitutsiooni projekt maha vaikida. Ma pean käesoleval juhtumil kõige reaktsioonilikumat, faschistlikku ajakirjandust silmas. See arvustajate rühm pidas paremaks Konstitutsiooni projekti lihtsalt maha vaikida, asja nii kujutada, nagu poleks projekti olnud, ega ole üldsegi looduses olemas. Võidaks öelda, et mahavaikimine ei ole arvustus. Kuid see pole õige. Mahavaikimise meetod, kui eriline ignoreerimise viis, on kah arvustuse vorm; tõsi küll, rumal ja naeruväärne, kuid siiski arvustuse vorm. (**Üldine naer. Kiidu-avaldused.**) Kuid mahavaikimise meetodist ei tulnud neil midagi välja. Lõppude lõpuks olid nad sunnitud hingatslaugu avama ja maailmale teatama, et NSVL Konstitutsiooni projekt siiski olemas on, kui kurvastav see ka ei ole, ja et ta mitte ainult olemas ei ole, vaid peadele kahjulikku mõju hakkab avaldama. Ja teisiti ei võinudki see olla,

sest on ju maailmas ikkagi mingisugune avalik arvamine, on lugejad, elavad inimesed, kes tõsiasjade üle tõde teada tahavad, ja pole mingit võimalust neid kaua pettuse pihtide vahel hoida. Pettusega kaugele ei saa...

Teine arvustajate rühm tunnistab, et Konstitutsiooni projekt looduses tõelikult olemas on, kuid ta arvab, et projekt suurt huvi ei paku, sest põhituumalt pole ta mitte Konstitutsiooni projekt, vaid tühi paberike, tühi lubadus, mis selleks kavatsatud, et teatud manööver teha ja inimesi petta. Nad lisavad sinna juurde, et NSVL paremat projekti ei võinudki anda, sest NSVL ise ei ole mitte riik, vaid kõigest paljas — geograafiline mõiste (**üldine naer**); kui ta aga riik ei ole, siis ei või ka ta Konstitutsioon tõelik konstitutsioon olla. Selle arvustajate rühma tüübiliseks esindajaks on, kui veider see ka poleks, Saksamaa poolametlik häälekandja „Deutsche Diplomatisch-Politische Korrespondenz“. See ajakiri ütleb otsekohe, et NSVL Konstitutsiooni projekt on tühi lubadus, pettus, „potjomkini küla“. Ta selektab ilma kõhklemata, et NSVL ei ole riik, et NSVL „ei kujuta endast midagi muud, kui täpselt määratavat geograafilist mõistet“ (**üldine naer**); et seda silmas pidades NSVL Konstitutsiooni tõelikuks konstitutsiooniks ei saa tunnistada.

Mida võib seesuguste arvustajate — kui nii lubatakse nimetada — kohta ütelda?

Suur vene kirjanik Stshedrin annab ühes oma muinasloo-jutustuses väga piiratud ja nüri, kuid äärmuseni iseteadliku ja südini ning narruseni iseenast täis bürokraadi tüübi. Pärast seda, kui see bürokraat, peale tuhandete elanikkude hävitamist ja kümnete linnade mahapõletamist, tema kätte „usaldatud“ oblastis „korra ja vaikuse“ maksma oli pannud, vaatas ta ringi ja märkas silmapiiril Ameerikat, maad, mida muidugi, vähetunti, kus, nagu selgub, mingisuguseid vabadusi on, mis rahvast eksitavad, ja kus riiki teistsuguste meetoditega valitsetakse. Bürokraat märkas Ameerikat ja vihastas: mis maa see on, kust ta on tulnud, missuguse õigusega ta oletseb? **(Üldine naer. Kiiduavaldused.)** Muidugi, ta oli mitu sada aastat tagasi juhuslikult avastatud, kuid kas ei saa teda uuesti sulgeda, et talt mitte hõngugi järele ei jääks? **(Üldine naer.)** Ja olles seda öelnud, kirjutas ta resolutsiooni: „Ameerika uuesti sulgeda!“ **(Üldine naer.)** Mulle näib, et härrad „Deutsche Diplomatisch-Politische Korrespondenz“ist“ nagu kaks veetilkla Stshedrini bürokraadile sarnanevad. **(Üldine naer; heakskiitev käteplaksumine.)** NSVL on nende härradele juba ammu pinnuks silmas. Üheksateistkümmend aastat seisab NSVL kui tuletorn, kogu maailma töolisteklassi vabastusevaimuga nakatades ja töolisteklassi vaenlastes pöörast viha esile kutsudes. Ja selgub, et tema, see NSVL, mitte ainult lihtsalt ei oletse, vaid isegi kasvab, ja mitte ainult ei kasva, vaid isegi jõudsalt edeneb, ja mitte ainult jõudsalt ei edene, vaid isegi uue Konstitutsiooni projekti kirjutab, projekti, mis päid erutab, kurnatud klassidele uusi lootusi sisendab. **(Kiiduavaldused.)** Kuidas härrad saksa poolametlikust häälekandjast peale seda ei peaks vihasutama? Mis maa see on, karjuvad nad; missuguse õigusega ta oletseb **(üldine naer)**; ja kui ta 1917. aasta oktoobris avastati, siis miks ei või teda uuesti sulgeda, et mitte ta hõngugi järele ei jääks? Ja seda öelnud, otsustasid nad: NSVL uuesti sulgeda, kõigile avalikult kuulutada, et NSV Liitu, kui riiki, olemas ei ole, et NSVL muud midagi ei ole, kui lihtne geograafiline mõiste. **(Üldine naer.)** Selle kohta resolutsiooni kirjutades, et Ameerikat uuesti sulgeda, leidis Stshedrini bürokraat, kogu oma nüriduse peale vaatamata, endas siiski reaalsuse mõistmise olluheid, üteldes siinsamas enda ette: „Kuid, näib, et see minust ei olene“. **(Lõbusa naeru puhang; tormilikud kiiduavaldused.)** Ma ei tea, kas härradel saksa poolametlikust häälekandjast jätkub mõistust taibata, et nad paberil, muidugi, ühe või teise riigi „sulgeda“ võivad, aga kui tõsiselt rääkida, siis „see

nendest ei olene“... **(Lõbusa naeru puhang; tormilikud kiiduavaldused.)**

Mis aga sellesse puutub, et NSVL Konstitutsioon justku tühi lubadus, „potjomkini küla“ jne on, siis tahaksin reale kindlaks tehtud tõsiasjadele tähendada, mis ise enda eest kõnelevad.

NSVL rahvad kukutasid 1917. aastal kodanluse ja panid proletariaadi diktatuuri maksma, panid maksma nõukogude võimu. See on — tõsiasi, aga mitte lubadus.

Siis, edasi, nõukogude valitsus likvideeris mõisnikkude klassi ja andis talurahvale üle 150 miljoni hektaari endiste mõisnikkude, riigi ja kloostrite maid, ja seda — peale nende maade, mis juba varem talupoegade käes olid. See on — tõsiasi, aga mitte lubadus.

Siis, edasi, nõukogude valitsus eksproprieeris kapitalistideklassi, võttis neilt pangad, tehased, raudteed ja muud valmistamisabinõud ja -vahendid ära, kuulutas need sotsialistlikuks omanduseks ja pani nende ettevõtete etteotsa töolisteklassi paremad inimesed. See on — tõsiasi, aga mitte lubadus. **(Kestvad kiiduavaldused.)**

Siis, veel, olles tööstuse ja põllumajanduse uutel, sotsialistlikudel alustel, uue tehnikalise baasiga, organiseerinud, saavutas nõukogude valitsus seda, et NSVL põllutöö nüüd poolteist korda rohkem saadusi annab, kui sõjaeelsel ajal; tööstus valmistab 7 korda rohkem saadusi, kui sõjaeelsel ajal, ja rahva sissetulek on sõjaeelse ajaga võrreldes 4-kordseks kasvanud. Kõik need on — tõsiasjad, aga mitte lubadused. **(Kestvad kiiduavaldused.)**

Siis hävitas nõukogude valitsus töötaoleku, viis ellu õiguse tööle, õiguse puhkusele, õiguse haridusele, kindlustas töölistele, talupoegadele ja haritlaskonnale paremad materiaalsed ja kultuurilised tingimused, kindlustas elluviimise üldisele, otsekohesele ja ühesugusele valimisõigusele kodanikkude salajase hääletamisega. Kõik need on — tõsiasjad, aga mitte lubadused. **(Kestvad kiiduavaldused.)**

Lõpuks andis NSVL uue Konstitutsiooni projekti, mis mitte lubadus pole, vaid nende üldtuntud tõsiasjade registreerimine ja seaduseandlik kinnitamine, selle registreerimine ja seaduseandlik kinnitamine, mis juba saavutatud ja kätte võidetud on.

Tõuseb küsimus, mis mõte on, peale kõike seda, saksa poolametliku häälekandja härrade lobisemisel „potjomkini küladest“, kui mitte see, et neil eesmärgiks oli rahva eest tõde NSVL kohta varjata, rahvast eksiteele viia, teda petta.

Niisugused on tõsiasjad. Aga tõsiasjad on, nagu üteldakse, kangekaelsed asjad. Härrad

saksa poolametlikust häälekandjast võivad ütelda, et seda pahem tõsiasjadele. (Üldine naer.) Kuid siis võib neile tuntud vene rahvaütelse sõnadega vastata: „Lollide jaoks pole seadus kirjutatud“. (Lõbus naer; kestvad kiiduavaldused.)

Kolmas rühm arvustajaid on valmis Konstitutsiooni projekti teatud väärtusi tunnistama; ta loeb projekti jaatavaks nähtuseks; kuid ta, näete, kahtleb väga, kas rida projekti põhilauseid on võimalik ellu viia, sest ta on veendunud, et need põhilauseid üldse teostamatud on ja paberile peavad jääma. Need on, pehmelt üteldes, skeptikud. Neid skeptikuid on nimelt kõikidel maadel olemas.

Peab ütleva, et meie neid mitte esimest korda ei kohta. Kui enamlased 1917. aastal võimu võtsid, rääkisid skeptikud: enamlased ei ole vast küll halvad inimesed, kuid võimuga nad toime ei saa, nad kukuvad läbi. Tegelikult aga tuli välja, et mitte enamlased läbi ei kukunud, vaid skeptikud.

Kodusõja ja välismaa interventsiooni ajal rääkis see skeptikute rühm: nõukogude võim pole, muidugi, mitte halb asi, kuid Denikin, Koltshak plus välismaalased saavad tast ehk siiski võitu. Tegelikult aga tuli välja, et skeptikud ka siin valesti arvestasid.

Kui nõukogude võim esimese viieaasta plaani välja kuulutas, astusid skeptikud jälle näitelavale, rääkides: viisaastak on, muidugi, hea asi, kuid ta on vaevalt teostatav; peab arvama, et enamlased viisaastakuga toime ei saa. Tõsiasjad näitasid aga, et skeptikutel jällegi ei vedanud: viieaasta plaan teostati 4 aastaga.

Sedasama peab ütleva uue Konstitutsiooni projekti ja selle arvustamise kohta skeptikute poolt. Vaevalt oli projekt avaldatud, kui see arvustajate rühm oma nukra skepsisega, oma kahtlustega Konstitutsiooni mõningate põhilause teostatavuse kohta, uuesti näitelavale ilmus. Pole mingit põhjust kahelda, et skeptikud ka antud juhtumil läbi kukuvad, et nad nüüd niisamuti läbi kukuvad, nagu nad minevikus enam kui ükskord on läbi kukunud.

Neljas rühm arvustajaid iseloomustab uue Konstitutsiooni projekti, teda rünnates, kui „nihkumist paremale poole“, kui „proletariaadi diktatuurist lahtiütlemist“, kui „enamliku reshii mi likvideerimist“. „Enamlased kaldusid paremale poole, see on tõsiasi“ — räägivad nad mitmel häälel. Iseäranis püüdlilikud on selle poolest mõned poola ja osalt ameerika ajalehed.

Mis võib nende arvustajate, lubatagu nii nimetada, kohta ütelda?

Kui nad tööliste klassi diktatuuri baasi laiendamist ja diktatuuri paindavamaks, jä-

relievalt — ühiskonna võimsamaks riigijuhitumise süsteemiks muutmist mitte kui tööliste klassi diktatuuri tugevnemist ei käsita, vaid kui selle nõrgenemist või isegi kui sellest lahtiütlemist, siis lubatagu küsida: aga kas need härrad üldse teavad, mis see tööliste klassi diktatuur on?

Kui nad sotsialismi võidu seaduseandlikku kinnitamist, industrialiseerimise, kollektiviseerimise ja demokratiseerimise edusamude seaduseandlikku kinnitamist „paremale poole nihkumiseks“ nimetavad, siis lubatagu küsida: aga kas need härrad üldse teavad — mille poolest pahempool paremast poolest erineb? (Üldine naer. Kiiduavaldused.)

Ei ole mingit kahtlust, et need härrad oma arvustuses Konstitutsiooni projekti kohta lõpuliikult sassi läksid ja, olles sassi läinud, parema poole pahema poolega ära segasid.

Selle juhtumi puhul ei saa muidu kui peab meelde tuletama mõisapere „plikat“ Pelagejat Gogoli „Surnud hingedest“. See läks kord, nagu Gogol jutustab, Tshitshikovi kutsarile Selifanile teed näitama; et ta aga tee parema poole ja pahema poole vahel vahet ei osanud teha, siis läks ta segi ja sattus täbarasse seisukorda. Peab tunnustama, et meie arvustajad poola ajalehtedest, vaatamata selle peale, et nad väga targad tahavad olla, „Surnud hingede“ mõisapere „plika“ Pelageja arusaamise tasemest siiski palju kaugemale pole jõudnud. (Kiiduavaldused.) Kui mäletate, pidas kutsar Selifan tarvilikuks Pelagejale parema ja pahema poole segiajamise eest peapesu anda, üteldes talle: „Eh, sa porijalg... Ei tea kus on parem-, kus pahempool“. Mulle näib, et vaja oleks ka meie haledatele arvustajatele peapesu anda, nende üteldes: „Eh, teie, hädaarvustajad... Ei tea, kus parempool, kus pahempool on“. (Kestvad kiiduavaldused.)

Lõpuks veel üks rühm arvustajaid. Kui eelmine rühm Konstitutsiooni projekti tööliste klassi diktatuurist lahtiütlemises süüdistab, siis süüdistab see rühm teda, vastupidi, selles, et ta NSVL maksvas olukorras midagi ei muuda, et ta tööliste klassi diktatuuri puutumata jätab, poliitilistele parteidele vabadust ei luba ja kommunistide partei praeguse juhtiva seisukoha NSV Liidus alles jätab. See arvustajate rühm arvab seejuures, et parteide vabaduse puudumine NSV Liidus demokratsismi aluste rikkumise tundemärgiks on.

Ma pean tunnustama, et uue Konstitutsiooni projekt tõesti tööliste klassi diktatuuri korra maksma jätab, niisamuti kui ta NSVL kommunistliku partei praeguse juhtiva seisukoha muutmata alale jätab. (Tormilikud

kiiduavaldused.) Kui austatud arvustajad seda Konstitutsiooni projekti puuduseks loevad, siis võib seda ainult kahetseda. Meie aga, enamlased, loeme seda Konstitutsiooni projekti väärtuseks. (Tormilikud kiiduavaldused.)

Mis mitmesuguste poliitiliste parteide vabadesse puutub, siis on meil siin natukene teistsugused vaated. Partei on osa klassist, tema eesrindlik osa. Mitu parteid ja, tähendab, ka parteide vabadus, võib ainult niisuguses ühiskonnas oletseda, kus antagonistlikud klassid olemas on, kelle huvid vaenulikud ja lepitamatud on, kus, ütleme, kapitaliste ja töölisi, mõisnikke ja talupoegi, kulakuid ja kehvikuid on jne. Kuid NSV Liidus ei ole enam seesuguseid klasse, nagu kapitalistid, mõisnikud, kulakud jms. NSV Liidus on ainult kaks klassi, töölised ja talupojad, kelle huvid sugugi mitte vaenulikud pole, vaid, vastupidi — sõbralikud on. Järelikult ei ole NSV Liidus pinda mitme partei oletsemiseks, ja, tähendab, ka nende parteide vabaduseks mitte. NSV Liidus on

pinda ainult ühel parteil, kommunistlikul parteil. NSV Liidus võib ainult üks partei oletseda — kommunistide partei, kes tööliste ja talupoegade huvisid julgesti ja lõpuni kaitseb. Ja et ta nende klasside huvisid mitte halvasti ei kaitse, selle kohta võib vaevalt mingisugust kahtlust olla. (Tormilikud kiiduavaldused.)

Räägitakse demokraatiast, kuid mis on demokraatia? Kapitalistlikudel maadel, kus antagonistlikud klassid olemas, on demokraatia lõppjoones — demokraatia tugevate jaoks, demokraatia varaka vähemiku jaoks. Demokraatia NSV Liidus on, vastupidi, demokraatia töörahvale, s. o. demokraatia kõigile. Kuid sellest järeldub, et mitte NSVL uue Konstitutsiooni projekt demokraatia aluseid ei riku, vaid kodanlised konstitutsioonid. Vaadake sellepärast mõtlen ma, et NSVL Konstitutsioon maailmas ainukene lõpuni demokraatlik Konstitutsioon on.

Nii on lugu NSVL uue Konstitutsiooni projekti kodanlise arvustusega.

V

Parandused ja täiendused Konstitutsiooni projekti kohta

Lähme Konstitutsiooni projekti paranduste ja täienduste küsimuse juurde, millised kodanikkude poolt projekti üldrahvalikul arutamisel on esitatud.

Nagu teada, andis Konstitutsiooni projekti üldrahvalik arutamine kaunis suure hulga parandusi ja täiendusi. Kõik nad on nõukogude ajakirjanduses avaldatud. Silmas pidades paranduste suurt mitmekesisust ja nende mitteühesugust väärtust, tuleks nad, minu arvates, kolme liiki jagada.

Esimest liiki paranduste eriline joon seisab selles, et nad mitte Konstitutsiooni küsimusi ei käsita, vaid tulevaste seaduseandlike asutuste jooksva seaduseandliku töö küsimusi. Üksikud kinnituse küsimused, mõned kolhoosliku ehitusetöö küsimused, mõned tööstusliku ehitusetöö küsimused, rahanduse küsimused, — niisugused on nende paranduste teemid. Nähtavasti ei olnud nende paranduste autoritel selgust konstitutsiooniliste küsimuste ja jooksva seaduseandliku töö küsimuste vahe kohta. Just sellepärast püüavad nad võimalikult rohkem seadusi konstitutsiooni sisse toppida, asja niikaugale ajades, et konstitutsiooni mingiks seaduste koguks muuta. Kuid konstitutsioon ei ole seaduste kogu. Konstitutsioon on põhiseadus, ja ainult põhiseadus. Konstitutsioon ei eita, vaid eeldab tulevaste seaduseandlike asu-

tuste jooksvat seaduseandlikku tööd. Konstitutsioon annab niisuguste asutuste tulevase seaduseandliku tegevuse jaoks juriidilise baasi. Sellepärast tulevad seda liiki parandused ja täiendused, kuna nad otsekohe Konstitutsiooni kohta ei käi, minu arvates, riigi tulevastes seaduseandlikkudesse asutustesse läkitada.

Teise liiki tulevad arvata need parandused ja täiendused, mis katsuvad ajaloolisi aineid Konstitutsiooni sisse viia või deklaratsiooni elemente selle kohta, mida nõukogude võim veel pole saavutanud ja mida ta tulevikus peab saavutama. Nende, mitmesugustes teisedites korduvate paranduste teemiks on — Konstitutsioonis ära märkida, missugustest raskustest partei, tööliste klass ja kogu töörahvas pikkade aastate vältel, sotsialismi eest võideldes, on võitu saanud; näidata Konstitutsioonis nõukogude liikumise lõppeesmärki, s. o. täieliku kommunistliku ühiskonna ülesehitamist. Ma mõtlen, et ka need parandused ja täiendused peab kõrvale heitma, kuna nad mitte otsekohe Konstitutsiooni kohta ei käi. Konstitutsioon on nende võidusaavutuste registreerimine ja seaduseandlik kinnitamine, mis juba on kätte saadud ja kindlustatud. Kui meie Konstitutsiooni seda põhimist iseloomu ei taha moonutada, siis ei pea meie teda ajalooliste teadete minevikust või deklaratsiooni-

dega NSV Liidu tööraha tulevaste võidusaavutuste üle täitma. Selle asja jaoks on meil teised teed ja teised tokumendid.

Lõpuks, kolmandasse liiki tulevad lugeda niisugused parandused ja täiendused, mis otsekohe Konstitutsiooni projekti kohta käivad.

Suurel osal seda liiki parandustel on redaktionilik iseloom. Sellepärast võiks nad käesoleva kongressi redaktsiooni komisjoni anda, mille kongress, minu arvates, moodustab ja millele ta ülesandeks teeb uue Konstitutsiooni teksti lõpulikku redaktsiooni kindlaks määrata.

Mis kolmanda liigi ülejäänud parandustesse puutub, siis on neil põhiolulikum tähtsus ja nende kohta tuleb, minu arvates, siin mõni sõna ütelda.

1) Kõigepealt parandustest Konstitutsiooni projekti esimese paragrahvi kohta. On olemas neli parandust. Ühed panevad ette sõnade „töölise ja talupoegade riik“ asemel ütelda: „tööraha riik“. Teised panevad ette sõnadele „töölise ja talupoegade riik“ juurde lisada „ja töötava haritlaskonna“. Kolmandad panevad ette sõnade „töölise ja talupoegade riik“ asemel ütelda: „kõigi NSV Liidu territooriumil asuvate rasside ja rahvuste riik“. Neljandad panevad ette sõna „talupoegade“ asendada sõnaga „kolhoosnikkude“ või sõnadega „sotsialistliku põllutöö töötajate“.

Kas tuleb need parandused vastu võtta?

Ma arvan, et ei tule.

Millest kõneleb Konstitutsiooni projekti 1. paragrahv? Ta kõneleb nõukogude ühiskonna klassilikust koosseisust. Kas võime meie, marksistid, Konstitutsioonis meie ühiskonna klassiliku koosseisu küsimusest mööda minna? Ei, ei või. Nõukogude ühiskond koosneb, nagu teada, kahest klassist, töölistest ja talupoegadest. Konstitutsiooni projekti esimene paragrahv sellest just kõnelebki. Järelikult peegeldab Konstitutsiooni projekti 1. paragrahv meie ühiskonna klassiliku koosseisu õieti. Võidaks küsida: aga töötav haritlaskond? Haritlaskond pole kunagi klass olnud, ega võigi olla, — ta oli ja jääb kihikeseks, kes oma liikmeid ühiskonna kõikide klasside hulgast värbib. Vanal ajal värbis haritlaskond oma liikmeid aadli, kodanluse, osalt talupoegade hulgast, ja ainult õige väiksel määral töölise hulgast. Meie, nõukogude ajal värbib haritlaskond oma liikmeid peaaesjalikult töölise ja talupoegade hulgast. Kuid kellest ta ka ei koosneks ja missugune iseloom tal ka ei oleks, haritlaskond on siiski kihike, aga mitte klass.

Kas ei kitsenda see asjaolu töötava haritlaskonna õigusi? Mitte sugugi! Konstitut-

siooni projekti esimene paragrahv ei kõnele mitte nõukogude ühiskonna mitmesuguste kihtide õigustest, vaid selle ühiskonna klassilikest koosseisust. Nõukogude ühiskonna mitmesuguste kihtide õigustest, siinhulgas ka töötava haritlaskonna õigustest, kõneldakse peaaesjalikult Konstitutsiooni projekti 10-das ja 11-das peatükis. Nendest peatükkidest on näha, et töölised, talupojad ja töötav haritlaskond täiesti üheõiguslikud on maa majandusliku, poliitilise, ühiskondliku ja kultuurilise elu kõigil aladel. Järelikult ei saa töötava haritlaskonna õiguste kitsendamisest juttugi olla.

Sedasama peab ütleva rahvuste ja rasside kohta, kes NSV Liidu koosseisu kuuluvad. Konstitutsiooni projekti teises peatükis on juba üteldud, et NSV Liit on üheõiguslike rahvuste vaba liit. Kas maksab seda vormelilt Konstitutsiooni projekti esimeses paragrahvis korrata, mis mitte nõukogude ühiskonna rahvuslikku koosseisu ei käsita, vaid tema klassiliku koosseisu? On selge, et ei maksa. Mis NSV Liidu koosseisu kuuluvate rahvuste ja rasside õiguse puutub, siis kõneldakse sellest Konstitutsiooni projekti teises, kümndas ja üheteistkümnendas peatükis. Nendest peatükkidest on näha, et NSV Liidu rahvustel ja rassidel ühesugused õigused on kõigil maa majandusliku, poliitilise, ühiskondliku ja kultuurilise elu aladel. Järelikult ei saa juttugi olla rahvuslike õiguste kitsendamisest.

Niisamuti poleks õige sõna „talupoeg“ sõnaga „kolhoosnik“ ehk sõnadega „sotsialistliku põllutöö töötaja“ asendada. Esiteks on talupoegade hulgas peale kolhoosnikkude veel üle miljoni mittekolhoosliku pere. Mis nendega teha? Ega selle paranduse autorid ometi mõtle neid arvest maha kustutada? See poleks mõistlik. Teiseks, kui suurem osa talupoegi kolhooslikult hakkas maja pidama, siis ei tähenda see veel, et ta enam talurahas pole, et tal enam oma isiklikku majapidamist, isiklikku maja jne ei oleks. Kolmandaks tuleks siis ka sõna „tööline“ asendada sõnadega „sotsialistliku tööstuse töötaja“, mida paranduse autorid millegi pärast siiski ei soovita. Lõpuks, kas meil töölisklass ja talupoegadeklass juba kadunud on? Kui nad aga kadunud ei ole, kas maksab siis nende kohta kindlaks kujunenud nimetus sõnastikust maha kustutada? Paranduse autorid ei pea nähtavasti mitte praegust, vaid tulevast ühiskonda silmas, kui klassisid enam ei saa olema ja kui töölised ning talupojad ühtse kommunistliku ühiskonna töötajajaks muutuvad. Järelikult jooksevad nad ilmselt ette. Kuid Konstitutsiooni koostamisel ei pea mitte tulevikust lähtuma, vaid

olevikust, sellest, mis juba on. Konstitutsioon ei või ega tohi ette jooksta.

2) Edasi tuleb parandus Konstitutsiooni projekti seitsmeteistkümnenda paragrahvi kohta. Parandus seisab selles, et ette pannakse Konstitutsiooni projektist seitsmeteistkümnemes paragrahv, mis liidu-vabariikidele NSV Liidust vabalt väljaastumise õiguse jätab, hoo pis välja heita. Ma arvan, et see ettepanek õige ei ole, ja sellepärast kongress seda ei pea vastu võtma. NSV Liit on üheõiguslikkude liidu-vabariikide vabatahtlik liit. NSV Liidust vabalt väljaastumise õigust käsitav paragrahv Konstitutsioonist välja heita — tähendab selle liidu vabatahtlikku iseloomu rikkuda. Kas võime meie seda sammu astuda? Ma arvan, et meie seda sammu astuda ei või, ega tohi. Üteldakse, et NSV Liidus pole ühtegi vabariiki, kes tahaks NSV Liidu koosseisust välja astuda, et sellepärast seitsmeteistkümnendal paragrahvil praktilikku tähtsust ei ole. Et meil ühtegi vabariiki pole, kes tahaks NSV Liidu koosseisust välja astuda, see on, muidugi, tõsi. Kuid sellest ei järgne kogunisti mitte, et meie Konstitutsioonis ei pea liidu-vabariikide NSV Liidust vabalt väljaastumise õigust fikseerima. NSV Liidus pole ka niisugust liidu-vabariiki, kes teist liidu-vabariiki tahaks maha rõhuda. Kuid sellest ei järgne kogunisti mitte, et NSV Liidu Konstitutsioonist tuleks välja jätta paragrahv, mis liidu-vabariikide õiguste ühesugususest kõneleb.

3) Edasi on ettepanek Konstitutsiooni projekti teist peatükki uue paragrahviga täiendada, mille sisu selles seisab, et autonoomsed nõukogude sotsialistlikud vabariigid, kui nad majandusliku ja kultuurilise arenemise vastavale tasemele on jõudnud, võivad nõukogude sotsialistlikkudeks liidu-vabariikideks ümber kujundatud saada. Kas võib seda ettepanekut vastu võtta? Ma arvan, et seda ei tule vastu võtta. Ta pole mitte ainult oma sisu poolest ebaõige, vaid ka oma motiivide poolest. Ei või autonoomsete vabariikide üleviimist liidu-vabariikide järku nende majandusliku ja kultuurilise küpsusega motiveerida, niisamuti nagu ei või ühe või teise vabariigi autonoomsete vabariikide nimekirja jätmist tema majandusliku ja kultuurilise mahajäänumusega motiveerida. See ei oleks marksistlik, leeninlik juurdeminek. Tatari vabariik, näiteks, jääb autonoomseks, Kasahhi vabariik aga saab liidu-vabariigiks; kuid see ei tähenda veel, et Kasahhi vabariik kultuurilise ja majandusliku arenemise vaatekohalt kõrgemal seisab kui Tatari vabariik. Lugu on just ümberpöördukt. Sedasama peab, näiteks, Volgaäärsete sakslaste autonoomse vabariigi ja Kirgiisi liidu-vabariigi kohta ütleva,

kelledest esimene kultuuriliselt ja majanduslikult kõrgemal seisab kui viimane, kuigi ta autonoomseks vabariigiks jääb.

Missugused on need tunnused, mille olemasolek põhjust annab autonoomseid vabariike liidu-vabariikide järku üle viia?

Neid tunnuseid on kolm.

Esiteks on vaja, et vabariik rajariik oleks, mida NSV Liidu territoorium igast küljest ei piira. Mispärast? Sellepärast, et kui liidu-vabariigil õigus jääb NSV Liidust välja astuda, siis on vaja, et sel vabariigil, mis liidu-vabariigiks on saanud, võimalus oleks loogiliselt ja faktiliselt NSV Liidust väljaastumise küsimust üles seada. Selle küsimuse võib aga üles seada ainult niisugune vabariik, mis, ütleme, mõne välisriigi piiridega kokku puutub ja, järelikult, mitte igast küljest NSV Liidu territooriumiga piiratud pole. Muidugi, meil pole vabariike, kes tegelikult NSV Liidust väljaastumise küsimuse üles seaksid. Kui aga liidu-vabariigile NSV Liidust väljaastumise õigus jääb, siis peab asja nii seadma, et see õigus tühjaks ja mõtetuks paberiks ei muutuks. Võtame, näiteks, Baschkiiri ja Tatari vabariigid. Oletame, et need autonoomsed vabariigid liidu-vabariikide järku on üle viidud. Kas võiksid nad oma NSV Liidust väljaastumise küsimuse loogiliselt ja faktiliselt üles seada? Ei, nad ei võiks. Mispärast? Sellepärast, et neid igast küljest nõukogude vabariigid ja oblastid piiravad, ja neil, õigust ütelda, NSV Liidu koosseisust kuhugile minna pole. **(Üldine naer. Kiiduavaldused.)** Sellepärast ei oleks niisuguste vabariikide üleviimine liidu-vabariikide järku mitte õige.

Teiseks on vaja, et rahvas, kes nõukogude vabariigile oma nime andis, vabariigis enam ehk vähem kompaktselt enamiku moodustaks. Võtame, näiteks, Krimmi autonoomse vabariigi. Ta on raja-vabariik, kuid Krimmi tatarlastel pole selles vabariigis enamust, vastupidi — nad on seal vähehuses. Järelikult poleks õige ega loogiline Krimmi vabariiki liidu-vabariikide järku üle viia.

Kolmandaks on vaja, et vabariik oma elanikkonna arvu poolest mitte väga väike poleks, et ta elanikkond, ütleme, kas või mitte alla miljoni, vaid üle selle oleks. Mispärast? Sellepärast, et poleks õige oletada, et väike nõukogude vabariik, minimaalse elanikkude arvuga ja vähese sõjaväega, võiks iseseisva riikliku oletamise peale loota. Vaevalt võib kahelda, et imperialistlikud rõvikud ta õige pea omale ahmiks.

Ma arvan, et ilma nende kolme objektiivse tunnuse olemasolekuta õige poleks praegusel ajaloolikul silmapilgul ühe või

teise autonoomse vabariigi liidu-vabariikide järku üleviimise küsimust üles seada.

4) Edasi pannakse ette 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28. ja 29. paragrahvis liidu-vabariikide administratiiv-territoriaalse kraideks ja oblastiteks jaotuse üksikasjalik üleslugemine maha kustutada. Ma arvan, et ka see ettepanek vastuvõetav pole. NSV Liidus on inimesi, kes valmis on kraisid ja oblastiid suure innuga ja väsimata ümber jaotama, sellega töösse segadust ja kindlusetust tuues. Konstitutsiooni projekt loob nende inimeste jaoks päitsed. Ja see on väga hea, sest siin, nagu paljus muuski, on meil kindluse tunnet tarvis, on stabiilsust, selgust tarvis.

5) Viies parandus puudutab 33. paragrahvi. Ei peeta otstarbekohaseks kahte koda luua ja pannakse ette Rahvuste Nõukogu ära kaotada. Ma arvan, et ka see ettepanek õige pole. Ühekojaline süsteem oleks kahekojalisest parem, kui NSV Liit ühtne rahvuslik riik oleks. Kuid NSV Liit ei ole ühtne rahvuslik riik. Nagu teada, on NSV Liit paljude rahvustega riik. Meil on kõrgem asutus, kus NSV Liidu kogu töörahva **üldised** huvid, sõltumata nende rahvusest, esindatud on. See on — Liidu Nõukogu. Kuid NSV Liidu rahvustel on peale üldiste huvide veel **oma erilised, spetsiifilised** huvid, mis nende rahvuslike iseäraldustega seotud on. Kas võib neid spetsiifilisi huvisid tähelepanemata jätta? Ei, ei või. Kas on erilist kõrgemat asutust tarvis, mis just neid spetsiifilisi huvisid peegeldaks? Tingimata on tarvis. Pole mingit kahtlust, et ilma niisuguse asutusega võimata oleks niisugust paljude rahvustega riiki valitseda, nagu NSV Liit on. Niisuguseks asutuseks on teine koda, NSV Liidu Rahvuste Nõukogu.

Osutatakse Euroopa ja Ameerika riikide parlamentide ajaloole, osutatakse sellele, et kahekojaline süsteem nendel maadel ainult miinuseid on andnud, et teine koda harilikult reaktsiooni keskkohaks ja edasiliikumise piduriks kiduneb. Kõik see on õige. Kuid see tuleb sellest, et neil maadel kodade vahel üheõiguslust pole. Nagu teada, antakse teisele kojale tihti rohkem õigusi kui esimesele; pealeselle organiseeritakse teine koda harilikult mittedemokraatlikul teel, tihti nii, et ta liikmed ülevalt poolt nimetatakse. Pole kahtlust, et neid miinuseid ei saa olema, kui kodade vahel üheõiguslus maksma pannakse ja kui teine koda niisama demokraatlikult organiseeritakse nagu esimehe.

6) Edasi pannakse ette Konstitutsiooni projekti täiendus teha, mis mõlema koja liikmete arvu võrdsustamist nõuab. Ma arvan, et see ettepanek võiks vastu võtta. See

annab, minu arvates, ilmsed poliitilised plusid, sest et ta kodade üheõiguslust alla kriipsutab.

7) Edasi tuleb Konstitutsiooni projektile täiendus, milles ette pannakse Rahvuste Nõukogusse niisamuti saadikuid valida, nagu Liidu Nõukogusse — otsekoheste valimiste teel. Ma arvan, et ka selle ettepaneku võiks vastu võtta. Tõsi, ta võib valimistel mõnesuguseid tehnilisi ebasoodsusi tuua. Kuid selle eest annab ta suure poliitilise võidu, sest et ta Rahvuste Nõukogu autoriteeti peab tõstma.

8) Edasi tuleb täiendus paragrahv 40. juurde, milles ette pannakse Ülemnõukogu presiidiumile õigus anda ajutisi seaduseandlike akte välja anda. Ma arvan, et see täiendus õige pole ja kongress ei peaks seda vastu võtma. Peab kord viimaks sellele olukorrale lõpp tegema, kus mitte üks teatud asutus, vaid terve rida asutusi seadusi annavad. See olukord on vastuolus seaduste stabiilsuse põhimõttega. Seaduste stabiilsust on meil aga praegu rohkem tarvis, kui iganes kunagi. Seaduseandlikku võimu peab NSV Liidus ainult üks asutus teostama — NSV Liidu Ülemnõukogu.

9) Edasi pannakse ette Konstitutsiooni projekti 48. paragrahvi juurde täiendus teha, milles nõutakse, et NSV Liidu Ülemnõukogu presiidiumi esimees mitte NSV Liidu Ülemnõukogu poolt ei valitaks, vaid riigi kogu elanikkonna poolt. Ma arvan, et see täiendus õige ei ole, sest ta ei vasta meie Konstitutsiooni vaimule. Meie Konstitutsiooni süsteemi järgi ei tohi NSV Liidus isiklikku presidenti olla, kelle terve rahvas valib, niisama kui Ülemnõukogu, ja kes ennast Ülemnõukogule vastu võib seada. NSV Liidus on president kollegiaalne, — see on Ülemnõukogu presiidium, kuhu hulka käib ka Ülemnõukogu presiidiumi esimees, keda mitte kogu elanikkond ei vali, vaid Ülemnõukogu, ja kes Ülemnõukogu ees vastutav on. Ajaloo kogemus näitab, et kõrgemate asutuste seesugune ehitus kõige demokraatlikum on, mis riiki soovimata juhuste eest hoiab.

10) Edasi tuleb parandus sellesama 48. paragrahvi juurde. See lausub: suurendada NSV Liidu Ülemnõukogu presiidiumi esimehe asetäitjate arvu 11-teni, nii et iga liidu-vabariigi poolt üks asetäitja oleks. Ma arvan, et selle paranduse võiks vastu võtta, sest see paremustab asja ja võib NSV Liidu Ülemnõukogu presiidiumi autoriteeti vaid kindlustada.

11) Edasi tuleb parandus 77. paragrahvi juurde. See nõuab uue Üleliidulise rahvako-

missariaadi—Kaitsetööstuse rahvakomissariaadi organiseerimist. Ma arvan, et ka see parandus tuleks vastu võtta (**kiiduavaldused**), sest aeg on küps selleks, et meie kaitsetööstust välja eraldada ja teda vastavaks rahvakomissariaadiks vormeerida. Mulle näib, et see meie maa kaitset ainult paremaks võiks teha.

12) Edasi tuleb parandus Konstitutsiooni projekti 124. paragrahvi juurde, mis selle muutmist selles suunas nõuab, et usulikkude talituste täitmine ära keelata. Ma arvan, et see parandus tuleb tagasi lükata, kui meie Konstitutsiooni vaimule mitte vastav.

13) Lõpuks veel üks parandus, millel enam või vähem põhiolulik iseloom on. Ma räägin parandusest Konstitutsiooni projekti 135. paragrahvi kohta. See paneb ette vaimulikud, endised valgekaartlased, kõik endised inimesed ja isikud, kes üldkasulikke tööd ei tee — valimisõigusest ilma jätta, või vähemalt selle liigi isikute valimisõigust piirata, andes neile ainult õiguse valida, kuid mitte valitud saada. Ma arvan, et ka selle paranduse peaks tagasi lükkama. Nõukogude võim ei võtnud mittetöötavatel ja eksploateerivatelt ollustelt valimisõigust mitte igaveseks ajaks ära, vaid ajutiseks, kuni teatava ajajärguni. Oli aeg, mil need ollused rahva vastu avalikku sõda pidasid ja nõukogude seadustele vastu tegutsesid. Nõukogude seadus nende valimisõiguse äravõtmise kohta oli nõukogude võimu vastus sellele vastutegutsmisele. Sellest saadik on palju aega mööda läinud. Möödunud ajavahemikul oleme me seda saavutanud, et eksploateerivad klassid on hävitatud, nõukogude võim aga võitmata jõuks on muutunud. Kas pole aeg kätte jõudnud seda seadust uuesti läbi vaadata? Ma arvan, et see aeg on tulnud. Üteldakse, et see hädaohtlik on, sest nõukogude võimule vaenulikud ollused, mõned endised valgekaartlased, kulakud, papid jne võivad riigi kõrgematesse asutustesse pugeda. Kuid mida siis siin õieti karta on? Kui hunte karta, siis ei saa metsa minna. (**Lõbus liikumine saalis, tormilikud kiiduavaldused.**) Esiteks ei ole mitte kõik endised kulakud, papid või valgekaartlased nõukogude võimu vastu vaenulikud. Teiseks, kui rahvas kusagil vaenulikke inimesi valibki, siis tähendab see, et meie agitatsiooniline töö võimatu halb on ja meie seesuguse häbi täiesti oleme ära teeninud; kui meie aga agitatsiooni tööd enamlikult saame tegema, siis ei lase rahvas vaenulikke inimesi oma kõrgematesse asutustesse. Tähendab, on vaja tööd teha, aga mitte hädaldada (**tormilikud kiiduavaldused**); on vaja tööd teha, aga mitte oodata, et kõik administratiivsete korralduste korras valmis kujul kätte antakse.

Lenin rääkis juba 1919. aastal, et see aeg kaugel pole, kui nõukogude võim kasulikuks peab üldist valimisõigust ilma mingite kitsendusteta maksma panna. Pange tähele: **ilma mingite kitsendusteta**. Seda rääkis ta sel ajal, kui välismaade sõjalik interventsioon veel likvideeritud ei olnud ja meie tööstus ning põllumajandus meeletu seisukorras olid. Sellest ajast on juba 17 aastat mööda läinud. Kas ei oleks aeg, seltsimehed, Lenini näpunäide täide viia?

Ma arvan, et on aeg.

Kuulake, mis Lenin 1919. aastal oma töös „VK(e)P programmi projekt“ rääkis. Lubage ette lugeda:

„VKP peab töörahva hulkadele, möödaminevate ajalooliste vajaduste eba-õige üldsustamise ärahoidmiseks, selgitama, et osalt kodanikkudelt valimisõiguste äravõtmine nõukogude vabariigis kogunisti mitte, nagu see kodanlis-demokraatlikude vabariikide enamikus oli, teatud kodanikkude liigi kohta ei käi, kes eluajaks õigusetuks kuulutatakse, vaid ainult kurnajate kohta, ainult nende kohta, kes sotsialistliku nõukogude vabariigi põhimiste seaduste kiuste visalt oma kurnaja-seisukorrast kinni peavad, kapitalistlikke vahekordi alal hoiavad. Järelikult väheneb nõukogude vabariigis, ühest küljest, iga sotsialismi kindlustamise päevaga ja nende arvu vähenemisega, kellel objektiivselt võimalus on kurnajaks jääda või kapitalistlikke vahekordi alal hoida, iseenesest valimisõigusest ilmajäetavate protsent. Vaevalt on see protsent Venemaal praegu üle kahe, kolme protsendi. Teisest küljest võib välise kallaletungi lõppemine ja eksproprieerijate eksproprieerimise lõpuleviimine kõige lähemas tulevikus, teatavatel tingimustel, seisukorra luua, kus proletarne riigivõim kurnajate vastupaneku mahasurumiseks teistsugused abinõud valib ja üldise valimisõiguse **ilma mingite kitsendusteta maksma paneb**“ (Lenin, XXIV k., lhk. 94. Parteikirjastus, 1935. aasta väljaanne).

Näib selge olevat.

Nii on lugu NSVL Konstitutsiooni projekti kohta tehtud parandustega ja täiendustega.

NSVL uue Konstitutsiooni tähtsus

Peaaegu 5 kuud kestnud üldrahvaliku läbiarutamise tagajärgede järele otsustades võib oletada, et Konstitutsiooni projekt käesoleva kongressi poolt saab heaks kiidetud. **(Tormilikud kiiduavaldused, mis ovatsiooniks lähevad. Kogu saal tõuseb püsti.)**

Mõne päeva pärast saab Nõukogude Liidul uus, sotsialistlik Konstitutsioon olema, — mis laialise sotsialistliku demokratismi alustel on üles ehitatud.

See saab ajaloolik dokument olema, mis lihtsalt ja kokkusurutult, peaaegu protokollis stiilis fakte sotsialismi võidust NSV Liidus käsitab, fakte NSV Liidu tööraha vabastamisest kapitalistlikust orjusest, fakte laialdase, lõpulikult järjekindla demokraatia võidust NSV Liidus.

See saab olema dokument, mis tunnistust annab sellest, et see, mille üle miljonid ausad inimesed kapitalistlikudel maalidel on unistanud ja edasi unistavad, — NSV Liidus juba teostatud on. **(Tormilikud kiiduavaldused.)**

See saab olema dokument, mis tunnistust annab sellest, et see, mis NSV Liidus teostatud on, ka teistel maalidel täiesti teostatud võib saada. **(Tormilikud kiiduavaldused.)**

Kuid sellest järgneb, et NSVL uue Konstitutsiooni rahvusvahelist tähtsust vaevalt jaksab üle hinnata.

Nüüd, mil fashismi sogane laine tööliste klassi sotsialistlikku liikumist ilastab ja tsiviliseeritud ilma paremate inimeste demokraatlikud püüded poriga segab, saab NSVL uus Konstitutsioon fashismi vastu süüdistuseaktiks, mis sellest kõneleb, et sotsialism

ja demokraatia võitmatud on. **(Kiiduavaldused.)** NSVL uus Konstitutsioon saab moraalseks abiks ja reaalseks toeks kõigile nendele, kes nüüd fashistliku barbaarsuse vastu võitlust peavad. **(Tormilikud kiiduavaldused.)**

Veel suurem tähtsus on NSVL uuel Konstitutsioonil NSVL rahvaste kohta. Kui NSVL Konstitutsioonil kapitalistlikkude maade tööliste kohta tegevuse-programmi tähtsus on, siis on tal NSVL rahvaste kohta nende võitluse kokkuvõtte, nende võitude kokkuvõtte tähtsus inimsoo vabastamise väerinnal. Käidud võitluse- ja kannatuste-tee tagajärjel on meeldiv ja rõõmustav oma Konstitutsiooni omada, mis meie võitude viljast kõneleb. Meeldiv ja rõõmustav on teada, mille eest meie inimesed heitlesid ja kuidas nad maailma-ajaloolise võidu saavutasid. Meeldiv ja rõõmustav on teada, et veri, mida meie inimesed rohkesti on valanud, ei ole asjata kaotsi läinud, et ta oma tulemused andis. **(Kestvad kiiduavaldused.)** See relvastab vaimliselt meie tööliste klassi, meie talurahvast, meie töötavat haritlaskonda. See viib edasi ja tõstab õigustatud uhkusetunnet. See kinnitab usku oma jõududesse ja mobiliseerib uuele võitlusele kommunismi uute võitude kättevõitmiseks. **(Tormilik ovatsioon, terve saal tõuseb püsti, müristav „hurraa“, üldised hüüded: „Elagu seltsimees Stalin!“ Kongress laulab püsti seistes „Internatsionaali“. Peale „Internatsionaali“ algavad ovatsioonid uuesti. Hüüded: „Hurraa!“ „Elagu meie juht seltsimees Stalin!“)**

Kogu N. Liidu tööraha arutas suure aktiivsusega staalinliku Konstitutsiooni projekti, mis nüüd Nõukogude VIII kongressil vastu võeti. Pildil: Komander S. Kusnetsov komanderide naistega Konstitutsiooni projekti arutamas.

Suure enamlaste mälestuseks

SERGEI Mironovitsh Kirovit armastas Nõukogude Liidu tölisteklass tõsiselt ja sügavalt. Sergei Mironovitsh teenis selle armastuse oma piirita truudusega tölisteklassi asjale, oma lihtsusega inimestega läbikäimises, oma leppimatusega põhimõteteliste küsimustes, võitluses partei liini eest. Seltsimees Kirov oli üks niisugustest enamlastest, keda pead kas armastama või vihkama. Külmaks jääda ta vastu ei saa, sest Kirov kees ise töös ja vaimustas teisi, sütitas oma eeskujuga, oma teravmeelsusega, oma otsekohesusega. Sellepärast armastasid Kirovit töölised, teenijad, teadusemehed; armastasid need, kes armastasid sotsialistlikku kodumaad, meie suurt ja väikest ehitustööd ükskõik missugusel alal. Ja vihkasid, muidugi, seltsimees Kirovit need, kes vihkasid meie ehitustööd, kes ei uskunud sotsialismi ehitamise võimalusse, kes valmistasid ette kapitalismi restaureerimist Nõukogude Liidus. Ja neilt rahvavaenlastelt tuli ka kuul, mis hävitas selle suurepäralise elu, mis riisus tölisteklassilt ja tema parteilt ühe parema võitleja, inimese, seltsimehe.

1. detsembril 1936. aastal möödus kaks aastat sellest suurest leinapäevast, mil Sergei Mironovitsh langes. Kaks aastat tagasi kisti sotsialismi aktiivsete võitlejate ridadest vägivaldselt, alatu fashistliku mõrtsuka käe läbi, inimene, kes oma elu ainukest eesmärgi nägi sotsialismis, sotsialismi võitluses. Nende kahe aasta jooksul on sotsialism meie maal ikka suuremaid edusamme saavutanud. Partei XVII kongressil, kõneledes meie suurtest võitlustest, ütles seltsimees Kirov: „Meie võidud on tõesti määratusuured. Tont teab, kui nii inimlikult õelda, siis tahaks elada ja elada, tööpoolest, vaadake, mis tehakse. See on ju tõsiasi“. Need sõnad kostavad iseäranis selgelt ja kõlavalt praegu — peale staalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmist. Seltsimees Stalin kõneles Nõukogude VIII erakorralisel kongressil neist suurtest muudatustest nõukogude majanduses ja klassilises struktuuris, rahvaste vahekordades, mis meie maa on saavutanud ajavahemikul 1924. a. kuni 1936. aastani. Need muudatused on sündinud määratusuurte võitluse tagajärjel. Meie oleme kommunismi esimese faasi — sotsialismi — teostanud. See on tõsiasi, mitte lubamine. Niisugusel ajajärgul on tõesti suur õnn elada, sest elu muutub iga päevaga ikka ilusamaks, paremaks.

Ja mida paremini meie töötame, millele alati kutsus sm Kirov, seda kiiremini liigume edasi kommunismi poole.

Kuid need kaks aastat, mis sm Kirovi tapmisest möödunud, olid ühtlasi ka rasked võitluseaastad. Pärast sm Kirovi mõrtsukaliku tapmist hakkas nagu niidikest mööda hargnema jõledate inimsoo jätiste — trotskistlik-sinovjevlaste bande — kuritegude kera. Samm-sammult tulid avalikuks ikka jõledamad kuritegude kavatsused sotsialismimaa juhtide, eeskätt meie sm Stalini vastu. Sotsialismi edusammud Nõukogude Liidus äratasid sotsialismi vaenlastes ikka suuremat vihkamist ja otse elalajaliku tigidust. Klassivaenlane meie riigi sees, kuidas teda juba ka muljutud poleks, ei mõtelnudki sõjariista maha panna, ta on eluvisa, ta püüdis ja püüab sagedasti kõige alatumaid, meeleheitlikke tegusid võitnud töörahva vastu korda saata.

Kapitalismi maade kodanluse valitsevad jõud näevad sotsialismi edusammudes oma lõpu lähenemist. Eriti pööraselt märatseb nende maade kodanlus, kus kapitalism veel ainult fashistliku terrori abil ja lootusega välistele agressioonidele püsti seisab. Fashism on valmis igasugustest abinõudest kinni haarama selleks, et kuidagi veel oma lootusetut asja kaitseda ja millega tahes Nõukogude Liidule kahju teha. Nagu kõik uurimise ja tegeliku võitluse materjalid näitavad, on trotskistid ja fashistid Nõukogude Liidule kahjutegemiseks, siin kapitalismi uuesti sisseseadmiseks, ühinenud. Nende teed on kokku läinud.

Moskva protsess trotskistlik-sinovjevliku terroristliku bande asjus näitas piltlikult, kuidas see ühinemine tegelikult sünnib. See protsess näitas, kuidas sm Kirovi tapmist ette valmistades ja seda korda saates trotskistid ja sinovjevlasted saksa Gestapo agentidega üheskoos, kindlas liidus tegutsesid. Kirovi tapmise kordasaatmiseks ja meie suure juhi ning teiste riigijuhtide elu kallale kippumise ettevalmistamiseks astus Trotski, kodanlist seaduslikkust kasutades, liitu saksa fashistliku kaitsepolitsei — Gestapoga. Sellest liidust teadsid ja seda liitu kiitsid heaks põlatud Sinovjev, Kamenev ja kogu nende roojane grupp meie maal. Mitte ainult et nad sellest liidust fashismiga teadsid, vaid nad tegutsesidki siin, Nõukogude Liidus, koos fashistidega.

Uue tõenduse sellest ühisest koostööst fashismiga andis Lääne-Siberi Kemerovo kontrrevolutsioonilikkude trotskistide kahjutegijate protsess. Juba Moskva protsessis on küllalt selleks, et mõista, milleks on muutunud trotskism ja trotskistid. Kuid Kemerovos avanes täies ulatuses selle jõleda, süd ametu kaelakohtulikkude kurjategijate jõugu tegevus. Trotskistid, endised kahjutegijad, saksa fashismi agendid, — kõik nad töötasid käsikäes, ühiselt, ühise eesmärgi nimel. Ja selleks eesmärgiks oli fashistliku korra sisseeadmine meil, s. o. kapitalismi uuesti võimule upitamine. Trotskisti, süüaluse Noskovi, küsimusele fashistidega koostöötamise kohta vastas Siberi trotskistide peamees Drobnis:

„Pehmust nendes küsimustes lubada ei tohi, kui üleval seisab küsimus: meie või nemad. Meie, trotskistid, peame teatud määrangust lähtuma: „Võitluses on kõik abinõud head, ja eesmärk õigustab alati abinõusid“. See on trotskistliku keskuse poolt sanktsioneeritud. Trotski ise kasutab praegu fashistliku Saksamaa abi“.

Ja selle „juhtnööri“ järgi talitasidki trotskistid, fashistid, endised kahjutegijad. Nad lõid ühise väerinna ühiseks kahjutegemiseks meie sotsialistlikus tööstuses, transpordil, põllumajanduses. Kemerovo kaevanduses organiseerisid nad gaasiplahvatusi, et kaevandust reast välja lüüa. Nad rõõmustasid oma plaanide üle ja tundsid headmeelt, et „varsti saavad meie vennakesed (töölised) kärvama nagu rotid“, nagu trotskist Noskov tunnistas. Kahjutegija Pjätakov õhutab ja kihutab oma agente ikka suuremale kahjutegemisele ja partei ning valitsuse juhtide tapmisele. Need tõsiasjad ja rea tähtsamate trotskistide avalikud tunnistused näitavad, et need lurjused mitte ainult hirmu, vaid au pärast oma imperialistlikkude peremeeste huvides Nõukogude Liidus teenisid salakuulajatena, kahjutegijatena ja diversantidena, lootuses oma võimuletulekut kiirustada.

Niisugused on tõsiasjad pärast seltsimees Kirovi tapmist, mis mõrtsukate eesmäärke ja ülesandeid, programmi ja taktikat paljastavad.

Seltsimees Kirov asus Leningradi parteiorganisatsiooni juhatuse etteotsa sel ajal, kui trotskistlik-sinovjevlikud bandiidid oma äraandliku programmi teostamisele tahtsid asuda. Seltsimees Kirovi juhatusel purustas partei Leningradis selle ussipesa. Kuid selle bande jäänused pugesisid sügavale põranda alla, nad võtsid

J. V. Stalin ja S. M. Kirov tulevad ÜK(e)P XVI kongressi istangult 1930. aastal.

omale kaitsevärviks kahepaiksuse rüü ja niiviisi roomasid sotsialismi südame ligi. Mädaliberalism, puudulik valvelolek võimaldas neil lojustel oma kuritegu korda saata. Kõik see räägib sellest, et trotskistid enamluse vihkamises ja oma kontrrevolutsioonilikus võitluses meie revolutsiooni, sotsialismi võitude, töörahva eluliste huvide vastu ei jää peatama mitte mingisuguste kuritegude ees.

Ei või olla mingisugust halastust nende äraandjate, rahvavaenlaste vastu. Revolutsioonilik valvelolek iga sammu peal, iga korralduse ja valitsuse otsuse täitmise kontrollimisel peab olema iga parteilase ja parteitu enamlase esimeseks kohuseks.

Sotsialismi võidud on määratusured. Need võidud loovad veel soodsamad tingimused meie maa edasises arenemises. Kuid kõige kahjulikum on see arvamine, et vaenlased nüüd oma sõjariistad maha panevad, et kõik vaenlase riismed on meie ridadest välja heidetud ja sellepärast võime mureta olla. Niisugused arvamised ei tohi meie keskel aset leida. Vaenlane püüab veel kahju teha, ta ei vali abinõusid. Meie tõelik valvelolek ja tähelepanelikkus iga töö juures peab need inimsoo jätised avalikuks tegema ja töölisteklassi kohtu ette tooma.

Sergei Mironovitshi ei ole enam meie keskel. Meie ei kuule ta vaimustavaid sõnu, kuid ta töö, ta eeskuju, ta truudus tööliste klassi asjale olgu meile kõrgemaks käsusõnaks. Kirov pärandas meile enamlikud töömeetodid, enamluse usu ja veen-

dumuse kommunismi võidusse. Lähme edasi enamluse teedel, geniaalsema Lenini õpilase, meie suure Stalini juhatusel kõigi ja igasuguste vaenlaste vastu, kommunismi uute võitude kättevõitmiseks.

Maalikuuntnik Bobrovski uus maal: „S. M. Kirov näitab koha stadioni ehitamiseks Kirovi saarel Leningradis“.

Suure ajaloo samba juures

SEKS ajaks, kui ajakirja käesolev number lugeja kätte jõuab, on Moskvast kokkukutunud VIII üleliiduline nõukogude kongress vastu võtnud ning maksvaks kuulutanud uue *staalinliku Nõukogude Konstitutsiooni*, ning püstitanud sellega kaugele tulevikku paistva samba inimsoo ajaloo arenemise tõusval teel.

Kuude vältel olid miljonid ja miljonid nõukogude kodanikud kõigist meie ühiskondlikkudest kihtidest uue Konstitutsiooni projekti arutanud, tuhandeid soove avaldanud, tuhandeid ettepanekuid teinud pro-

jekti ühe või teise paragrahvi muutmiseks või täiendamiseks, või uute paragrahvide sissevõtmiseks. Tuhandelteel koosolekutel oli projekt läbi töötatud, ta on hulkade vaimustatud vastuvõtu osaliseks saanud, kes ta määratumat ajaloolikku tähtsust tuhandetes resolutsioonides alla kriipsutasid.

Juba see asjaolu üksi, et riigi põhiseaduse projekt selkobel sõna otseses mõttes terve riigi elanikkonna poolt läbi töötatakse, et kümned miljonid projekti kohta oma otsuse annavad, juba see klassilik

ühiskonnas nägematu ja võimatu protseduur (toiming), mis kaugelt meelde tuletab alg-aja kommunistliku ühiskonna rahvakogude koosolekuid, kus terve ühiskond ühiselt üldiseid asju arutas ja otsustas, — juba see asjaolu üksi näitab, et siin haruldase sündmusega tegemist on — haruldasega siinamaani läbielatud ajaloo seisukohast vaadates ja seniste mõistete järgi otsustades. Niisamuti kinnitab seda haruldust projektile ja ta rahvalikule läbitöötamisele väljaspool nõukogude maa piire osaks saanud määratu tähelepanu, mitte ainult miljoniliste töörahvahulkade, vaid nimelt ka kodanliste kihtide, eriti kodanlise haritlaskonna poolt.

Milles seisab selle Konstitutsiooni ajaloolik tähelepanuväärne, mis teeb ta kaugele ja kauaks silmapaistvaks teesambaks inimesoo arengus? See asjaolu seisab selles, et staalinlik Konstitutsioon ajaloos esimene ülesehitatud sotsialistliku ühiskonna põhiseadus, esimene sotsialistlikule alusele rajatud põhiseadus on. Mis on need põhijooned, mispoolt ülesehitatud sotsialistlik ühiskond senistest klassilikkudest ühiskondadest erineb? Meie nimetame neist kolme.

Esiteks: meil on hävitatud klassid.

Kodanline ühiskond on klassilik ühiskond. See tähendab: valmistamisabinõud ja vahendid kui ka riigivõimu aparaat selles ühiskonnas on väiksearvulise kapitalistideklassi (ja mõisnikkude) käes, kes selle tagajärjel töötavaid hulka sid kurnata ja neid vastutõrkumise korral maha rõhuda võivad. See terav, iseloomult vaenulik ja lepitamatu vastuolu ongi klassiliku ühiskonna põhimiseks jooneks, ta põhioluks. Ja just sellepärast, et see vastuolu iga kodanlise ühiskonna iseloomustavaks omaduseks on, ei ole ial võimalik kodanlikes riigis „ühtset rahvast“ luua, nagu seda fashistid rahvuslipu all jutlustavad. Mingi rahvuslik mantel ei hävita klassivahesid; vastupidi, klassilikud vastuolud ajavad rahvuslikudki vahed ja vastuolud teravamaks.

Suur oktoobrirevolutsioon, mis võimu Venemaal proletariaadi kätte andis, lõi ühtlasi aluse kapitalistliku eraomanduse ja sellega eraomandusele rajatud kurnamise kaotamiseks. Proletariaat kasutas oma riigivõimu, oma diktatuuri selleks, et kehvatalurahva toetusel ja liidus kesktalurahvaga kapitalistlikku omandust ja seega kodanlisi klasse hävitada. See võitlus nõudis pikke aastaid, suurt jõupingutust ja palju ohvreid. Kuid proletariaat ja teda toetavad töörahvakihid kandsid neid ohvreid, sest nad said aru, et see võitlusettee ainus tee

on, mis neid jäädavalt kurnamisest võib vabastada. Ja esimese viisaastaku tagajärgi kokku võttes võis sm Stalin juba kinnitada, et küsimus: „kumb kumma?“ jaatavalt ja kindlasti sotsialismi kasuks on otsustatud; viimanegi tugevam kapitalistlik kiht — kulaklus, kui klass — oli puruks löödud; kõige suurem väikeste eravalmistajate klass — talupojad — oli sotsialistlikule valmistamisviisile juhitud.

Nüüd, proletarse revolutsiooni 20-dal aastal, on meil kurnajateklassid hävitatud; on hävitatud kapitalistlikud elemendid nõukogude rahvamajandusest, mis nüüd alles sõna tõsisel mõttes rahvamajanduseks on saanud; meie tööstus on ligikaudu saja protsendi võrd sotsialistlik; kaubandus on riigi ja kooperatiivide käes, ka siin ei ole erakaupmeestel enam pinda; põllumajanduses on enam kui 90% talupoegi kolhoosidesse ühinenud, mis oma iseloomult kah sotsialistlikud majapidamised on, kuigi mitte sedalaadi järjekindlalt-sotsialistlikud, nagu seda on sotsialistlik tööstus. Tõsi küll, staalinlik Konstitutsioon kõneleb veel tööliste ja talupoegade sotsialistlikust riigist, veelgi vahet tehes tööliste ja talurahva vahel, nagu ka sotsialistliku omanduse ja kolhoosliku omanduse vahel, mis meie sotsialistliku riigi majanduslikuks aluseks on. Kuid kindlasti ei ole tänapäevane kolhoosi talupoeg, sotsialistliku kolhoosi-majapidamise tööline, enam endine eramajapidajast talupoeg. Ja kui proletariaadil korda läks liidus endise talupojaga sotsialismi üles ehitada, siis on selge ja arusaadav, kui võrd viljakam saab olema koostöö sotsialistliku kolhoosi teadlikult sotsialismi ehitava talupojaga. Ja kuigi veel teatud vahe on proletaarlaste ja kolhoosi-talupoja vahel, siis ei ole see ometi mitte enam kaks vastamisi seisvat klassi. Sotsialistliku riigi töölised, kolhoosnikud, teenijad on vaid sotsialistliku ühiskonna eri kihid, aga mitte vaenulikud klassid. Arusaadav, et selles ühiskonnas ka klassivastuolud puuduvad, kuigi võitlus klassivaenlaste jäänustega edasi kestab; ja et alles siin võimalik on tõelikult ühtsest rahvast kõnelda, kuid mitte rahvusluse, vaid sotsialismi lipu all. Ja staalinlik Konstitutsioon kinnitab seda kõige laiemal demokraatiaga, kõige kodanikukihide täieliku üheõigusega.

Teiseks: meil on hävitatud rahvuslikud vastuolud.

Nagu kodanlikes ühiskonnas on valitsevad ja valitsetavad klassid, nii on seal ka kahte liiki rahvusi — valitsevad rahvused ja valitse-

tavad. Tagajärg on seesama, mis klasside vahel — rahvuslik antagonism, lepitamatud vastuolud, rahvuslik rõhumine valitseva rahvuse poolt. Meie mäletame seda veel hästi küllalt tsaarivalitsuse ajast, kus „muulast“ vene rahvuse kõrval paremalgi juhtumil ainult teisejärgu inimeseks peeti, pahemal juhtumil aga üldse inimeseks ei loetud. Sellest tuligi see metsik käitumine kaugemate piirimaade rahvustega, mis need rahvused väljasuremise teele viis. Meie näeme sedasama rahvusepoliitikat uuesti eriti teraval kujul üles kerkivat fashistlikul Saksamaal ta rassiteooriaga ja rassipoliitikaga, mis kõiki mitte-saksa rahvusi alaväärtuslikkudeks olevusteks peab ja neid sedamööda ka kohtleb.

Sotsialistlikul maal, kus kaotatud on klassilik kurnamine ja rõhumine, ei saa absoluutselt olla ka mingisugust muud kurnamist ega rõhumist; vastupidi — oma, klassilikku diktatuuri saab proletariaat teostada ainult kõikide rahvuste töörahva ühisel toetusel. Sellepärast puudub proletaarses riigis täielikult igasugune vahetegemine rahvuste õiguste vahel, nende valitsevateks ja valitsetavateks jagamine, nagu sotsialistlikus riigis ei ole mingeid kõrgusejärkusi rasside vahel; ei ole rahvusi, kes teiste kõrval eesõigustatud, ega teisi, kelle õigused kärbitud oleksid. Ja et igasugust katsetki endise rahvusliku vaenu elluäratamiseks valjult maha suruda, määrab staalinlik Konstitutsioon igasuguse rahvusliku või rassiliku vaenu- või põlgitusekihtu — seaduslikult karistatavate kuritööde hulka.

Selle asemel on sotsialistlik riik loonud ajaloo senini nägematu vennaliku koostöö rahvuste vahel, mis võimalik on ainult sotsialistlikus ühiskonnas, kus on hävitatud igasugune kurnamine ja rõhumine (peale klassivaenlaste maharõhumise, muidugi), ja mille tagajärgi meie näeme tsaarivalitsuse ajal hääbumiseni mahasurutud ja tagakiusatud rahvuste ennenägematu tõusu näol nii majanduses, kui kultuuris, — tõusus, mis sel ulatusel absoluutselt võimatu on kodanlikes riikides.

„...Nõukogude võim on kõigist klassiliku ühiskonna riiklikkudest organisatsioonidest kõige internatsionalistlikum, sest et ta, igasuguse rahvusliku rõhumise hävitades ja mitmesuguste rahvuste töörahvahulkade koostööle toetudes, sellega neil hulkadel ühtseks riiklikuks liiduks ühinemist kergendab“. (*Stalin*, „Leninismi alused“, ptk. IV.)

Seesugune koostöö on aga mõeldav ainult rahvuste täieliku üheõigusluse alusel, kus

„seadus karistab igasugust, olgu missugune tahes, otsest või kaudset kodanikkude õiguste kitsendamist, või, ümberpöörduvalt, otseste või kaudsete eesõiguste maksmapanemist sõltuvalt kodanikkude rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest...“ (Konstitutsiooni projekt, par. 123).

See on — ainult sotsialistlikus tööliste ja talupoegade riigis.

Kolmandaks: meil on hävitatud õiguste vahed sugupoolte vahel.

„Esimene tööjaotus oli tööjaotus mehe ja naise vahel laste sünnitamiseks“, kirjutasid Marx ja Engels „Saksa ideoloogias“, ja Engels lisas sellele hiljem juurde:

„Esimene klassivastuolu, mis ajaloos esile kerkib, langeb ühte antagonismi arenemisega üksikabielus mehe ja naise vahel, ning esimene klassiline rõhumine — sellega, et meessugu naissoo alla rõhub. Üksikabielu oli suur ajaloolik edusamm, kuid ühtaegu algab temaga orjapidamise ja erarikkuse kõrval see tänapäevani kestnud ajajärk, milles iga edusamm ühtlasi ka relatiivselt samm tagasi on, sest et ühe heaelu ja arenemine kättesaadav on teiste häda ja allarõhumise kaudu“.¹

Kogu inimsoo ajaloo läbi on kestnud see ühe sugupoolte orjastamine ja allarõhumine teise sugupoolte poolt, ja uuema ajaloo (kodanlise ühiskonna) suurte kõlavate sõnade — nagu vabadus, üheõiguslus jne — peale vaatamata, ning suurtest jõupingutustest hoolimata on see orjusesüsteem terves kodanlikes ühiskonnas veel sügavate juurtega elujõuliselt kinni. Prantsusmaal, näiteks, ei ole naisterahvastel veel parlamendivalimistelgi hääleõigust; Inglismaal on see ainult jõukamatel, majanduslikult iseseisvatel naisterahvastel jne. Saksamaal surub fashism naisterahva, kes seal vahepeal mõningaid demokraatlikke õigusi oli saanud, uuesti alla — lastevabriku ja mehe orja astmele jne. Kuid —

„Ei saa olla mingit inimsoo vabastust ilma sugupoolte sotsiaalse iseseisvuse ja ühesuguse õigusega“ (Bebel²).

Selle — ühe tähtsama — tingimuse inimsoo üldiseks vabastamiseks võis jällegi teostada, ja pidi teostama, nõukogude

¹ Vt. F. Engels, „Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine“, lhk 44.

² A. Bebel, „Die Frau und der Sozialismus“, Einleitung, S. 8, 50-te Auflg.

võim, proletariaadi diktatuur. Ainult sotsialistlikus ühiskonnas pääseb naissugu sellest õigusetusest, sellest alandavast seisukorrast, kus ta aastatuhandeid kestnud klassilikus ühiskonnas pidi vaevlema. Ja ta ei pääse sellest mitte ainult vormilikult, seadustähe järgi, vaid sotsialistlik riik kindlustab naisterahvale ta iseseisvuse ja üheõigusluse materiaalselt:

„Naisterahvale antakse NSV Liidus mees-terahvaga ühesugused õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Nende õiguste teostamise võimaluse kindlustab naisterahvastele neile meeste-rahvaga ühesuguse õiguse andmine tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalsele kinnitusele ja haridusele; ema ja lapse huvide riiklik kaitse, raskejalgsuse korral naisterahvale puhkeaja andmine tööpalga edasimaksimisega; laialine sünnitusmajade, lastesõimede ja -aedade võrk“ (Konstitutsiooni projekt § 122).

Tarvitseb meelde tuletada vahepeal maksmapandud uut seadust abortide ära-keelamise, emade ja laste eest hoolitsemise kohta, et seda naissoo iseseisvuse materiaalselt kindlustamist sotsialistlikus riigis veel enam alla kriipsutada. —

*

Stalinlik Konstitutsioon kajastab kõigi nende suurte vabastamisprotsesside kokkuvõtet inimühiskonnas; ta kajastab kõiki neid suuri ideaale, mis aastatuhandeid kõigi inimsoo kõrgemate mõtete ja püüete kandjate silmade ees on hõljunud ja mille poole kõik, mis inimsoo ajaloo paremat, edulikumat on olnud, lugematute põlvede vältel on püüdnud, — kõike seda näitab staalinlik Konstitutsioon... mitte ainult paberil, sõnades, nagu seda on konstitutsioonid kodanlikes riikides, vaid *tõelikus, tegelikus elus*, Nõukogude Liidus *teostatult*. See ei ole enam sotsialismi teooria, mille kallal kodanlise ilma teadus aastakümneid oma hambaid purustas, mille üle ta igasugu võimatusi kokku luuletas; ei,

see on silmaga nähtav ja käega katsutav — *tõsielu!*

Ja selles seisab ta hiiglatähtsus kõigepealt. Mitte ainult nõukogude maa töörahvale, vaid terve maailma töörahvale, tervele inimsoole ja ta vabastuslikule võitlusele. Sotsialism ei seisa nüüd enam marksismi-leninismi teooriana paksudes kirjatöödes, mille üle vaielda võidi, vaid ta on selle *teooria tõeksläinud kehastus konkreetses elus*. Sellega aga omandab see teooria ise määratu hiiglajõu ühiskondlikus liikumises, sest

„Teooria võib töölisteliikumise kõige suuremaks jõuks muutuda, kui ta revolutsiooniliku praktikaga lahutamatus sidemes välja kujuneb...“ (Stalin, „Leninismi alused“, ptk. III.)

Järelikult ei saa nüüd marksismi-leninismi teooria õigsuse üle üldse enam tõsiselt vaielda, sest tõsielu lööb iga vastuvaidluse katse jalamaid puruks. Nüüd jääb kodanlusel ainult üks tee ja meetod selle õpetuse võitmiseks — ta hävitamine alasti vägivallega. Ja sellepärast on arusaadav see hiiglatähtsus, mis on marksismi-leninismi õpetuse kehastumisel sotsialistlikus ühiskonnas, mida ta tõelikkuses näitab staalinlik Konstitutsioon, — ühel pool kogu maailma töörahvale, kes siin oma vabastuse eeskujuna ja teed näeb, konkreetselt, käega katsutavalt; teisel pool — maailma kodanlusele, kapitalismile, kes siit oma paratamatut surmaotsust loeb.

Ja see teeb tööliste ja talurahva sotsialistliku riigi staalinliku Konstitutsiooni hiiglatähtsusega ajaloolikuks tokumendiks, mitte ainult sellepärast, et ta kindlaks aluseks on sotsialismi edasiehitamisel ja kommunismi teed edasisammumisel Nõukogude Liidus, vaid eriti ka sellepärast, et see tokument ise määratusuureks jõuks saab maailma töörahva revolutsiooniliku liikumise edasiarendamises, jõuks, mis kaasa aitab sotsialistlikku revolutsiooni terves ilmas võidule viia.

H. P.

Lenini-Stalini partei võidud andsid staalinliku Konstitutsiooni

NÕUKOGUDE maa astus proletariaadi diktatuuri kahekümnendasse aastasse. Äravõitmatu kindlusena seisab Nõukogude Liit maailma mustade reaktsioonilikkude jõudude vastas. Nõukogude Liit on rahvusvahelise proletariaadi võidu kants, rahu kants, rahvaste poolt kättevõidetud demokraatlikkude vabaduste kants.

Iga uus aasta Nõukogude Liidu ajaloos, iga uus aste ta võimsuse kasvus suurendab oktoobrirevolutsiooni üleilmset tähtsust.

Oktoobrirevolutsioon purustas kapitalistliku maailma, kui ainuvalitseva süsteemi. Kodanlise maailma kõrvale tekkis sotsialistlik maailm. Uus maailm — Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liit — ulatab üle kuuendiku maakera pinna. Nii algas imperialistliku ilmasõjaga sotsiaalsete revolutsioonilikkude sõdade ajajärk, mille esimeseks sõjaväeks on Nõukogude Liidus elavad mitmemiljonilised rahvad.

Suur oktoobrirevolutsioon ei annud mitte ainult selleks eeskju, kuidas kõige lühemat teed pidi, kõige kohasemate ja õigemate meetoditega tööraha võitu kapitalismi üle saavutada. Oktoobrirevolutsioon lõi kogu maailma tööraha ka uue sotsialistliku riigivormi eeskju.

Kodanlises revolutsioonis seisis tööraha vahukade peaülesanne feodalismi, ainuvalitsusliku korra lõhkumises ja hävitamises. Sotsialistlikus revolutsioonis on proletariaadi ja teda toetavate teiste tööraha-

kihtide ülesandeks — kui kodanluse võim purustatud ja ta korduvad katsed oma võimu uuesti jalule seada, maha on surutud, — uute organisatsiooniliste vahetõrgete üliväga keerulikkude ja peent võrku korda seada. Tuli asuda niisuguse olukorra loomisele ja ülesande täitmisele, et kodanlus enam oletseda, ega uuesti tekkida ei saaks.

Proletariaadi kõige eesrindlikum osa ammutas sotsialistliku riigi ehitamise põhimisi teadmisi marksismi klassikute geniaalsetest töödest, millele alaliselt tuli juurde õppida praktilikust ehitusetööst enesest. Peale seda kui sotsialism Nõukogude Liidus lõpulikult võitis, annab ta elavat eeskju uuest ühiskonnakorrast, kus ei ole enam mõisnike ega kapitaliste.

Sotsialism on saanud materiaalseks jõuks, sellepärast on tema revolutsioniseeriv jõud kasvanud ja avaldab ikka suuremat mõju kõigi maade töölisteklassi peale. Nüüd on poliitiliselt selge ka kõige lühinägelikule inimesele, et sotsialistlik revolutsioon ei ole utopia, vaid ajalooliselt täiesti seadusepärane nähtus. Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu eeskjus näevad kõik rahvad, kes kapitalistide poolt orjastatud ja pimestatud on, endi tulevikku.

Lenini õpetus sotsialismi ülesehitamise võimalusest ühel maal on enamlaste parteile muutmatuks seaduseks olnud. Sm

Stalini geniaalsel juhtimisel on enamlaste partei kõikumatu kindlusega sotsialismi ehitamisteed edasi sammunud ja kõik Nõukogude Liidu vabad rahvad enesega kaasa tõmmanud.

Partei selle pealiini vastu — ühel maal sotsialismi ehitamise vastu — pidasid trotskistid ja sinovjevlasted, nagu teada, vihast võitlust. Nad süüdistasid parteid ja partei keskkomiteed „rahvuslikus kitsarinnalsuses.“ Nad jutlustasid vahus suuga, et enamlasted ainult rahvuslike huvid kaitsjad on ja revolutsiooniga ainult ühel maal piirduvad.

Sm Stalini juhatusel purustas partei trotskistide ja sinovjevlaste kontrrevolutsioonilikud „teooriad“. Partei näitas, et sotsialismi ehitamine NSV Liidus sügavalt internatsionaalse tähendusega on. See on kogu maailma proletariaadi revolutsiooniliku kindluse ehitamine, mis on aluseks kogu maailma proletaarsetele revolutsioonile.

Meie partei seisukohtade õigsust kinnitab kõige selgemalt ja arusaadavamalt Hispaania rahva võitlus fashismi vastu demokraatlike vabaduste eest. Ainukene riik maailmas, kes Hispaania rahva vabadusvõitlusele kõige suurema kaasatundega kaasa aitab, on Nõukogude Liit. Nõukogude Liidu sotsialistlikust revolutsioonist õpivad Hispaania revolutsiooni kangelased. Võimsa sotsialistliku riigi olemasolu tiivustab Hispaania rahvast ennenägematu energiaga reaktsioonilikkude fashistlike jõudude vastu võitlema ja neid purustama.

Igakord, kui jutt on suurest oktoobri-revolutsioonist, siis on meie tähelepanu ja tunded juhitud esimeses jões Üleliidulise Kommunistlikule (enamlaste) Parteile, keda on organiseerinud, kasvatanud ja kindlustanud proletariaadi suured juhid Lenin ja Stalin.

Oktoobri-revolutsiooni järel tõusid proletaarsete revolutsioonid mitmel teiselgi maal, kuid nad ei suutnud seal kapitali võita.

Oktoobri-revolutsioon ei võitnud mitte ainult sellepärast, et meie maal proletariaat ja töötav talurahvas sõjaraskuste all kõige metsikumalt oli ära kurnatud, et Venemaa kõige nõrgem lüli oli imperialismi üldises ahelas, vaid ka sellepärast, et juba ammu enne imperialistlikku ilma sõda Lenini ja Stalini juhatusel karastus, kasvas ja õppis võitluse kunsti kapitalismi kukutamiseks uuetüübiline partei — leenilik enamlaste partei.

Imperialistliku sõja ajal oli Venemaa proletariaadil tugev partei, kes oli läbi teinud 1905. aasta revolutsiooni võitlused.

Imperialistliku ilma sõja algul tõstis see partei kõrgele oma võitluselipu sotsiaalisamaalaste vastu, Scheidemanni, Kautsky, Thsheidse, Trotski, Plehanovi ja kõigi teiste töölisteklasi huvid äraandjate vastu.

Venemaa proletariaat lõi tõeliku revolutsiooniliku partei, mis koosnes proletariaadi kõige paremast eelväest, tema kõige klassiteadlikumast osast. See partei oli marksismi-leninismi revolutsiooniliku teooriaga relvastatud. Temal oli kindel liin ja taktika proletariaadi diktatuuri loomise teostamise eest võitlemiseks. Ta oskas oma ridades raudset teadlikku dissipliini luua, mis temal aitas proletariaati võimule viia. Pärast oktoobri-revolutsiooni, pärast proletariaadi diktatuuri maksmapanekut tuli raske ajajärk, täis palavat võitlust. Nõukogude võimu kindlustamine oli raskem kui revolutsioonis võimu võtmine. Kapitalistid püüdsid noort proletaarset riiki hävitada.

Enamlaste partei seisab kindlalt proletaarset riigi aparaadi juhatamisel. Partei organiseerib proletariaadi ja töötava talurahva revolutsiooni kaitsele, juhib kodusõjas võitlust ning toob proletariaadi täielikule võidule.

Kodusõda lõppes. Proletariaat näitas, et ta mitte ainult proletaarset riiki luua, vaid seda riiki ka kaitsta suudab.

Kuid kodusõja lõpetamisega ei ole raskused lõppenud. Proletaarne riik elab üle raske majandusliku kriisi. Ei ole toiduaineid, ei ole tarbekaupu, ei ole metalli. Majanduslikud raskused kutsuvad talurahva seas rahulolematuse esile. Anarhosündikalistlikud meeleolud proletariaadi mahajäänuma osa ridades kutsuvad esile vaenulikud kallakud partei poliitika vastu. Tõstavad pead trotskistid, „tööliste opositsioon“, demokraatliku tsentralismi grupp ja teised kallaklased.

Seltsimeeste Lenini ja Stalini juhatusel võideti needki raskused ja likvideeriti partei seesmine kriis. Diskussiooni nõudjad grupid, kes partei ees seisvate ülesannete täitmise raskustest olid ära hirmutatud ja paanikasse sattunud, purustati. Tööraha hulgad nägid ja said aru õigest teest, mida leeninlik partei näitas. Nad said selgesti aru, et tuleb mõned aastad raskemates tingimustes elada, et sellega kätte võita sotsialistlikku ühiskonnakorda täielikult ja jäädavalt.

Ülesehitamise ajajärgu edurikkalt võidule viinud, trotskistide ja sinovjevlaste, parempoolsete ja kõikide partei vastaste kallaletungimised puruks lõõnud, organi-

seeris enamlastepartei pealetungimise ter-
vel sotsialistlikul väerinnal.

„Tööviljakuse tõstmine nõuab kõige-
pealt suurtööstuse materiaalse aluspõhja
kindlustamist..

Teiseks tööviljakuse tõstmise tingimu-
seks on, esiteks, elanikkude hulkade har-
iduslik ja kultuuriline tõus“. (Lenin, Vali-
tud teosed, III köide, lhk. 296, eesti
keeles.)

Enamlastepartei juhatusel koostab nõu-
kogude valitsus esimese viisaastaku plaani.
Enamlastepartei ja sm Stalini juhatusel
täidavad töölised ja töötav talurahvas
hiiglasuure maa majandusliku ümberehi-
tamise esimese viisaastaku plaani nelja
aasta ja kolme kuuga.

Mis nõudis selle viisaastaku plaani täit-
mist meie rahvamajanduselt?

„Vajadus likvideerida Nõukogude Liidu
majanduslik-tehnikaline mahajäänumus,
mis teda viletsale kiratsemisele mõistis;
vajadus luua riigis niisugused eeldused,
mis talle võimaluse annaksid majandusli-
ku tehnika suhtes eesrindlikkudele maa-
dele mitte ainult järele jõuda, vaid neist
ajajooksul ettegi minna“. (Stalin, Leninismi
küsimused, II köide, lhk. 211, eesti keeles.)

Esimese viisaastaku plaani teostamisega
sai nõukogude maal tööpuudus likvideer-
itud. Sellega oli kõrvaldatud Nõukogude
töölise mure homse päeva pärast. Kogu
kehvtalurahvas oli kolhooslikule ehituse-
tööle organiseeritud, kihinemine külas
kehvikuteks ja kulakuteks seisma pandud,
talurahva vaesenemine jäädavalt lõpetatud.

Esimese viisaastaku plaani täitmisega
oli sotsialismi alusmüür meie maal valmis
ehitatud. Täielikult võitis partei pealiin —
staalinlik industrialiseerimise ja kollektiivi-
seerimise poliitika. Kapitalistlikud klassid
said purustatud, kulakud likvideeritud.
Enamlastepartei, kui proletariaadi juht, oli
see, kes kogu Nõukogude Liidu tööraha
sotsialismi jäädavale võidule viis, kes pu-
rustas vaenlase vastupanu. Loomulik, et
see partei vaenlase kõige jõledama ja
hirmsama viha enese peale tõmbas. Trots-
kistide ja sinovjevlaste kontrrevolutsioonil-
ik faschistlik mõrtsukatesalk roomas kõige
lähemale proletariaadi partei südamele
ning tahtis teda surmavalt tabada. Nende
programm — see oli sotsialistliku kodumaa
hävitamine ja kapitalistliku korra uuesti
maksmapanek.

Trotskistide ja sinovjevlaste kontrrevo-
lutsioonilik mõrtsukatejõuk tabati kuriteo
pealt. Vihasemad rahvavaenlased hävitati
kogu rahva karmi otsuse põhjal. Kuid meie
peame oma valvelolekut kümnekordselt

suurendama. Mida kitsamaks jääb vaen-
lase tegevuspiirkond, seda metsikumaks
ta muutub.

Teise viisaastaku plaani edurikkal teos-
tamisel on sotsialism kogu rahva asjaks
saanud. Meie riigi huvid, revolutsiooni
edaspidised võidud ei nõua mitte ainult
parteilt, vaid kogu töörahvalt veel suure-
mat valvelolekut, veel suuremaid jõupin-
gutusi.

Meie maal on sotsialism valmis ehitatud.
Meil on kõige eesrindlikum sotsialistlik
tööstus, mis varustab kogu meie rahva-
majandust kõige uuema tehnikaga. Meie
maa on mahajäänud agrarmaast ümber
loodud eesrindlikuks industriaalmaaks. Jää-
davalt on kaotatud valmistamisabinõude
eraomamus, jäädavalt on kaotatud inimese
kurnamine teise inimese poolt.

Enamlastepartei juhatusel on meie maa
võimsaks sotsialismi riigiks kasvanud. See
nõudis ka uut sotsialistliku riigi konstitut-
siooni, milles on üleskirjutatud kõik kätte-
saadud võidud.

Nõukogude Liidu riigivorm on kindlus-
tanud kõikidele Nõukogude Liidus oleva-
tele rahvustele vaba arenemise, riigiehituse,
kultuuri kasvu, üheõigusluse sotsialismi
ehitusetööl. Kõige tähtsam on Nõukogude
Liidu rahvaste üheõigusluses see tõsiasi,
et on hävitatud rahvuste majanduslik ja
kultuurne ebaühtlus.

1924. aastal sm Stalini poolt väljatöötat-
ud Konstitutsioon lõi tugeva NSV Liidu
rahvaste vennasliidu.

Ka uus staalinlik Konstitutsioon põhi-
neb, niisamuti kui 1924. a. konstitutsioon,
nõukogude üheõiguslikkude rahvaste vaba-
tahtlikul ühinemisel.

Kuid kahe konstitutsiooni vahemikul on
sündinud määratusuured muudatused. Mit-
med üksikud vabariigid, mis ennem auto-
noomsed olid, on majanduslikult ja kul-
tuuriselt tugevaks muutunud. Nad on poliit-
tiliselt ning kultuuriliselt liiduriikide tase-
mele tõusnud.

Näiteks Kasahstan. Kuni suure prole-
taarse revolutsioonini oli ta tühi stepp, kus
elas rändrahvas — kasahid, kus ei olnud
raudteid ega tööstust, kus ainult 2 prot-
senti elanikkudest kirjaoskaja oli. See oli
tsaari-Venemaa asumaa, mida halastamatalt
kurnati ja mida vene kapitalistid ja mõisni-
kud tarviliuks ei pidanud edasi arendada.

Nüüd on Kasahstan põhjalikult muutu-
nud. Tema steppid läbibab raudtee-
magistraal — Turksib — ja terve rida teisi
raudteid.

Tormilikult areneb Kasahstanis tööstus;
see maa muutub üheks tähtsamaks värvi-

liste metallide baasiks NSV Liidus. Karaganda söetööstuse bassein muutub Liidu kolmandaks söebaasiks.

Praegu on 60 protsenti Kasahstani elanikest kirjaoskajad. Kasahstanis on oma kõrgemad koolid, tehnikumid, tööstefakulteedid, on rahvuslik kirjandus ja teatrid.

Või Kirgiisi vabariik, mis uue põhiseaduse järgi liidu-vabariigiks saab. Seda maad kurnati nii suurel määral, et enne oktoobrirevolutsiooni ta rahvaarv 20 aasta jooksul (1897—1917) 30 protsenti langes. Rahvas oli kirjaoskamatu.

Nüüd on siin 80 protsenti talurahvast kolhoosidesse koondatud. Sotsialistlik riik ehitab Kirgiisiasse 38 masina- ja traktorijaama. Külvipind, mis 1926. a. 325 tuhat hektaari suur oli, suurenes 1936. aastaks 1 miljoni hektaarini.

60 protsenti elanikkudest on kirjaoskajad. Kirgiisias on praegu 1500 algkooli, 147 mittetäielikku keskkooli, 20 keskkooli ja terve rida kõrgemaid koole ja tehnikume.

Ka Gruusia muutus proletariaadi diktatuuri valitsemise ajal tsaari-Venemaa asumaast õitsevaks tööstusemaaks. Enne revolutsiooni oli Gruusia tööstusesaaduste üldväärtus 28,7 miljonit rubla, vähemlaste võimuloleku ajal koguni ainult 20 miljonit rubla. Nõukogude Gruusia tööstusesaaduste väärtus tõusis 1935. a. 473 miljoni rublani. Enam kui 70 protsenti talumajapidamisi on kollektiviseeritud.

Enne revolutsiooni ei olnud Gruusias ühtegi kõrgemat õppeasutust. Proletariaadi diktatuuri võimuloleku ajal on nende arv 16-ni tõusnud. Gruusia on juba 14 tuhat eriteadlast kasvatanud, kes kõrgemad õppeasutused lõpetanud. Nõukogude Gruusias on välja arenenud terve rida kirjanikke, kunstnikke, õpetlasi, kes on tuntud terve Nõukogude Liidus.

Sedasama peab ütleva Aserbaidshani ja Armeenia kohta, kes kasvasid ja tugevenesid möödunud aastate jooksul. Niisamuti on terve rida autonoomseid oblasteid autonoomseteks vabariikideks kasvanud.

Need võidud on rahvuslikud vabariigid ja autonoomsed oblastid kätte saanud teraskindla enamlastepartei juhatusel, rahvusekspansiooni leeninliku-staalinliku lähendamise teel. Kõik need võidud on nüüd üles kirjutatud uues staalinlikus põhiseaduses.

Meie sotsialistlikus tööstuses ja põllumajanduses on kasvanud uued inimesed,

„Volodarskoje“ sovhoosis Luuga raioonis (Leninigradi oblasti) saavutab seakasvataja Parfenova'iga kuu nuumpõrsa kaalus juurdekasvu 16,2 kilogrammi. Pildil: L. Parfenova.

kes oskavad eesrindlikku tehnikat kõige tagajärjerikkamalt tööle rakendada.

„Esimese viisaastaku ajajärgul oskasime meie uue ehitusetöö entusiasmi, paatost organiseerida ja saavutasime otsustavaid edusamme. See on väga hea. Kuid nüüd pole sellest küllalt. Nüüd peame meie seda asja täiendama uute tehaste ja uue tehnika omastamise entusiasmiga, paatosega, tööviljakuse tõsise tõstmisega, omahinna tõsise alandamisega. Selles seisab nüüd peamine. (Stalin, Leninismi küsimused, II köide, lk. 220, eesti keeles.)

See tähendab seda, et meie tööviljakus peab mitmekordselt tõusma. Uus ühiskonnakord peab uue, palju kõrgema tööviljakuse looma, kui see oli vanas ühiskonnakorras, ainult siis on ta võit kindel ja jäädav.

1935. a. 4. mail, sõjaväeakadeemia lõpetajate lõpupidul esines sm Stalin kõnega, mis Nõukogude Liidu arenemisajaloos teesambana püsima jääb. Sm Stalin andis ülevaate nõukogude võimu võitlustest ja eriti sotsialismi ehitamisest. Sm Stalin ütles, et ümberehitamise ajajärgul otsustas tehnika kõik, kuid uus ajajärk seab üles vajaduse endist juhtsõna uue juhtsõnaga asendada: „Kaadrid otsustavad kõik!“

„On vaja lõpuks aru saada, — ütles sm Stalin, — et kõigist maailmas olevatest väärtuslikest kapitalidest kõige väärtuslikum ja otsustavam kapital on inimesed, kaadrid“.

Enamlastepartei on alati kõige suurema hoolega inimeste eest hoolitsenud. Sajad tuhanded uusi inimesi on partei hoole ja armastuse all kasvanud, kes on sotsialistliku tehnika ja kultuuri kõrgustikkude vallutamisele asunud, kes on ennenägemata suurt tööviljakust näidanud.

Sm Aleksei Stahanovi signaalist oli küllalt, et uued inimesed uue tehnikaga hakkasid imet tegema. Võimsa lainena hargestub stahaanovlik liikumine üle meie ääretu suure kodumaa. See liikumine oli küps. Partei juhatusel oli meie tööstuses ja põllumajanduses kõige eesrindlikum tehnika loodud ja uued inimesed ette valmistatud.

Käesolev aasta on meie rahvamajanduse esimene stahaanovlik aasta.

Tööviljakus on käesoleval aastal, võrreldes läinud aasta vastava ajavahemikuga, enam kui 25 protsenti kasvanud. Meie tööstuse saaduste hulk, võrreldes läinud aastaga, on 33 protsenti suurenenud. Jaanuarist kuni esimese oktoobrini on meie rahvamajanduse aastaplaan 74,1 protsenti täidetud.

Vaatamata halbadele ilmastikutingimustele on tuntavaid võite saadud ka meie põllumajanduses. Eriti suured on võidud tehniliste kultuuride kasvatamise alal. Puu-

villa üksi annavad käesoleval aastal meie puuvillaistandused umbes 42 miljonit puuda.

Kahekümnnes revolutsioonistaat jätkab seda teed, mida Lenin nii geniaalselt töölisteklassile kätte juhatas, ennenägemata suurte võitudega.

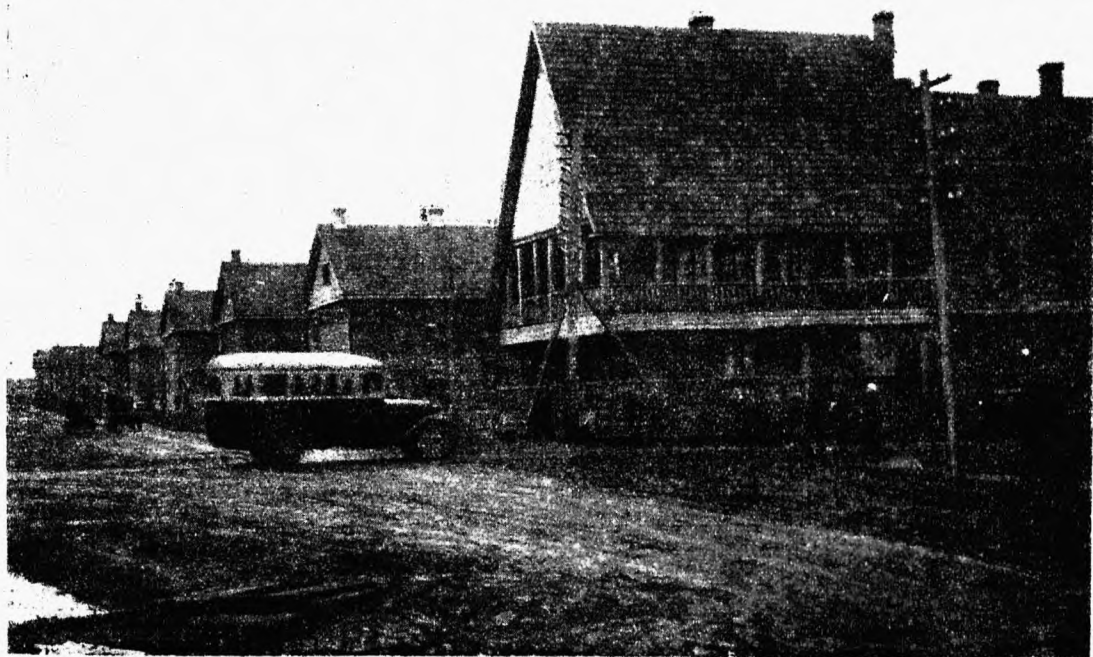
Tööraha suure juhi sm Stalini juhatusel rajab Nõukogude Liidu tööraha seda teed kaugemale ja kõrgemale. See tee on üleilmse proletariaadi revolutsiooni võidu tee.

Stalinlik Konstitutsioon omandab selles arengus maailma-ajaloolise tähtsuse. Ta väljendab neid võite, mida nõukogude demokraatia on kätte saanud. Ei nüüd ega kunagi ei ole maailmas nii vabasid kodanikke olnud, kui seda on sotsialistliku riigi kodanikud.

Nõukogude riigi kodanikkudel on täielik kindlustatud õigus tööle, puhkusele, haridusele. Uus Konstitutsioon on hiilgavaks tuleorniks kogu ilma tööraha, mis näitab teed kurnamise riigist vabaduse riiki.

Need võidud on nõukogude tööraha kätte võitnud oma kommunistliku partei juhatusel. Lenini-Stalini partei on ainukene partei, kes järjekindlalt lõpuni läheb tööraha vabastamises kapitali orjusest, kes enda järele tõmbas kogu tööraha, võites kõik tõkked ja raskused, selleks, et teostada sotsialistlikku ühiskonnakorda.

E. Kalk.

Tihvti alumiiniumkombinaadi ehitusel, Leningradi oblastis, on kasvanud uus linnake — Boksitogorsk. Pildil: uulits uues linnakeses.

Trotskistlik-sinovjevlikkude terroristide programm ja nende ajalooline arenemine

TROTSKISTID-sinovjevlastel paljastati kui faschismi otsekohesed agendid ja kaastöölised. Nõukogude Liidu Kõrgema kohtu otsusel mahalastud terroristid ja nende peamehed paljastati protsessil kui kõige jõledamad rahvavaenlased, mis nad olid olnud juba palju aastaid. Nad võitlesid meie maa industrialiseerimise ja kollektiviseerimise vastu, nad ei kuulutanud mitte ainult nõukogudevõimu hukkumist, vaid töötasid aktiivselt selleks, et meil 19 aastat tagasi tööliste ja talurahva poolt purustatud mõisnikkude ja kapitalistide võimu uuesti maksta panna.

Protsessil püüdsid terroristide peamehed Sinovjev, Kamenev, Smirnov, Bakajev tõendada, et neil ei olnud mingisugust poliitilist programmi, et nende mõrtsukalikus südames kees ainult viha, alasti ideetu tung võimule, millised tundmused neid viinud terrori tarvitamisele ÜK(e)P ja valitsuse juhtide, eeskätt Stalini, vastu. Niisuguste haiglaste võimule püüdjatena kujutasid Sinovjevit, Kamenevi jt ka kogu kapitalistliku ilma ajakirjandus ja eriti sotsiaaldemokraatlikud teoreetikud II Internatsionaalist. Selviisil püüti maailma avalikule arvamisele, eeskätt töölisteklassile, tõendada, et Trotski, Kamenev, Sinovjev olid ja on jäänud revolutsionäärideks, keda „võistlejad“ võimu juurest eemale tõrjusid. Iseloomulik on, et verine faschist, „pahempoolne“ sotsiaaldemokraat Otto Bauer, liberaalne kodanlus ja paindlasted ning igasugused ülejooksikud just ühte ja sedasama kõnelevad. Nad ei tunnista trotskistlik-sinovjevlikkudes terroristides muud midagi kui „püüet võimule“, varjates hoolega nende ideelisi poliitilisi programme.

Meile, marksistidele, ei ole „püüet võimule“ mitte alasti ideetu loosung, vaid võimule püüdmise taga seisavad alati klassid või klasside teatud grupid. Ükski võim ei seisa mitte ühte päevagi püsti, kui ta ei toetu teatud ühiskondlikkudele klassidele. Sellepärast olid Sinovjevi, Kamenevi jt seletused protsessil selle üle, et neil puudunud poliitiline programm, et neil peale alasti võimuiha midagi hinge taga ei olnud, valelikud ja kahepaiksed, nagu valelik ja kahepaikne oli kõik nende tegevus. *Trotskistlik-sinovjevliku terroristliku keskuse tõelikuks lipukirjaks ja programmiks oli Nõukogude Liidus kapi-*

talismi restaureerimine, s. o. mõisnikkude ja kapitalistide võimu uuesti jaluleseadmine selles osas maailmas, kus 1917. a. kapitali võim kukutati. Sellele ülesandele vastasid kõik trotskistide-sinovjevlaste seaded. Selle ülesande teostamisele oli sihitud Trotski, Kamenevi, Sinovjevi teooria ja praktika, paljude aastate jooksul peetud parteivastane võitlus. Selle ülesande teostamise eesmärgil organiseerisid trotskistid koos saksa faschismi Gestapoga ÜK(e)P ja nõukogude valitsuse juhtide tapmist, eeskätt seltsimees Stalini elu kallale kippumist. Trotskistide-sinovjevlaste bande on kapitalismi restaureerimise löökühm Nõukogude Liidus.

Toome allpool lühidalt peamised momendid trotskistide ja sinovjevlaste teoreetilistest seadetest, nende parteivastasest tegevusest, alates juba meie partei organiseerimisest peale kuni nende Gestapo agentideks olemiseni.

* * *

Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei II kongressil 1903. a. astus Trotski välja marksismi põhimise ja tähtsama põhilause — proletariaadi diktatuuri — vastu. Trotski kõneles, nagu kõik II Internatsionaali reformistid, et proletariaadi diktatuur on ainult siis võimalik, kui partei ühte sulab töölisteklassiga ja kui töölisteklass riigis rahvastiku enamuse moodustab. Ja kui see sünnib, siis, teatas Trotski, ei ole enam vajadust kodanlust vägivaldsel teel kukutada, vaid võim läheb tööliste kätte „rahulikult“ teel. See oli täielikult vähemlaste seisukoht, kes juba sel ajal revolutsiooni vajadust eitasisid, nagu kõik II Internatsionaali oportunistid üldse.

Trotski järgmised teoreetilised väljaastumised ja ta praktilik parteivastane tegevus tõendavad kõik seda, et selles marksismi põhimise põhilause — proletariaadi diktatuuri — eitamises on peidetud trotskismi kontrevolutsioonilikud juured.

Pärast partei II kongressi, kui Lenin kõik jõu kokku võttis proletariaadi revolutsiooniliku partei kindlustamiseks, pidas Trotski ennast üleval kui kõige suurem lõhkuja ja fraktsionäär. Sel ajal kirjutas Trotski raamatu „Meie poliitilised ülesanded“, mille ta pühendas mitte kellegile muule, kui vähemlaste selleaegsele suuremale juhile ja teoreetikule — Axelrodile. Selles raamatus astus Trotski välja tsent-

Teel kooli.

ralismi ja proletaarse partei distsipliini vastu, ta sõimas enamlasti, eriti Leninit, nende võitlusliku, revolutsiooniliku taktika pärast.

1905. aastal esines proletariaat kui revolutsiooni hegemoon, s. o. ainuke jõud, kes suuteline on kodanlis-demokraatlikku revolutsiooni juhtima ja seda lõpule viima. Venemaa proletariaat tõusis üles võitluseks tsarismi vastu, proletariaadi ja talurahva revolutsioonilik-demokraatliku diktatuuri pärast. Lenin õpetas, et demokraatliku korra võit tsarismi üle on olnud sellest, kui võrd kindlaks kujuneb liit tööliste ja talurahva laialiste kihtide vahel. Vähemlane Trotski oli proletariaadi hegemoonia vastu, ta eitas tööliste ja talurahva liitu, pidas seesugust liitu üldse võimatuks ja oli proletariaadi ning talurahva revolutsioonilik-demokraatliku diktatuuri võidu vastu. Trotski eitas talurahva juhtimist proletariaadi poolt, ta tahtis üle hüpata proletariaadi ja talurahva demokraatliku diktatuuri ajajärgust. Seda talurahva-vaenulikku seisukohta iseloomustabki Trotski loosung: „ilma tsaarita, kuid tööliste valitsus“.

Trotski „permanentse revolutsiooni“ teooria oli niisamuti proletariaadi diktatuuri västane õpetus. Eitades proletariaadi juhtivat osa 1905. a. revolutsioonis, pro-

letariaadi ja talurahva liidu vajalikkust ja võimalikkust, eitas Trotski ühtlasi ka sotsialistliku revolutsiooni arendamise teed proletariaadi diktatuuris.

Seltsimees Stalin kirjutas selle kohta:

„Mille poolest see „permanentse revolutsiooni teooria“ vähemluse tuntud proletariaadi diktatuuri idee eitamise teooriast erineb?

Põhiohult mitte millegi poolest.

Kahtlused on võimatud. „Permanentne revolutsioon“ ei ole mitte talurahva liikumise revolutsioonilikkude võimaluste lihtne allahindamine. „Permanentne revolutsioon“ on niisugune talurahva liikumise allahindamine, mis leeninliku proletariaadi diktatuuri teooria *eitamisele* viib“.¹

... Trotski on seda nüüd oma tegevusega avalikult tõestanud. Trotski oli 1904. ja 1905. a. a., nagu vähemlasedki, sõjariistus ülestõusu organiseerimise ja sõjalis-tehnilise korraldamise vastu. Trotski luges seda oma teenuseks, et ta 1905. a. Peterburi tööliste nõukogule takistusi tegi tööliste ülestõusu organiseerimiseks tsarismi vastu. Nüüd, avalikult kontrevolutsiooni laagris olles, tõendab ta oma peremeestele, et tema loosung „ilma tsaarita, kuid tööliste valitsus“ ei tähendanud mitte revolutsioonilikkude, vaid reformistlikku revolutsiooni arenemise teed. Ja kõigi maade fashistlikud ajalehed kiidavad praegu „permanentse revolutsiooni“ teooriat kui „õiget revolutsiooni õpetust“.

Pärast 1905. a. revolutsiooni näitas Trotski ennast vähemlaste seas kõige põhimõtetumana fraktsionäärina. Lenin kirjutas, Trotski närust poliitikat paljastades:

„... Trotski ja tema sarnased „trotskistid ja leplased“ on igast likvidatorist kahjulikumad, sest veendunud likvidatorid väljendavad otsekohe oma vaateid, ja töölistel on kerge nende ekslikkusest aru saada, kuid härrad Trotskid *petavad* töölisti, *varjavad* kuritegu, teevad selle paljastamise ja väljaarstimise võimatuks. Igaüks, kes Trotski grupikest toetab, see toetab tööliste vale ja petmise poliitikat, likvidatorluse kinnikatmise poliitikat“.²

Stalin nimetas Trotski loodud blokki „mitmesuguste põhimõtete haisevaks põhimõtetuks seguks“, kuid Kamenev ja

¹ Stalin, Leninismi küsimused, eestikeelne I k., lhk. 88.

² Lenin, XV köide, lhk. 218.

Sinovjev otsustasid seda „haisevat põhimõtet sega“ toetada. VSDTP (Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölise Partei) III konverentsil toetas Kamenev otsoviste, ta hääletas III duuma boikoteerimise poolt, kõneles ägedasti selle vastu, et duuma kõnetooli kasutada tsarismi paljastamiseks. 1910. aastal püüdsid mõned VSDTP keskkomitee liikmed vähemlastega kokkulepet sõlmida ja kavatsesid selleks keskkomitee pleenumi kokku kutsuda. Lenin oli keskkomitee pleenumi kokkukutsumise vastu, kuid Kamenevi algatusel kutsuti pleenum siiski kokku, ja tema ettepanekul otsustas pleenum Trotski fraktsioonilikkude lehekest „Pravdat“, milles Trotski jultunult Lenini ja enamlaste vastu üles astus, rahaliselt toetada. Kamenev, kes pleenumil Trotski lehe rahalise toetuse läbi viis, astus ka ise tema „Pravda“ toimetuse liikmeks.

Reaktsiooni aastad töid endaga kaasa ideelise lagunemise nende kihtide seas, kes revolutsiooni tõusu ajal kerge võidu lootuses liikumisega olid ühinenud. Aju-tine kaotus viis need kihid revolutsioonilikest liikumisest jälle eemale. Ka osa enamlaste läks nende kõikuvate ollustega kaasa. Need olid otsovistid, ultimativistid ja teised paindlikud ollused. Otsovistid, need „pahupidi-likvidatorid“, heideti enamlaste organisatsioonist välja. Otsovistide väljaheitmise küsimust otsustati enamliku ajalehe „Proletaarii“ toimetuse koosolekul. Kamenev ja Sinovjev, kes „Proletaarii“ toimetuse liikmed olid, jäid hääletamisel erapooletuks. Pärast otsovistide parteist väljaheitmist läksid Kamenev ja Sinovjev vähemlaste juurde abi otsima, kuidas Lenini saaks järeleandmisele sundida ja otsoviste parteisse tagasi tuua. Läbirääkimistesse vähemlastega astusid nad salaja, Lenini seljataga.

Nad ei julenud otsekohe, avalikult, Lenini oma lahkuminekutest kõnelda, vamehehiks selles asjas võtsid nad Varski, selleaegse Poola sotsiaaldemokraatia keskkomitee liikme. Varski kirjutab, et „nad (Kamenev ja Sinovjev — R.) kartsid, et kui Lenin neid Brüsselis vähemlaste esindajatena näeb, siis mõtleb, et nad alla vandusid ja ta jääb veel kindlamaks. Sellepärast palusid nad, et mina selle ülesande oma peale võtaksin, s. o. et ma Brüsselis esimesena Lenini juurde läheksin ja talle ütleksin, et ma sundisin Grigorit (Sinovjevit) Brüsselisse sõitma“.¹

See oli alatu kahepaikne poliitika, mida

Kamenev ja Sinovjev juba 1908. a. ajasid Süнге reaktsiooni aastatel kutsusid vähemlased, likvidatorid jt kõhklevad ollused parteiorganisatsioonide likvideerimisele, kokkuleppele tsarismiga. Otsovistid pöörasid selja revolutsioonilikele võitlusele ja asusid „jumala otsimise“ õpetuse loomisele. Lenin pidas ägedat võitlust kahel väerinna — ühelt poolt likvidatoritega, kes partei likvideerimisele kutsusid, revolutsioonile kriipsu peale tõmbasid, ja teiselt poolt „pahupoolsete“ otsovistidega, nende „pahupidi-likvidatoritega“, kes igasuguste legaalsete võimaluste kasutamist eitasid. Üks osa otsoviste, Bogdanovi ja Lunatsharskiga eesotsas, pöörasid „jumala otsimisele“. Bogdanov ja Lunatsharski jutlustasid „uut usku“, nad tahtsid sotsialismi ühendada usuga.

Lenin mõistis Bogdanovi ja Lunatsharski teooria teravalt hukka. Bogdanov heideti ta parteivastase õpetuse eest parteist välja. Kuidas suhtus Kamenev Bogdanovi teooriasse? Kamenev kirjutas 1908. aastal Bogdanovile kirja, mida ta partei eest varjas. Selles kirjas teatab ta, et tema, Kamenev, on Bogdanovi „poliitiline ja ideeline mõtteosaline, kes mõteteaduse ja boikoti poliitika alal kirjalikult esinenud ja veel mitte kuskil kirjalikult ega tegevuses pole oma sõnu tagasi võtnud“.¹

See Kamenevi seisukoht ei ole muud midagi, kui Lenini äraandmine. Sõnades oli Kamenev Lenini poolt, kuid Bogdanovit ja teisi otsoviste julgustab ta, et nende seisukohad õiged on. Kamenev töötas Trotskiga, likvidatoritega, otsovistidega; Sinovjev toetas teda selle juures ja julgustas Kamenevi. Sellest Kamenevi koostööst vähemlastega kõneles sm Stalin partei XV kongressil järgmist:

„Ma tahaksin teile jutustada loo ühest ühise töö kogemusest Trotskiga, mis Kamenev läbi tegi 1911. a. See on huvitav küsimus. Seda enam, et see võiks meile mingi võtme anda selleks, et ülesseatud küsimusele õieti juurde minna. 1910. aastal peeti väljamaal ära meie partei keskkomitee pleenum. Pleenum arutas enamlaste vahekorra küsimust vähemlastega, eriti Trotskiga (meie olime siis veel vähemlastega koos ühises parteis ja nimetasime endid fraktsiooniks). Pleenum pooldas vähemlastega kokkulepet, ja, tähendab, kokkulepet ka Trotskiga Lenini vastu. Lenin jäi vähemusse. Ja mis tegi Kamenev? Kamenev hakkas Trotskiga koostöödamist teostama...“.²

Praha konverentsil 1912. a. jaanuaris heideti vähemlased parteist välja. Enamlased, kes juba 1905. a. faktilikult iseseisva

¹ Vaata „Под знаменем марксизма“ nr. 9—10, 1932. a. lhk. 203.

² Vaata ÜK(e)P XV kongressi stenograafiline aruanne, lhk. 77.

¹ Vaata „Proletarskaja Revoluutsija“ nr. 5, 1935. a. lhk. 21—26.

parteina tegutsesid, moodustasid nüüd täielikult iseseisva partei ja valisid oma keskkomitee, kuhu kuulusid Lenin, Stalin, Sverdlov, Ordshonikidse.

Likvidaatorid, eesotsas Trotskiga, kutsusid selsamal 1912. aastal Viinis kokku konverentsi, kus mitmesugustest poliitilistest vooludest koosnev põhimõttetu trotskistlik-likvidaatorlik blokk loodi, mis partei ajaloos tuntud „augusti bloki“ nimetuse all. Trotski „augusti blokk“ tegi kõige suuremat lõhkumistööd töolisteliikumises. Kirjas IV duuma vähemlaste fraktsiooni liiderile Tshheidsele kutsus Trotski võitlusele Lenini ja leninismi vastu. Kamenevi ja Sinovjevi poliitilised kõikumised, nende kahepaikne tegevus õhutasid Trotskit elavamale tegevusele ja olid Leninile ja Stalinile takistuseks võitluses partei ja parteilikkuse eest.

* * *

Algas imperialistlik sõda. Revolutsioonilikkude marksistide põhiloosungiks sel ajajärgul oli: imperialistlik sõda on vaja kodusõjaks muuta; iga maa revolutsionäärid peavad omamaa kodanluse, meil aga tsarismi, kaotust organiseerima. Imperialistliku sõja puhkemisega likvideeriti Venemaal ära duuma enamlastefraktsioon, saadikud arreteeriti ja anti sõjakohtu kätte. Ka Kamenev oli selles protsessis kohtu all. Kui aga Kamenevilt kohtus küsiti, kas ta tunnustab Lenini seadet — imperialistlik sõda kodusõjaks muuta, selleks töötada, et tsaarivalitsus selles sõjas kaotaks, siis teatas Kamenev, et tema ei poolda Lenini seadet, et ta on selles sõjas „oma valitsuse lüüasaamise vastu“. Ja et tsaari kohtunikud tõesti Kamenevi truudust tsarismile usuksid, palus ta tunnistajana üle kuulata vähemlast-kaitseõjalast *Jordanski*, kes võivat tõendada, et tema, Kamenev, *enamlane ei ole*.

Lenin naelutas Kamenevi seesuguse ülespidamise kui revolutsiooniliku liikumise äraandmise häbiposti.

Sõjaaastatel nõudis Lenin järsult vahe-tegemist igasuguste oportunistlike vooludega, et nendega koostöötamisega mitte tööliste klassiteadvust tumestada. Lenin oli selle vastu, et pooltrotskistlike „pahempoolsete“ kommunistidega Buharini ja Radeki grupi poolt väljaantavas ajakirjas ühes töötada. 1916. a. nõudis Lenin „pahempoolsete“ ajakirja väljaandmise lõpetamist, sest „pahempoolsed“ ei parandanud oma viga, vaid süvendasid neid.

Sinovjev oli Lenini ees enamlaste ettepaneku poolt, kuid salaja, Lenini eest var-

jates, pidas ta sidet „pahempoolsete“ kommunistidega ja kirjutas oportunist Schljäpnikovile Peterburki, et tema, Sinovjev, „surub“ Leninile peale ja püüab kokkulepet „pahempoolsetega“ saavutada.

Lenin paljastas Sinovjevi kahepaikse ülespidamise. Ta ütles, et see pole mitte ainult kõikumine, need on sarnased kõikumised kuubis, mis muutuvad millekski palju pahemaks. Need Lenini sõnad on täielikult tõeks läinud. Sinovjev ei pannud Lenini hoiatust tähele.

Veebruarirevolutsiooni lahtipuhkemise ajal 1917. a. viibis Kamenev asumisele saadetuna Siberis. Kui esimesed teated revolutsioonist poliitiliste väljasaadetuteni jõudsid, siis reageeris Kamenev omamoodi sellele ajaloolisele sündmusele. Siberis, Atshinski linna rahvamiitingul, esines Kamenev kui eht liberaal. Ta kutsus ajutist valitsust toetama, ta kirjutas alla telegrammile, mille Atshinski linna kaupmehed ja vabameelne kodanlus Nikolai Verise vennale Mihail Romanovile ta troonist äraütlemise puhul saatsid. Teises telegrammis soovis ta õnne vürst Lvovile ja duuma esimehele mõisnik Rodsjänkole. Selle häbiväärt ülespidamise eest sai Kamenev 1917. a. aprillikuu parteikonverentsil tugeva peapesu.

Petrogradi sõitnud ja siin tööle hakanud, püüdis Kamenev 1917. aastal oma kodanlisi vaateid partei töösse istutada. Petrogradi linna parteikomitee koosolekul esines Kamenev resolutsiooniga, milles kutsuti ajutist valitsust toetama ja sõda edasi pidama. Seltsimees Stalin astus Kamenevi seadete vastu teravalt välja, ja koosolek lükkas Kamenevi ettepaneku tagasi.

1917. a. aprillikuu tuli Petrogradi Lenin. Ta kuulutas välja oma teesid sõja ja ajutise valitsuse, revolutsiooni üldise seisukorra kohta. Neid tunneme ajaloos aprillikuu teesidena. Teeside arutamise juures astus Kamenev üles ja kõneles selle vastu, et Lenin mingit toetust ei lubanud anda ajutisele valitsusele, et Lenin viibimata sõja lõpetamiseks üles kutsus. Oma vastuväiteid põhjendas Kamenev sellega, et Venemaal ei olevat sotsialistliku revolutsiooni eeltingimusi, proletariaadil ei olevat võimalik talurahvaga liitu luua. Kamenev ja Sinovjev seisid 1917. a. sotsialistliku revolutsiooni pärast võitlemises Trotskiga ühistel seisukohtadel. Nad eitasid seda, et Venemaa proletariaadil ja töötaval talurahval korda läheb oma jõududega, ilma välise toetuseta, sotsialistlikku revolutsiooni teostada, s. o. sotsia-

150. komnoort Lenini raioonist: Leningradis käisid hiljuti õppereisul kohtadel, kus Puschkin elas. Pildil: Ekskursioon Voronitshi mäel, kus Puschkin oma tragöödia „Boris Godunov“ kirjutas. Paremäl on näha Sorota jõgi, millest Puschkin luuletanud.

listliku ühiskonna ehitamisele asuda, kui proletariaadi diktatuur on kätte võidetud.

Eriti teravalt tuli see revolutsiooni äraandlik seisukoht Kamenevi ja Sinovjevi juures nähtavale oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamises ja läbiviimises.

Keskkomitee koosolekul 10.(23.) oktoobril 1917. a. hääletasid Sinovjev ja Kamenev sõjariistus ülestõusu vastu. Juba see vastuhääletamine iseloomustas neid kui II Internatsionaali tüübilikke reformiste, sest sõjariistus ülestõusu kartus ja põhipõhimõttelik eitamine on reformismi iseloomulikumaid jooni.

Keskkomitee koosolekul 16.(29.) oktoobril 1917. a. määrati kindlaks ülestõusu tähtaeg. Nähes, et nende ettepaueknid vastu ei võeta, avaldas Kamenev, Sinovjevi nõusolekul, vähemlaste ajalehes „Novaja Shisn“ kirja, milles ta ennast „avantüürist“ puhtaks püüdis pesta ja sellega kodanlusele teatavaks tegi ülestõusu tähtsaja. See oli otsekohene kodanluse, Kerenski valitsuse, poole pööramine abisäämiseks Lenini vastu. Lenin nõudis selle peale keskkomitee kokkukutsumist ja nende kahe streigimurdja parteist väljaheitmist.

„Kamenev ja Sinovjev *andsid* Rodsjänkole ja Kerenskile välja oma partei keskkomitee otsuse sõjariistus ülestõusu kohta, andsid välja, et partei sõjariistus ülestõusu ettevalmistust ning selle ülestõusu tähtsaja valikut vaenlase eest varjab. See on tõsiasi. Mitte mingisuguste keerdvõtetega seda tõsiasja ümber lükata ei saa. Kaks keskkomitee liiget *andsid* laimava valega kapitalistidele tööliste otsuse *välja*. Selle peale võib olla ja peab olema ainult üks vastus: keskkomitee viibimata otsus:

„Tunnistades Sinovjevi ja Kamenevi väljaastumise mitteparteilikus ajakirjanduses täiel määral streigimurdmiseks, heidab keskkomitee mõlemad parteist välja“.¹

Trotski oli niisamuti ülestõusu sõjaliste tehnilise ettevalmistamise vastu. Nii Trotski, kui ka Sinovjev ja Kamenev, olid sotsialistliku revolutsiooni vastu. Trotski tuli oktoobrirevolutsiooniga kaasa *oma* põhi-seadega, et ilma maailma-revolutsiooni võiduta, ilma Lääne-Euroopa proletariaadi *riikliku* toetuseta Vene proletariaat revo-

¹ Vt. Lenin, Valitud teosed, III (eesti keeles), lhk. 107.

lutsioonis ei võida. Nad olid kõik proletariaadi diktatuuri vastased. Kamenev ja Sinovjev nõudsid, et enamlased võimu jagaksid vähemlaste ja es-eridega. Seltsimees Stalin näitas seda Trotski, Kamenevi ja Sinovjevi seisukohtade kodanlist iseloomu 1917. a. oma kõnes partei VI kongressil:

„Nad (S. ja K.—R.) kõnelesid siis otsekohe, et meie, ülestõusu organiseerides, hukka läheme, et vaja on asutavat kogu oodata, et tingimused sotsialismiks veel küpsed ei ole ja niipea ei valmi. Sellest seadest lähtus ka Trotski, kui ta ülestõusuga kaasa tuli. Sest ta kõneles otsekohe, et kui võidurikas proletaarne revolutsioon Läänest enamvähem lähemas tulevikus appi ei jõua, siis on rumalus mõelda, et revolutsioonilik Venemaa võib vastu panna konservatiivsele Euroopale“.¹

* * *

Revolutsioonilik Venemaa võitis. Proletariaat, toetades külakehvikutele, liidus talurahva põhimiste kihtidega, purustas sisemise kontrrevolutsiooni ja lõi rahvusvahelised imperialistlikud intervendid veriste peadega tagasi. Kamenev ja Sinovjev kahetsesid oma pattusid, vandusid parteile truudust, ja nad jäeti parteisse. Kuid 1921. a., Kroonlinna mässu puhul, kõneles Trotski, et „kägu juba kukkus meie hukatust, ja meie ei jõua mõnda nädalatki vastu pidada“. See oli uus tunnistus, et Trotski ei uskunud proletariaadi diktatuurisse, tööliste ja talurahva punaväe jõusse. Kontrrevolutsiooni puhang, ükskõik kus kohas ja mil põhjusel see ka ei puhkenud, sünnitas Trotskis ikka ja jälle paanikat, sest et tal puudus usk töölisteklassi jõusse.

Uue majandusliku poliitika sisseseadmisel, kui mitmesugused väikekodanlised voolud parteis pead püüdsid tõsta ja segadust sünnitada, oli ka Trotski nende ridades. Partei X kongressil hoiatas Lenin, Trotskit ja anarho-sündikalistlikku opositsiooni parteis paljastades, vastasrinda. Ta ütles, et fraksionäärid, kes partei ja kommunismi vastu üles astuvad oma vigu õigustades, partei vastu võitlust jätkates, libisevad paratamata valgekaartliku kontrrevolutsiooni laagrisse. Opositsioon ei hoolinud sellest hoiatusest. Trotskistlik-sinovjevliku opositsiooni arenemistee näi-

tab, kui õiged olid Lenini ettekuulutatavad sõnad.

* * *

1923. aastal oli Lenin raskesti haige. Kasutades Lenini haigust alustas Trotski 1923. aastal diskussiooni selleks, et parteid kaheks fraksiooniks lõhkuda ja leninismi trotskismiga asendada. Trotski püüdis oma opositsioonis õppivale noorsoole toetuda, kuulutades noorsoo partei baromeetriks; s. o. Trotski kõneles juba 1923. a. varjatult partei põhikaadrite ümberkasvamisest. Kamenev ja Sinovjev astusid sõnades Trotski vastu, kuid selsamal ajal pidasid nad temaga telgitaguseid läbirääkimisi ühise bloki loomiseks leeninliku keskkomitee vastu, mida juhtis sm Stalin.

Partei lõpetas sõdades purustatud tööstuse uuesti ülesehitamise. Juba XIV parteikonverentsil märgiti ära peamised põhijooned, mis pidid aluseks olema sotsialismi kindlustamisel. Partei XIV kongress 1925. a. määras kindlaks maa industrialiseerimise põhijooned. Kongressil kaotas Sinovjevi ja Kamenevi opositsioon täielikult, ja selle kaotuse tagajärjeks oli Sinovjevi, Kamenevi ja Trotski avalik ühinemine. Nende ühinenud bloki poliitiliseks programmiks oli Lenini *sotsialismi ühel maal ehitamise teooria eitamine*. See ühine programm sai trotskistlik-sinovjevliku bloki poliitilise usutunnistuse nurgakiviks, ja selleks on ta jäänud tänapäevani. Vihane pealetungimine parteile just selles küsimuses, s. o. sotsialismi ühel maal ehitamise teooria vastu, ei tähendanud ega võinudki muud tähendada, kui allavandumist kapitalismile, võimu tagasiandmist mõisnikkudele ja kapitalistidele. Sinovjev ja Trotski nimetasid sotsialismi ehitamist ja valmishitamist ühel maal „rahvuslikuks piiratuseks“, mis olevat internatsionalismi vastane. Sinovjevi ja Trotski „internatsionalism“ tähendas meie majandust viia kapitalistlikkudele ollustele allavandumisele.

Nimelt sellepärast, et trotskistid ja sinovjevistid seda programmi ise püüdsid varjata, oma „programmi“ revolutsioonilikkusest demagoogilikke sõnu tegid, nägid kõik sise- ja välismaa kontrrevolutsioonilikud jõud Trotskis, Sinovjevis, Kamenevis ja nende poolehoidjates oma ammu ihaldatud soovide väljendajaid. Trotskistlik-sinovjevliku opositsiooni kaudu ja abil lootsid klassivaenlased oma eesmärgile jõuda.

Võitluses partei vastu valmis trotskistidel-sinovjevistidel oma täielik kontrrevolüt-

¹ ÜK(e)P XV kongressi stenograafiline aruanne, lhk. 72.

sioonilik programm. Partei XV kongressiks oli see programm lõpulikult valmis, see koosnes kõigist neist seadetest, programmilistest väljaastumistest ja deklaratsioonidest, millega opositsioon ligi kolmkümmend aastat partei vastu oli võidelnud. Selle programmi põhiseade oli oktoobri-revolutsiooni sotsialistliku iseloomu eitamine, proletariaadi diktatuuri eitamine, järjekult tööliste ja talurahva liidu eitamine. Opositsioon püüdis oma programmi varjata, selle tõsist iseloomu töölisteklassi ees maha salata.

Stalin paljastas trotskistlik-sinovjevliku bloki kahepaiksust juba partei XV kongressil, kus opositsioon parteist välja heideti. Stalin nimetas opositsiooni esinemisi „kõige valelikumaks, kõige variseerlikumaks“ kõigist opositsiooni kõnedest. Stalin kõneles:

„Millega niisugust opositsiooni ülespidamist seletada? Seda võib ainult ühega seletada: sooviga parteid petta, ta valvelolekut suigutada, veel kord parteid petta. Opositsioonil on kaks nägu: üks on variseerlik-sõbralik, teine — vähemlik-revolutsioonivastane. Ta näitab parteile oma variseerlik-sõbralikku nägu, kui partei talle peale surub ja temalt fraktsioonilikkusest, partei lõhkumispoliitikast lahtiütlemist nõuab. Ta näitab oma vähemlikku-revolutsioonivastast nägu, kui ta mitteproletaarlistele ollustele apelleerib, kui ta uulitsale partei, nõukogude võimu vastu apelleerib... Kas võib kauem niisugust kahepaiksust kannatada. On selge, et seda mitte ühte minutit ei või kauem kannatada“.

Partei XV kongressiks oli trotskistlik-sinovjevlikul blokil juba kontrrevolutsioonilik iseloom. Sellel ühendatud blokil oli oma programm — sotsialismivastane, meie maal kapitalismi restaureerimise, uuesti jaluleseadmise, programm. Seda programmi püüdsid Sinovjev, Kamenev ja nende kamp töölisteklassi eest varjata. Nad tulid pärast parteist väljaheitmist uute „teadaannetega“ ja patukahetsemisega; nad tunnistasid partei poliitika õigsust, kõnelesid oma „suurtest eksimistest“, kuid seda tehti silmakirjaks, partei petmiseks, „et kõhuli parteisse roomata“, nagu Sinovjev hirvitades armastas kõneleda. Opositsioonil olid oma kaadrid igasuguseks kontrrevolutsioonilikuks tööks. See kontrrevolutsioonilik bande tahtis sotsialismi võidurikast pealetungi seisma panna.

1930. aastal kuulutas Trotski veel kord trotskistlik-sinovjevlikku nõukogudevastast

programmi, milles ta nõudis: „Põllumajanduse alal takistada edasist kollektiviseerimist... tööstuse alal industrialiseerimise poliitika kõrvale heita, loobudes loosungist „viisaastak nelja aastaga“... teooria alal likvideerida ühel maal sotsialismi ehitamise teooria“. See oli sotsialismivastane programm, see programm ei võinudki muud tähendada, kui seda, et meie maal kapitalism peab uuesti võimule tulema. Sel ajal, kui partei, seltsimees Stalini juhatusel, üles seadis sotsialismi pealetungimise loosungi kõigil väerindel, võitlesid kontrrevolutsioonilikud trotskistid ja sinovjevistid kapitalismi uuesti jaluleseadmise pärast meie maal.

1932. aastal asusid trotskistlik-sinovjevlikud kontrrevolutsionäärid kõigi nõukogudevastaste ja opositsioonilikkude gruppide ühendamisele. Nad löid sidemed parempoolsetega, Rjutini-Slepкови kontrrevolutsiooniliku grupiga; nad koondasid kõik nõukogudevastased ollused ühe ühise programmi teostamiseks — nõukogude võimu purustamiseks.

Tänapäeva tõsiasjade valgusel, mis meil trotskistlik-sinovjevliku terroristide jõugu tegevusest teada on, näeme eriti selgesti, mäherduse suure ajaloolise tähtsusega on seltsimees Stalini kiri ajakirja „Proletarskaja Revoluutsija“ toimetusele 1931. aasta lõpul. Seltsimees Stalin paljastas selles kirjas trotskismi kontrrevolutsioonilikku põhiolu. Ta kirjutas:

„Tõepoolest on trotskism kontrrevolutsiooniliku kodanluse eelväesalk, kes (kodanlus) kommunismi vastu, nõukogude võimu vastu, Nõukogude Liidus sotsialismi ehitamise vastu võitlust peab.

Kes andis kontrrevolutsioonilikule kodanlusele vaimlise relva enamluse vastu teesi näol, et võimata olevat meie maal sotsialismi valmis ehitada, teesi näol, et enamlased paratamata ümber kasvavad jms? Selle relva andis talle trotskism. Ei saa juhuslikuks pidada seda tõsiasja, et kõik nõukogude vastased rühmitused NSV Liidus oma katsetes võitluse paratamatust nõukogude võimu vastu põhjendada, näitasid trotskismi tuntud teesi peale, et sotsialismi meie maal võimata on valmis ehitada, et nõukogude võim paratamata ümber kasvab, et tagasimineki kapitalismi juurde tõenäolik on.

Kes andis kontrrevolutsioonilikule kodanlusele Nõukogude Liidus taktilise relva avalikkude väljaastumise-katsete

näol nõukogude võimu vastu? Selle relva andsid talle trotskistid, kes Moskvas ja Leningradis 7. novembril 1927. a. katsusid nõukogudevastaseid demonstratsioone korraldada. See on tõsiasi, et trotskistide nõukogudevastased väljaastumised kodanluse meeleolu tõstsid ja kodanliste spetsialistide kahjutöödele tee vabaks tegid.

Kes andis kontrrevolutsioonilikule kodanlusele organisatsioonilise relva põrandaaluste nõukogudevastaste organisatsioonide loomise katsete näol? Selle relva andsid talle trotskistid, kes oma enda enamlusevastase põrandaaluse grupi organiseerisid. See on tõsiasi, et trotskistide põrandaalune nõukogudevastane

töö nõukogudevastaste rühmituste organisatsioonilist kujundamist NSV Liidus hõlbustas.

Trotskism on kontrrevolutsiooniliku kodanluse eelväesalk.

Seepärast ongi liberalism, kuigi purukslõõdud ja maskeeritud trotskismi suhtes, tõlplus, mis kuriteoni, tööliste klassi äraandmiseni läheb“.

See suurepäraline trotskismi arenemise iseloomustus aitas partei enamlikku valvelolekut tõsta ja vaenlast tema tõelikus valguses näha. Trotskismi programm on kapitalismi restaureerimise programm meie maal; trotskistlik-sinovjelikkude terroristide võimulepüüdmise taga seisib ja seisab rahvusvaheline kodanlus. R.

HISPAANIA RAHVA KANGELASLIK VÕITLUS FASCHISMI VASTU

„Kogu Hispaanias on pilvita taevas“

18. juuli öösel saatis Ceuta raadiojaam välja teate: „Kogu Hispaanias on pilvita taevas“. See oli faschistlike kindralite signaal mässu alguks demokraatliku valitsuse vastu. Navarros ja Vanas Kastiliias, Barcelonas ja Sevillas, Saragossas ja Valladolidis, Valencias ja Madridis astusid faschistlikud kindralid, reaktsoonilikud mõisnikud ja kuningriiklased välja ja alustasid mässu.

Reaktsoonärid ja faschistid olid mässuplaani täpselt välja töötanud. Vaba, demokraatlik Hispaania pidi faschistlikuks sunnitoolaagriks muudetama. Saksa kindralstaabi kabinettides leidis see mässuplaan inimsoo vabaduse kõige kurjemate vaenlaste — saksa faschistide — heakskiitmist. Berliinis ja Roomas olid hispaania kindralitest isamaa-äraandjad juba varemalt valmis kaubelnud, kuipalju itaalia ja saksa lennukeid, tankisid ja kahureid nad Hispaania mahamüümise eest tasuks saavad.

Viiet kuud kestab verine sõda, mida faschistlikud isamaa äraandjad alustasid. Faschistlik ja reaktsoonilik ajakirjandus nimetab neid — „rahvuslasteks“. Eesti faschistliku valitsuse häälekandja „Uus Eesti“ peab sulesõda „Päevalehega“, kes neid seadusliku valitsuse vastu mässajaid vahel õige nimega — faschistideks nimetab.

Enam kui nelja kuu jooksul on need hispaania rahva ja isamaa äraandjad Hispaania

niale arvamata suurt kahju toonud. Õitsevad linnad ja külad on ahervarteks tellitud. Kümned tuhanded rahulikke elanikke on peavarjuta jäänud. Näljatont ähvardab rahvast. Tuhanded töölised, talupojad, vabariiklased on oma elu jätnud võitluses demokraatliku vabariigi eest.

Kommunistliku partei keskkomitee liige *Dolores Ibarruri*, hüüdnimega *Passionaria*, kirjutab, seda ajajärku kokku võttes:

„Meie isamaa väljad on niisutatud meie vendade verega, põldudel lamavad langenud võitlejate laibad... Kuid emad ei nuta tuhandete võitluses langenud poegade üle. Nad on uhked sellele, et nad sünnitasid kangelasi. Naised ja õed tõttavad väeliinile, et võitluses langenud meeste ja vendade asemele astuda. Nemad on niisamuti valmis oma elu ohverdama vabaduse eest, sest ka nemad tunnevad ainult ühte hüüet: *faschism on vaja puruks lüüa!*“

Kogu Hispaania rahvas peab elu ja surma peale võitlust kindralite ja mõisnikkudega, kes võõrastelegioni kõriloikajate ja petetud marokko soldatite abiga mõisnikkude ja pappide võimu maksuma panna tahavad. See on miljonite võitlus leiva ja vabaduse eest, maa eest, isamaa iseseisvuse eest. See on demokraatia võitlus reaktiooni ja faschismi kõige mustemate jõududega. Sellepärast on kogu edumeelse inimekonna poolehoid Hispaania vabariiklastega, hispaania töörahvaga.

Hispaania on kõikidest riikidest ees riigivõla suuruse ja kindralite arvu poolest

Hispaania on Euroopa riikidest pea kõige mahajäänud ja vaesem. Poolfeodaalsed vahakorrad püsivad veel tänapäevani. Eriti sügavad on feodaalaja jäänused põllumajanduses. Kaks kolmandikku kogu maast on mõisnikkude käes. Üks miljon talupoegi omab 6 miljoni hektaari maad ja 150 tuhat mõisnikku omavad kaks korda rohkem — 12 miljoni hektaari.

Suurem osa mõisnikke rendib oma maad talupoegadele. Renditingimused on äärmiselt kurnavad. Viinamarja kasvatajad peavad, näiteks, kaks kolmandikku saagist mõisnikule rendimaksuks andma. Mõisarentniku turjal istub lugemata kurnajate pere. San-Salvadore klooster rentis oma maa mõisnikule 3715 rehali eest; talupojad aga, kes seda maad mõisnikult rentisid, maksid rendimaksu 923 116 rehali.

Peale mõisniku ja liiakasuvõtja pigistasid talupojast verd ja higi papid ja riigiaparaat. Maksude koorem pigistas talupojal hinge kinni. Kuninga ametnikud ja katoliku preestrid olid talupoja peremehed ja ta saatuse määrajad.

Selle tagajärjel oli ka Hispaania põllumajandus mahajäänud ja vähetootev. Majanduslikult on Hispaania agrarimaa. 53% elanikkonnast tegutseb põllutöoga, kuid oma põllusaagist ei jatku, et rahvast toita. Feodaalaja jäänused takistavad majanduse arendamist.

Katoliku kirik ja Jeesu vendade ordu lasuvad kui vereimejad vampiirid rahvahulkadel. Kirikule kuulub ligi kolmandik kogu rahvuslikust varandusest. Üle ühe veerandi kogu maast omab kirik. See maa antakse pappide poolt talupoegadele pooletera peale rendile. Jeesu vendade ordu (jesuiidid) on ühtlasi ka üks suuremaid kapitaliste ja pangaomanikke. Madriidi pank Urihoho, mille kapital 126 miljonit pesetat, kuulub jesuiitidele.

Selsamal ajal, kui riik rahva käest maksendena sissenõutud miljonisi kirikusakstele toetuseks andis, nälgisid rahvahulgad. Kahest miljonist töölisest Hispaanias olid 1935. a. üle 400 tuhande tööta ja 250 töötasid mõne päeva nädalas. Tööpalgad olid äärmiselt madalad. Kui võrrelda hispaania tööliste palka inglise tööliste palgaga, siis teeb see välja vaid 40%. Veel räbalamas olukorras elasid põllutöölised. 12—14-tunnilise tööpäeva eest maksis neile mõisnik või hallparun 2-3 pesetat.

Seda enam aga laiutasid endid grandid

(mõisnikud), kuningriiklikud ametnikud, ohvitserid jne. Et kogu seda parasitide karja ülaval pidada, selleks tuli rahval raskeid makse maksta ja riigivõlg aina kasvas. Kataloonia kirjaniku tabava iseloomustuse järgi oli Hispaania kahes asjas teistest riikidest ees: riigivõla suuruse ja kindralite arvu poolest. Ja tegelikult oligi 1931. a. hispaania sõjaväes, mis 105 tuhat meest suur oli, 18 tuhat ohvitseri. Iga 538 soldati peale tuli üks kindral; iga 10 soldati peale üks kapten ehk kolonel; iga 6 soldati peale üks ohvitser.

„Maha kuningriik!“

Mõisnikkude ja pangahärrade, kirikusakste ja kuningameeste kuulmatu surve kutsus esile klasside vastuolu teravnemise Hispaanias. Töölised, talupojad, linna väikekodanlised kihid ja haritlased astusid ikka kindlamalt võitluse teele mõisnikkude, pappide ja monarhia võimu vastu. Nende võitluse hüüdsõnadeks olid: leiba, maad, ja demokraatlikku vabariiki!

Suur sotsialistlik revolutsioon Venemaal 1917. a. pani liikuma ka Hispaania rahvahulgad. 1918—1920. a. leiavad aset määratu suured tööliste streigid ja revolutsioonilikud väljaastumised. Tööraha eesrinnas sammuvad Kataloonia, Biskaia ja Astuuria töölisel. Liikumisest võtavad osa ka talupojad. Kuid sellel liikumisel puudub veel juht. Revolutsioonilikkudes võitlustes sündinud kommunistlik partei pole veel küllalt seotud hulkadega, et juhtimist oma kätte võtta. Töölisteklass on killustatud, ja selle tagajärjel läheb monarhistidel korda revolutsioonilikkude liikumist alla suruda ja oma võimu kindlustada. 1923. a. paneb Primo de Rivera oma sõjalik-faschistliku diktatuuri maksma.

Primo de Rivera tahtis töörahva hulgad kammitsasse panna. Ta ajas parlamendi laiali, kuulutas välja sõjaseaduse, kaotas ära kõik töötava rahva vabadused, keelas ära poliitilised parteid, demonstratsioonid, koosolekud jne. Sõnaga, — tegi sedasama kuningriigi nimel, mida, näiteks Eestis, hr Päts „demokraatia“ nimel tegi ja teeb.

Kuid Primo de Rivera diktatuur ei suutnud võitu saada majanduslikust kriisist Stabiilsatsiooni ajajärgu lõppemisel hakkab majandusekriis Hispaanias erilise hooga süvenema. Nälg, tööpuudus, taluraha kerjusteks muutumine — on majandusekriisi ja kapitali pealetungi tulemuseks. Täakide ja püssikuulidega püüab Primo de Rivera oma kõikuvat võimu üleval hoida ja kuningriiki päästa.

Ikka jõudsamalt kõlab võitlusehüüd: „Maha kuningriik!“. Ja 14. aprillil 1931. a. pühivad rahvahulgad võimult 300 aastat kestnud Bourbonide valitsuse. Alfons XIII jookseb salaja üle piiri, et rahvahulkade viha eest pääseda. Kuulutatakse välja vabariik.

Töörahas oli kuninga võimu lõpetanud, türmid avanud ja poliitilised vangid vabaks lasknud. Tööraha pealetungil sünnib vabariik. Kuid võimu haaravad oma kätte kapitalistid. Kuningriigi asemele kerkib kapitalistide ja mõisnikkude vabariik.

Pühkides minema kuningriigi tahtis rahvas ühtlasi hävitada kõik need ollused, kes monarhistlik-faschistlikku diktatuuri toetasid, tahtis lõpetada feodaalaja jäänu- sed, hävitada mõisnikkude ja kirikusakste majanduslikud ja poliitilised seisukohad. Nende ülesannete läbiviimine oli võimalik vaid revolutsioonilikus võitluses ja demokraatliku revolutsiooni lõpuni arendamises.

Seda ei mõistnud sotsialistlik partei. Demokraatliku revolutsiooni edasiviimise poliitikale seadis ta vastu kodanlusega kokkuleppimise poliitika. Ligi kaks aastat võimul olnud sotsialistide ja pahempoolse kodanluse koalitsioonivalitsus ei lahendanud ühtegi revolutsiooni küsimust. Talupojad maad ei saanud; maa peremeheks jäid endiselt mõisnikud ja kirikusaksad. Kui talupojad hakkasid ise mõisaid haarama, siis suruti see liikumine valitsuse poolt jõuga maha. Kiriku võim jäi puutumata. Koalitsioonivalitsus ei teinud midagi selleks, et riigiparaati ja sõjaväge monarhistidest ja faschistidest puhastada. Monarhistlikud ja faschistlikud parteid ning nende lõõgiorganisatsioonid jäid puutumata. Koalitsioonivalitsus ei suutnud ka rahvuseküsimumst lahendada.

Monarhistide ja faschistide jõud kasutasid seda sotsiaaldemokraatia poliitikat oma sihtide saavutamiseks. Nad hakkasid reaktsioonilikke jõudusid koondama, et vabariigile surmahoopi anda ja faschistlikku diktatuuri maksma panna. 1933. aastal loovad reaktsionäärid oma organisatsioonide koondise „CEDA“ — faschistlik-monarhistliku partei. CEDA juht Jil Robles, kes mõisnikkude ja finanskapitaliga lähedalt seotud, tõuseb selleks meheks, kellele kodanlus ja kogu tagurlik leer oma lootused paneb. Faschiste toetama asub katoliku kirik. Ceda'l on tarvitada miljonilised kapitalid, et vabariigi vastast kihutusetööd teha. Kirikusaksad ja Jeesu-vennad panevad oma mõju maksma, et talupoegi faschistide mõju alla painutada. Selle taga-

järjel saab 1933. a. sügisel reaktsioonilik-faschistlik leer kortesite (parlamendi) vallimisel võidu.

Kuidas tagurlased selkorral hääli „tegid“, sellest mõned näited. Katoliku mungad ja preestrid seletasid naistele, et jumal tahab, et nemad faschistide eest hääletaksid. Ja poliitiliselt arusaamatud külanaised hääletasidki „jumalalaste“ — faschistide — poolt. Oransi provintsis kutsusid preestrid valimispäeval talupojad kellahealinaga kokku ja seletasid neile: „Valimised on läbi. Meie andsime teie hääled neile, kes seda väärivad. Sellepärast on valimisbürood juba kinni.“ Ega Pätski paremini oska valimisi korraldada.

Kasutades tagurluse võitu vallimistel hakkas kodanlus tervel rindel töörahvahulkadele peale tungima. Valitsuse aparaat võeti täielikult reaktsionääride ja faschistide kätte. 1931. a. revolutsioonis kättevõidetud õigused võeti töörahvalt ära. Palgad suruti alla, tööpäeva pikendati. Monarhistlikud mõisnikud pööravad mõisatesse tagasi ja tõstavad rendimaksu. Mõisnikkude käsutusse saadetakse sõjaväeosad, et neid talupoegade vastu tarvitada.

Elagu tööraha ühine väerind!

Kuid tööliste klass ei jää kodanluse ja faschismi pealetungi vaikseks pealtvaatajaks. Kommunistlikus parteis ei ole enam 800 liiget, nagu see oli peale 1931. a. revolutsiooni, kui kompartei põranda alt avalikkusesse tuli. Parteis on juba üle 20 tuhande liikme. Kommunistlik partei võitleb järjekindlalt selle eest, et kodanlis-demokraatlikku revolutsiooni lõpuni arendada. Tema lippude ümber kogunevad ikka suuremad töölistehulgad.

Selsamal ajal areneb ka sotsialistlikus parteis pahempoolne vool, praeguse peaministri Largo Caballeroga eesotsas. Ka vabariikliku kodanluse leeris sünnivad nihkumised. Pahempoolsed väikekodanlised grupid asutavad vabariikliku partei praeguse presidendi Azanaga eesotsas. Radikaalide — Lerrus'e — parteist eraldub pahempoolne tiib ja loob, Martinez Barrio'ga eesotsas, „vabariikliku ühingu“.

Need nihkumised peegeldavad klassijõudude ümbergrupeerumist. Rahvahulgad ei ole nõus sellega, et nende revolutsiooni saavutused faschistlike kindralite ja mõisnikkude poolt jalge alla trambitakse. Töölisklass alustab streigivõitlust. 1934. aasta 10 kuu jooksul leiab aset 700 streiki. Põllutöölise streigist 1934. a. juunis võ-

tab osa üle 500 tuhande põllutöölise. Madridi metallistid streigivad vaheta üle kolme kuu.

Kui oktoobrikuul 1934. a. uus valitsus luuakse, kus 3 fashisti valitsuse liikmeks, siis alustavad töölised üldstreiki, et fashistidest lahti saada. Üldstreik muutub Astuurias sõjariistus ülestõusuks.

Kaks nädalat peavad Astuuria söekaevajad fashistliku valitsuse vägedele vastu. Töölised loovad Astuurias oma valitsuse, et demokraatiat ja vabadust fashistide vastu kaitseda. Kuid ülejõu ees on kangelaslikud mäetöölised sunnitud taganema. Astuuria tööliste ülestõus surutakse veriselt maha. 6000 töolist tapetud, 30 000 töolist türmidesse heidetud — niisugune on fashistide verebilans Astuurias.

Astuuria tööliste ülestõus avas, vaatamata sellele, et ta maha suruti, hispaania töolisteliikumise ajaloos uue lehekülje. Siit peale algab hispaania töolisteklassi ühtse väerinna tegevus.

Hispaanias on töolisteliikumine killustatud kolme leeri: kommunistlik partei, sotsialistlik partei ja anarhism. Sarnases olukorras on eriline tähtsus tööliste ühisel väerinnal. Kuid sotsialistlik partei lükkas kommunistliku partei ettepanekud tegevuseühtsuse kohta ühtelugu tagasi. Oktoobripäevadel löid aga töölised, ilma sotsialistlikult parteilt nõu küsimata, tegevuse ühtsuse barrikaadidel. Külge külje kõrval võitlesid kommunistid ja sotsialistid, parteitöölised ja anarhistid. See löi eeldused selleks, et sotsialistlik partei peale oktoobripäevi sunnitud oli kommunistliku partei ettepanekud ühtse väerinna loomise kohta vastu võtma.

Tegevuse ühtsuse loomine andis kohe tagajärgi. Astuurias ühendavad töölised ühte ametiühingusse reformistliku ja punase ametiühingu. Mäetöölised eeskujule järgnevad teised töölised. 1935. a. algul ühinevad kommunistliku partei ettepanekul reformistlikud ja punased ametiühingud kogu Hispaanias ühtseteks ametiühinguteks. Varsti peale seda ühinevad ühtseks revolutsioonilikuks noorsoo-organisatsiooniks ka sotsialistlik noorsooühing ja kommunistlik noorsooühing.

Tööliste ühtne väerind näitab väljapääsuga väikekodanlastele ja talurahva hulka. Reaktsiooni ja fashismi pealetung nõudis tungival, et loodaks fashismivastane rahvarinne. Kommunistliku partei ettepanekul hakkab arenema kõikide demokraatlikkude fashismivastaste jõudude koondamine ühtseks rahvarindeks. Fashismivastase rahvarinde koosolekutest võtsid

Rostovi pioneer L. Veismann andis oma sünnipäeva kingiks kogutud rahasumma Hispaania laste toetuseks. Pildil: L. Veismann annab raha kooliõpetajale edasi.

sajad tuhanded osa. Põranda alla aetud kommunistlik partei ilmub neil koosolekudel avalikkuse ette. Kommunistlik partei tegutseb rahvarinde pärmina, sest ta on kõige järjekindlam võitleja fashismi vastu, demokraatlikkude nõudmiste eest. Rahvarinde pealetungi ees oli fashism sunnitud taganema. Jil Robles ja teised fashistid astusid valitsusest tagasi, lootes, et eelolevad valimised neile jällegi võidu toovad.

Rahvaväerinna võit

Valimistel 16. veebruaril 1936 esinesid peamiselt kaks jõudu: reaktsioonilikud ja fashistlikud ollused „CEDA“ lippude all ja demokraatlikud hulgad rahvaväerinna platformi ümber. Rahvaväerinda olid koondatud proletaarsed parteid ja organisatsioonid: kommunistid, sotsialistlik partei, ühendatud ametiühingute liit, noorsooühing ja sündikalistlik partei; väikekodanlised organisatsioonid, nagu vabariiklased, pahempoolsed vabariiklased ja vabariiklaste ühing.

Rahvaväerinna programmiks olid kõige algelisemad demokraatia nõudmised. Rahvaväerind nõudis amnestiat poliitilistele vangidele, nende tööliste tagasivõtmist tööle, kes 1934. a. oktoobrivõitlustest osa

võtmise eest töölt olid vallandatud, riigi-aparaadi ja sõjaväe demokratiseerimist, talupoegade maksude ja rendi alandamist, vaeseksjäänud põllumajanduse-raioonides maaparandustööde korraldamist, ühiskondlikkude tööde arendamist, sotsiaalse kindlustuse seaduste jaluleseadmist, Katalooniale omavalitsuse õiguse tagasiandmist jne. Selles programmis ei olnud isegi kõik demokraatliku revolutsiooni nõudmised üles seatud. Näit. puudus programmis maaküsimuse lahendamine. Kuid need olid nõudmised, mille alusel rahvaväerinna parteid oma vahel kokkuleppele jõudsid ja mida vahenditult hulkade poolt nõuti. Nende nõudmiste läbiviimine pidi aitama demokraatliku revolutsiooni edasist arenemist kiirendada.

16. veebruari valimised tõid rahvaväerinnale hiilgava võidu. Rahvaväerinna parteid said kortesides (parlamendis) 253 saadikukohta, parempoolsed (reaktsioonilikud ja fashistlikud) parteid — 135 kohta ja tsentrum — 65 kohta. Sellega oli rahvas suure enamusega otsustanud rahvaväerinna programmi heaks kiita ja rahvaväerinnale parlamendis enamuse annud. Tuginedes rahva enamuse otsusele löid rahvaerakonna parteid uue parlamentliku valitsuse. Pahempoolse vabariiklase Azana poolt loodud vabariiklik valitsus asus rahvaväerinna platvormi ellu viima.

Azana valitsus kuulutas kõige pealt poliitilise amnestia välja ja vabastas sellega türmist ligi 30 000 oktoobrivõitluste kangelast. Valitsus kuulutas dekree, mille järgi kõigile töölistele, kes seoses oktoobrivõitlustega olid vallandatud, 3 kuni 6 kuu palk vabrikantide arvel välja maksti; ühtlasi tulid need töölised tööle tagasi võtta. Pandi uuesti maksma sotsiaalne seaduseandlus. Kataloonia sai tagasi oma autonoomia ja demokraatlikud vabadused. 87 tuhat talupoega said maad. Valitsus hakkas politseid reaktioonäridest ja kuningriiklastest puhastama. Mõned fashistlikud organisatsioonid keelati ära.

Nagu sellest lühikesest loetelust näha, olid Azana ja hiljem Kiroga valitsuse sammud kaugel „punasusest“ ja sotsialismist. Need olid demokraatliku vabariikliku valitsuse sammud, mis töötavatele hulkadele, s. o. rahva enamusele, kasuks läksid. Kuid pahempoolse vabariikliku valitsuse sammudes võis tunda mõõdukuse ja kõhklemise ilmet. Valitsus tundis, et rahvahulgad ta võimule olid toonud. Sellepärast viis valitsus ka ellu rea nõudmisi, mida hulgad üles seadsid. Kuid väikekodanliste kihtide esindajana puudus sellel valitsusel järje-

kindlus ja otsustavus, et fashistide ja monarhistide vastu kindlasti välja astuda. Kõige saatuslikuma ja otsustavama vea tegi valitsus sellega, et ta fashistide poolt ettevalmistatava mässu vastu võitlusesse ei astunud.

Fashistide mässu eel

16. veebruari valimiste tulemused andsid ränga hoobi hispaania reaktioonäridele. Kuid fashistlikud kindralid, monarhistid, spekulandid ja mõisnikud ei leppinud sellega, et rahvas nende vastu oli hääletanud. Nad asusid ettevalmistusi tegema selleks, et seaduslikku, demokraatlikul teel võimule tulnud valitsust kukutada. Reaktiooni tumedad jõud asusid valitsuse ja rahva enamuse vastu võitluse ja mässu teele.

Fashistide ja reaktioonäride tegevus arenes peale rahvaväerinna võitu valimistel peamiselt kolme liini mööda. Nad organiseerisid majanduslikke raskusi, saboteerisid valitsust, korraldasid terroristlikke kallaletunge rahvaväerinna tegelastele ja valmistasid ette sõjariistus mässu.

Majanduslikkude raskuste sünnitamine pidi rahvaväerinna valitsusel, tagurlaste plaani kohaselt, jalad alt ära lööma. Väljendus see kõigepealt selles, et kapitalistid hakkasid kapitali väljamaale vedama. Sajad miljonid pesetasid viisid kapitalistid Hispaaniast teistele maadele — Schweitsi, Belgiasse, Inglismaale jne. Sarnase kapitali väljaveoga tahtsid kapitalistid raskursi Hispaanias alla lüüa, hindasid tõsta ja hulkades rahulolematust tekitada.

Igatsugu spekulandid hakkasid esimese järgu tarbeainete hindu tõstma. Et majanduslikke raskusi sünnitada, hävitasid kapitalistid toiduaineid. 2 miljoni kg kartulaid jäetakse raudteejaamadesse mädanema sel ajal kui Madridis kartulatest puudus on.

Kapitalistide ja spekulantidega ühinevad mõisnikud. Mitmel pool kuulutavad nad külvistreigi välja, jätavad põllud sööti, et rahval toiduainetest puudus tuleks. Vabrikandid ähvardavad ukсед kinni panna, kui valitsus dekreeti, et vallandatud töölistele 3—6 kuu palk välja maksta tuleb, tagasi ei võta. Vabrikandid provotseerivad oma fashistlikkude agentide läbi kokkupõrkeid töölistega ja kuulutavad mitmel pool lokaudi. Kommunistliku partei häälekandja „Mundo Obrero“ avaldas 6. juunil rea tokumente, mis selgelt näitavad, kuidas fashistid töötasid, et majanduslikke raskusi sünnitada ja sellega rahva seas rahulolematust valitsuse vastu esile kutsuda.

7 Selsamal ajal korraldasid fashistid terrori rahvaväerinna tegelaste vastu. Välismaadel „punasest korraldusest“, „terrorist“ jne kisendades korraldasid fashistid pea iga päev kallaletunge töölistele, vabariiklastele ja nende tegelastele. 16. veebruarist kuni 17. juulini ei läinud ühtegi päeva mööda, kus mitte üks ehk teine vabariiklik või proletaarne rahvaväerinna tegelane fashistide bandiitlikkude kallaletungide ohvriks ei oleks langenud.

Kolmas ja peamine tegevuseala seisis fashistidel oma jõudude ettevalmistamises sõjariistus mässuks. Juba päev peale rahvaväerinna võitu valimistel püüdsid kindralid Franco ja Goded Madriidi garnisonis mässu tõsta. See ei õnnestanud, ja mässuplaan lükati edasi parema aja peale.

Kindralid mängisid valitsuse ja rahva ees kahepaikset osa. Avalikult esinesid nad vabariiklikkudena, kindlustades sellega võimalust sõjaväkke jääda. Peale mässukatse nurjumist annab fashistlik lurjus Franco valitsusele „ausõna“, et ta enam valitsuse vastu välja ei astu, ja — jääb sõjaväkke edasi. Kindral Mola annab peaminister Kirogale „ausõna“, et ta mässust vabariigi vastu osa ei saa võtma. Fashistlik kõirilõikaja kindral Kejpo de Llano vannub valitsusele truudust veel isegi mõni päev peale fashistliku mässu algust. See oli kõik selleks, et vabariiklasi petta.

Fashistid paigutavad kõikidesse garnisonidesse oma ustavaid ohvitserisid. Kindralite juhtimisel luuakse löögiosasid, muretsetakse relvu. Relvalaad koondatakse sarnaselt, et kõik tagavarad fashistide käsutada oleksid. Töötatakse välja täpne mässuplaan. Ühtlasi organiseerisid fashistid oma löögijõude väljaspool sõjaväge.

Juuli keskpaigas on kõik ettevalmistused mässuks tehtud. Oodatakse vaid signaali. 17. juuli öösel alustavad kindral Franco Marokkos ja kindral Goded Kanaaria saartel mässu. 18. juuli öösel kõlab raadiosignaal mässuks üle kogu Hispaania. Fashistid alustavad mässu seadusliku valitsuse ja rahva demokraatliku enamuse vastu. *See on reaktsiooni sõda demokraatia vastu.*

Demokraatia valvepostil

Pahempoolne vabariiklik valitsus uskus fashistide ja kindralite sõnu. Azana ja Kiroga arvasid, Frankolt, Godedilt ja teiselt sõna võttes, et need vabariigi ja ta seadusliku valitsuse vastu välja ei astu, et neil tegemist on aumeestega. „Ausõna“

andjad osutusid aga kõige närusemateks fashistlikkudeks bandiitideks. Fashistliku mässu hädaohtu ei näinud isegi sotsialistid küllalt selgesti ette.

Ainult kommunistlik partei sai aru, et fashistid endid rahva enamuse otsuse alla ei painuta. Kommunistid mõistsid, et häälesedeliga fashismist jagu ei saa. Kommunistlik partei nägi ja hoiatas ka vabariiklasi, et fashistid sõjariistus mässu ette valmistavad.

Peale kindral Franko ebaõnnestanud mässukatset nõudis kommunistlik partei Franko vangistamist. „Mundo Obrero“ avaldas päevast päeva andmeid selle üle, kuidas fashistid mässu ette valmistavad, paljastas sõjariistade ladusid, paljastas mässuplaanidele kaasaaitajaid.

9. juunil kirjutas „Mundo Obrero“: „Siin on tegemist laialdase võitlusega rahvaväerinna ja valitsuse vastu. Meie arvates on selle pealetungi kõvenemise põhjuseks vabariikliku valitsuse nõrkus... Vaja on vastupealetungi alustada. Fashistlikud vandenõulased on tugevad sellepärast, et nad rikkad on. Sellest küljest on vaja neile kallale tungida. Vaja on panna kõrge maks suurte kapitalide peale ja nende isikute varandus konfiskeerida, kes vandenõu sepitsevad. Nad saavad sissetulekuid neile kuuluvatest maadest. Tähendab, on vaja nende maad konfiskeerida.“

13. juulil, peale seda kui fashistlikud bandiidid olid vabariikliku miilitsajuhi leitnant Kastillo ära tapnud, kirjutas „Mundo Obrero“, et kõik andmed sellest räägivad, et fashistid lähemal ajal mässu tõsta püüavad. „Ei ole õige oodata kuni paise lõhkeb. Sarnane arvamine on liiga hädaohtlik. Vaenlasest on kergem jagu saada siis, kui talt varakult relvad ära võtad ja talle võimalust ei anna end organiseerida ja mässuks ette valmistada.“

Hoiatades hulki valmisolekule manitsetes, proletariaadi jõudu koondades ei pidanud kommunistlik partei siiski võimalikuks, vaatamata vabariikliku valitsuse kõigile nõrkustele, selle valitsuse toetamisest lahti ütelda. Toetades vabariiklikku valitsust arvustas kommunistlik partei ta nõrkusi. Ja tõele au andes peab tunnistama, et vabariiklased, nagu Azana ja mõningad teised, nüüd, kui fashistid sõda peavad, avalikult on tunnistanud, et valitsuse poliitika enne mässu algust vigane oli, et valitsus küllalt kuulda ei võtnud demokraatia valvepostil seisvat kommunistlikku parteid.

(Järgneb.)

19. oktoobril jõudis Odessasse tagasi kaubalaev „Kuban“, mis Hispaania naistele ja tasele toiduaineid ja riideid viis. Laeva sadamasse jõudmisel oli Odessas suur miiting. Pildil: Moskva valmisriiete vabriku naistöoline Stsherbakova lilledega, mis Hispaania revolutsioonilised sõdurid Moskva proletaarlastele kingituseks saatsid.

MAAILMA-MAJANDUSE KÜSIMUSI

Kapitalistliku tööstuse kroonikaline alakoormatus ja töötaolek

„... Sõda on jätnud kapitalistlike maade enamikule raske päranduse ettevõtete kroonikalise alakoormatuse ja miljoniliste töötatöölise armeede olemasoleku näol, kes tagavaraväest alaliseks töötatöölise armeeks on muutunud“, —

rääkis sm Stalin oma aruandes ÜK(e)P XVI kongressil 1930. aastal.

Juba Marx näitas selle asjaolu peale, et kapitalistlik valmistus paisub palju kiiremini kui kapitalistlik turg, mis selle valmistuse toodangu peab kaupade näol ära neelama. „Mis tööstus loob kuudega, seda suudab turg vaevalt ära tarvitada mõne aastaga“ — ütleb Marx „Kapitali“ 3. köites.

Esimene imperialistlik ilmasõda (1914—1918. a.), mis aluse pani kapitalismi üldkriisile ja proletaarsele revolutsioonidele,

süvendas kapitalismi nimetatud omadust. Kapitalismi sisemine vastuolu tema valmistuse lõpmatu laienemise püüde ja kitseneva turu ostujõu vahel muutus nüüd juba uueks eriliseks omaduseks, kapitalismi vastuoluks uuel kujul. Tööstuse alakoormatus (s. o. seisukord, kus ettevõtte mitte täie koormatusega ei tööta) on kapitalismis nüüd juba *tüübiliseks* nähteks saanud. Ühes sellega on ka töötaolek alaliseks *kroonikaliseks* nähteks muutunud.

Kapitalistliku korra kroonikaline tööstuse alakoormatus ja kroonikaline töötaolek kasvasid lõpmata suureks 1929. aastal alanud majandusekriisi ajal. Kapitalistlik statistika lubab mõnesugust ettekujutust saada sellest kroonikalise alakoormatusest (meie tarvitame siin Rahvasteliidu statistika andmeid).

Kui kapitalistliku maailma 1929. a. tööstuslikku valmistust 100-ks arvata, siis oli see valmistus 1932. aastal ainult 63, 1933. a. —

71, 1934. a. — 77 ja 1935. a. — 84 (1936. a. esimesel poolel oli see valmistuse indeks, esialgsete andmete põhjal, umbes 89). See tähendab, et 1932. aastal oli üldiselt enam kui üks kolmandik kogu kapitalismi valmistuslikust tööstuseaparaadist täiesti kasutamata. Siin peab aga kohe juurde tähendama, et tegelik alakoormatus veel palju suurem oli kui toodud andmed seda näitavad. Sest juba 1929. aastalgi ei töötanud kapitalistlik valmistus kaugeltki mitte täiel jõul, vaid ka siis juba oli alakoormatus võrdlemisi suur. Meie võrdlesime siin aga viimaste aastate valmistust 1929. a. tasemega. Kui aga arvestada seda, et ka 1929. a. valmistuslik tase ise madal oli, siis on arusaadav, et alakoormatus kapitalismis veel palju suurem oli ja on.

Mis on selle alakoormatuse põhjuseks? Oma aruandes ÜK(e)P XVI kongressile näitas sm Stalin, et esimene imperialistlik ilmasõda jättis kapitalistlikkudele maadele selle päranduse. Nimelt ilmasõda oli see tegur, mis kapitalistliku valmistuse lõpmatult suureks ja laiaks ajas (sõdimise otsarbel), kusjuures see valmistus siis põrmugi ei arvestanud tulevase tarvitamise piiridega. Kui sõda lõppes, siis osutus suur osa suuresti kasvanud valmistuslikust aparaadist otstarbetuks ja pidi alakoormatusega töötama. Edasi—sõja ajal jäid rahvahulgad märksa vaesemaks kui nad ennem olid; see on teine asjaolu, mis kapitalistliku turu ostujõudu palju kitsendas ja valmistuse alakoormatust suurendab. Oktoobrirevolutsioon Venemaal lahutas endise tsaari-Venemaa turu kapitalistlikust majandusest ära, kangutas kuuendiku osa maailma kapitalistlikust süsteemist lahti, lõi sellest kuuendikust hoopis uue—täiesti kapitalismi vastase—süsteemi ja kitsendas sellega jällegi kapitalismi kaupade müügivõimalust. Lõpuks—asumaade revolutsioniseerumine, kogu kapitalismi mädanemine, tollipiiride ja tollisõdade suurenemine jne—kõik need asjaolud süvendavad kapitalismi tööstuse alakoormatust ka edasigi.

Kapitalismi valmistuse alakoormatuse küsimuse konkreetsemaks selgitamiseks võtame siin näiteks Ameerika Ühendriikide terasevalmistuse tööstuse (mille kohta Ühendriikide kodanluse enese statistika vastavaid andmeid täpsemalt annab kui kodanline statistika kuskil mujal). Täheandame esialgu veel, et terasevalmistus on praeguseaja kapitalismi üks tööstuse pealasilid.

Ameerika raua- ja terase-instituudi, kui ka New Yorgi metallibörsi, andmete järgi

oli kogu Ühendriikide terasetööstuse valmistuslik võime 1912. aastal 32 miljonit tonni. Tegelikult valmistas aga see tööstus 1912. aastal 30,3 miljonit tonni, s. o. Ühendriikide terasetööstus töötas siis (1912. a.) 95-protsendilise koormatusega (ehk 5-protsendilise alakoormatusega). Sõjaeelsel viisaastakul (1909—1913) moodustas Ühendriikide terasetööstuse toodang keskmiselt ainult 85 prots. kogu oma valmistusliku aparaadi valmistuslikust võimest. Teiste sõnadega: Ameerika Ühendriikide terasetööstuse alakoormatus sõjaeelsel viisaastakul oli 15 prots.

Vaatamata suurte sõjaaegsete tööde ja tellimiste peale oli Ühendriikide terasetööstuse alakoormatus 1915—1918. aastatel keskmiselt siiski 9 prots. Sootuks teistsugune ja uus nähe ilmub pealesõjaaegses imperialismis, s. o. kapitalismi üldkriisi ajajärgul. 1919—1922. aastatel, s. o. esimestel aastatel peale sõda, kuni kapitalismi suhtelise stabilisatsiooni ajajärguni, oli Ühendriikide terasetööstuse valmistuslik koormatus ainult 63 prot. (alakoormatus oli seega 37 prots.). Kuigi stabilisatsiooni ajajärgul terasevalmistuses võrdlemisi suur tõus sündis, töötas Ühendriikide terasetööstus 1923—1929. aastate kestel ikkagi ainult 80-protsendilise koormatusega.

Nii siis, *Ühendriikide terasevalmistuse alakoormatus oli isegi tööstuse n. n. „prosperity“ („õitsengu“) ajajärgul üldkriisis märksa suurem (20 prots.), kui sõjaeelsel ajajärgul (15 prots.)*. See on sõjajärelise imperialismi majanduse iseloomulik joon. „Õitsengu“ kõige kõrgemal aastal—1929. a.—oli Ühendriikide terasevalmistuse alakoormatus 11 prots., 1912. a. aga ainult 5 prots. *Kapitalismi valmistusliku aparaadi alakoormatus on üldkriisi ajal märksa suurenenud, on täiesti kroonikaliseks muutunud.*

1929. a. alanud majanduslik kriis paiskas aga valmistuse ennenägemata kiirusega allamäge tagasi. Majanduskriisi aastatel oli alakoormatus uskumata suur. Kogu kriisi kestel, 1930—1935. aastatel, töötas Ühendriikide terasevalmistus 60-protsendilise alakoormatusega. Nimetatud kuue aasta kestel tarvitas Ühendriikide terasevalmistus seega oma valmistuslikust aparaadist kaugelt vähem kui poole (täpselt ainult $\frac{2}{5}$) otstarbekohaselt ära. Üksikutel kriisiaastatel oli see alakoormatus muinasjutulikult suur. 1932. aastal, näiteks, tervelt 80 prots.

Kuidas Ühendriikide terasevalmistuse alakoormatus viimase 25 aasta kestel on „arenenud“, seda näitab järgnev diagramm.

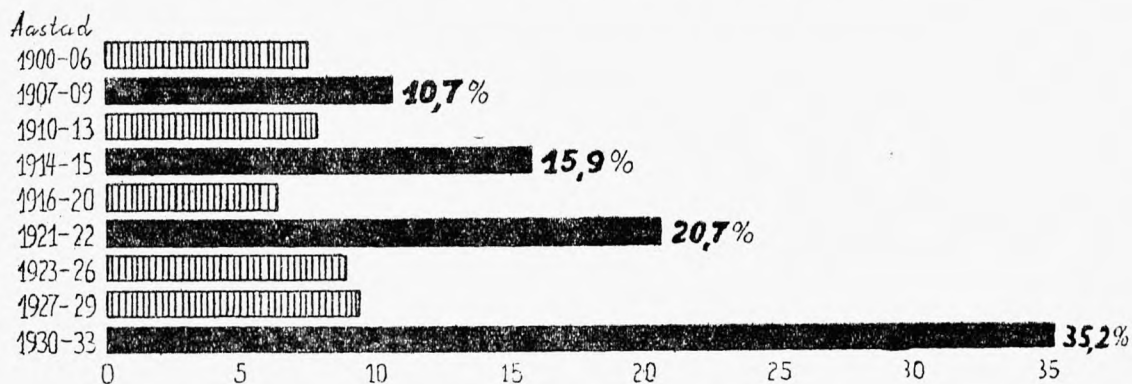
Valmistamisjõudude kõige otsustavamaks, tähtsamaks, peamiseks osaks on töäjõud, elav inimene ise. Imperialismi röövmajapidamine on aga nüüd niikaugele „arenenud“, et ta seda tööjõudu, oma palgatöölisi, ei suuda enam üleval pidada. Uskumata suur osa kapitalismi palgatöölised on tööta, ja kapitalistidel ning nende õpetlastel enestelgi pole vähematki lootust tulevikuski sellele inimsoo osale „inimväärilikkude“ ülespidamist anda.

Kapitalistlik süsteem, kui ühiskonna formatsioon, on juba ammu küps proletariseeruks revolutsiooniks, sotsialismiks. Imperialismi ajajärku nimetas Lenin sellepärast „üleküpsenud“ kapitalismiks. Juba ammu on kätte jõudnud see silmapilk, mille kolitab Marx rääkis, et tuleb „konflikt

valmistamise materiaalse arenemise ja tema ühiskondliku vormi vahel“.

Marx kuulutas ette, et see silmapilk tuleb siis, kui „...vastuolu ja vastaspoollus... valmistusvahetuste vahel ühelt poolt ja valmistamisjõudude, valmistamise võime ning tema arenemise tegurite vahel teiselt poolt laiaks ja sügavaks saab“ („Kapital“, III köide, peat. 51). Tänapäev on see konflikt hädavajalik, et inimsoo edasist arenemist võimalikuks teha. Proletariaadi diktatuur peab hävitama nimetatud vastuolu. Proletariaadi diktatuur kaotab kapitalismi kammitsad valmistamisjõudude arenemises ja seab jalule uued valmistusvahetused, mis saavad kommunistliku ühiskonna valmistamisjõudude lõpmata arenemise tingimusteks ja vormiks.

Töötalek Ühendriikides 1900—1933. aastatel

Diagrammi mustad tulbad näitavad töötatöölise protsenti kriiside aastatel, joonilised tulbad — töötatöölise majanduse tõusu aastatel. Kui ilmasõja aastate järk (mil Ühendriigid suuri sõjatellimisi täitsid ja tööd võrdlemisi palju oli) välja arvata, siis näeme töötaleku alalist kasvumist ka tõusuaastatel. Diagrammis on arvestatud ümbertöötava tööstuse, söekaevanduste, raudtee- ja ehituse-töölised. Töötalek on arvatud töötatöölise protsentides nimetatud tööstuseharu tööliste koguhulgast.

Andmed on võetud Corey raamatust „The Decline of American Capitalism“, lhk. 242.

Tähtsamate saaduste toodang tuhandetes tonnides kuus

Kapitalistlik ilm kokku				1936. a.	N S V L			
Malm	Teras	Kivisüsi	Nafta		Kuud	Malm	Teras	Kivisüsi
6210	8775	83671	18592	Juuli	1198	1302	9509	2151
6346	8886	80917	19076	August	1111	1353	9907	2140
6407	9138	88277	..	Septemb.	1199	1367	9766	..
..	Oktoober	1224	1519	10736	..
..	November	1184	1437	9850	..

Töötalek

28 riigis kokku tööbörside ametliku registratsiooni järgi oli miljonites inimestes: juulis — 17,6, augustis — 16,9, septembris — 16,6. Oktoobrikuu andmed näitavad paljudes riikides töötatöölise arvu tõusu (peaasjalikult põllutööde hooaja lõpulejõudmise tagajärjel).

Rahvusvaheline kaubandus

(s. o. väliskaubandus) oli väärtuselt 1929. a. tasemest protsentides: juulis — 37,0, augustis — 36,4, septembris — 38,4.

R. V.

Sotsialistliku riigi kõige kallim vara

KALMUSE nimelise kolhoosi karjafermi juhataja, ordenikandja Voldemar Josepson (Volossovo r. Len. obl.), Nõukogude VIII erakorralise kongressi saadik, käis NSV Liidu põllutöö-rahvakomissariaadi ülesandel Inglismaal.

Nüüd on sm Josepsonil paljugi huvitavat nii oma erialalt — karjakasvatusest — kui ka muudelt elualadelt, millest siin oma kolhoosi-seltsimeestele jutustada.

Ta jutustab, näiteks, kuidas laev Kieli kanalist läbisõidul peatas. Kahelpool kanalit olid ilusad karjamaad; karjamaal sõid ilusad lehmad.

Hakkas vihma tibama. Karjamehed kat- sid kohe lehmad puldaniga, et loomad märjaks ei saaks.

— Miks lehmad kinni katate? — küsib Josepson.

— Kui lehmad paljalt vihma käes on, siis langeb nende piimaand, — seletab saksa karjakasvataja. Siis vaatab ta küsija pealaest jalatallani üle ja — märganud, et see kanalil seisvalt nõukogude laevalt on — lisab juurde: — Aga kui hinnas meil piimaliiter on, seda on vaja mõista, härra...

Josepson mõistiski. Saksamaal on kar- jasaadusi elanikkude varustamiseks vähe. Selle asemel, et rahva toitluse eest hoolitseda, hoolitseb valitsus aina uute sõja- riistade valmistamise eest: „või asemel suurtükke“. Ja sellepärast sunnib häda kõiki ja igasuguseid abinõusid tarvitusele võtma, et veel kuidagimoodi tilka piima rohkem saada. Ent see hoolitsus meeldis ka ordenikandjast karjakasvatajale.

Londonis läks sm Josepson uhkesse magasin, kus müügil palju ja väga mit- mesuguseid tarbeaineid. Ostjaid on aga suures magasinis ainult 4-5 inimest.

Nõukogude Liidu uudishimulikkude kol- hoosnikkude küsimuse peale vastab müüja, et inimestel pole raha, sellepärast ei osta

nad kaupa; kaubad seisavad laos ja ini- mesed — elavad puuduses.

Ega polnudki kaugel sellest magazinist, kus sm Josepson ja tema kaaslased pikka „saba“ kõhnu nälginud inimesi nägid, kes suure igatsusega riiklikku „abi“ ootasid — taldrikutäit viletsat vesist suppi. Need olid töötatöölised, kellel kodanisel maal puu- dub õigus tööle, — see põhiõigus, mis sot- sialistlikus riigis staalinliku Konstitutsiooni põhjal igale kodanikule on kindlustatud.

Kolhoosnikkude komisjon valis ühes teiste valitsuse esindajatega ostmiseks töuoinaid. Pakutavate hulgas on mõned haigete sõrgadega. Need praagitakse kind- lasti välja.

Inglased on imestanud. Isevärki talupo- jad, ostavad „kroonule“ oinaid ja valivad neid nii suure hoolega!

— Kahju, — ütleb sm Josepson, — et ei oska ingliskeelt. Oleksin sellele oinamüü- jale ütelnud, et ei, mister, niisugust kaupa pole meile tarvis. Riik — see oleme meie ise, ja meie endale halba ei soovi...

Ainukese lähedase, kalli asjana nägi sm Josepson Londonis — vahast kujude muu- seumis — sm Stalini kaju.

*

Miks ei peaks igale ausale töötajale olema lähedane ja kallid see sotsialistliku ehituse suur juht, kelle iga sõna väljen- dab hulkade kõige paremaid tundeid, kes kirjutas kolhooside sotsialistliku elu sea- duse — kolhoosliku jõukuse seaduse — staalinliku kolhoosi-põhikirja; kes kirjutas NSVL staalinliku Konstitutsiooni, kelle kogu elu on seisnud selles, et organisee- rida hulki võitlusele nende võitude eest, mis nüüd — juba saavutatud võitadena — Konstitutsiooni on kirjutatud!

Miks ei peaks olema lähedane ja kallid see juht, kelle kõige suuremaks elukohus- tuseks on olnud suur hool inimeste eest.

Pole siis ime, kui see suur inimeste eest hoolitseja eriti elavalt lähedasena tundus seal, kus küll lehmale vihma ajal puldan selga seatakse, kuid inimeselt keegi seda ei küsi, kas tal tööd ja peavarju on.

Enamlastepartei XVII kongress seadis üheks II viisaastaku põhiülesandeks kapitalismi jäänuste äravõitmise inimeste teadvuses ja kogu tööraha muutmise teadlikudeks ja aktiivseteks sotsialismi ehitajateks. Sotsialistliku ehituse I ja II viisaastak on endisest väikeperemehest V. Josepsonist teadliku ja aktiivse kodaniku kasvatanud, sotsialistliku ehituse eesrindliku inimese, kes tuntud pea üle riigi, kellele staalinlik hool inimeste eest on toonud tema ausa töö äramärgimiseks kõrge riikliku autasu — ordeni.

Kõige väärtuslikumaks kapitaliks on meil inimesed, kaadrid. Neid tuleb kasvatada ja neil aidata kasvada, sest inimesed, kes tehnika vallutanud, otsustavad kõik.

Selle staalinliku seade abil on meie leeninlik-staalinlik enamlastepartei kasvatanud sotsialistlikus ehituses Aleksei Stahanovi ja sadad tuhandet stahaanovlased, on kasvatanud Jüri Anveldi ja Mihkel Grigorjevi, kes leiutasid „põhja kombaini“, on kasvatanud Villmanni ja Gussevi, kes leiutasid kartulikombaini, on kasvatanud sadandeid ja tuhandeid teisi sotsialistliku töö kangelasi, sotsialistliku tehnika vallutajaid. Staalinlik hool inimeste eest on kasvatanud Jaan Kellamovi ja Lilli Tammanni, kes edukalt lahendasid karjakasvatuses Lenini loosungi — eesrinna kapitalistlikkudele maadele järele jõuda ja nendest mööda kihutada. Jaan Kellamov seadis seni teaduslikult „Angelni“ tõugu lehmade kohta kindlaks määratud piimaanni normide asemele omad sotsialistlikud normid, saavutades aastas 3000 liitri asemel üle 4000 liitri keskmiselt piima toiduloleva lehma kohta, üksikutelt rekordistidelt aga kuni 7000 liitrit.

Hollandis on keskmine piimasaak lehmalt aastas 3800 liitrit. Ordenikandja karjabrigadiir si Lilli Tammann tõstis „Torosovo“ sovhoosis (Volossovo r.) oma brigadi lehmade piimaanni 4100 liitrini lehmalt aastas, üksikute rekordistide piimaand tõuseb aga 9000 kuni 10 000 liitrini aastas.

Staalinlik hool inimese eest on kasvatanud meil eesrindlikke kõrge põllusaagi meistreid, nagu Minna Tappo, kes linapuhastusel kolhoosi normid kuni 5,5 korda täidab; nagu brigadiiri Jepihina (Moskva obl. Kaluga raioon), kes võttis läinud aasta keskmise kartulasaagi — 73 tsentneri — asemel 700—800 tsentnerit hektaarilt, rää-

Lähemal ajal tuleb Leningradi kinolinadele uus lastefilm „Bethoveni kontsert“. Pildil: Mark Taimanov Janka osas.

kimata sadadest kolhooside stahaanovlikudest brigadidest, kes võitluses staalinliku kõrge viljasaagi eest saavutasid 30—40 tsentnerit teravilja hektaarilt.

*

Lina on hädaohus. Põud ähvardab linale kahju tuua. Minna Tappo organiseerib kolhoosnikud lina päästma. Vaatidega, tunnidega, tõrtega, toobritega veetakse põllule vett, ja ordenikandja Minna Tappo linalüli hakkab linapõlde kastma. Ääretu töö, palju nõuab see jõupingutust, kuid põua ähvardava hävitusetöö hädaoht on peletatud, ja kolhoosnikud saavad rekordse linasaagi. Veevedamine ja kastmine andis kümned tuhanded rublad lisasissetulekuid.

Kui Lilli Tammanni stahaanovliku lüli lüpsjale si Urbergile, kes tema hoolealuse lehma poegimisel laudast eemal juhtus olema, teatati, et lehmalt surnud vasikas sündis, puhkes Urberg nutma. Tema heameelel polnud aga piiri siis, kui rumalale naljale lõpp tehti ja üteldi, et vasikas elus ja terve on.

„Vetka“ on väga tujukas lehm. Peab olema oma alal suur asjatundja, et tema maitset tabada ja teda sööma ahvatleda.

Teistele lehmadele tehakse pärmitatud jõutoitu „üldises korras“ — suures tunnisis — ja antakse kätte, söövad ja annavad piima. Pakutakse seda „perelaua“ toitu „Vetka-legi“. Ei taha. Nuusutab, nohiseb ja pöörab halvaks panevalt pea kõrvale. Kui tegemist oleks mõne pahura preiliga, siis vast pahandaks Urberg ja siunaks: — Ei taha seda, siis ole ilma. — Nüüd aga on loomaga tegemist, kelle tujudega tuleb arvestada, sest sellest oleneb sotsialistliku majapidamise sissetulek. Ja Urberg segab eraldi ämbri sisse puhastest jahudest rokka, teeb sellega veel mitmesuguseid protsesse, lisab juurde kõike, mis lehma „hellitatud“ maitset kõdistada võiks ja — „Vetka“ sööb. Kuid selle erilise hoolitsemisega saavutati „Vetkalt“ ka eriline „tasu“ — üle 7000 liitri piima aastas.

Vast võiks ehk peatuda veel Tikopesa stahaanovlastel (Kingissepa r.), kes heinakoristusel oma normid kahe- kuni kolmekordselt täitsid; „Salu“ kolhoosi stahaanovlikkudel lülidel, kes järjekindlalt viljakoristusel tugevad normid kahekordselt täitsid; „Punase Luuküla“ tähtsatel linapuhastajatel, kes Sereдка raioonis rekordi üles seadsid ja üle 100 kilogrammi päevas linu ropsisid. Stahaanovliku ausa sotsialistliku töö näiteid leiame igast kolhoosist, igast raioonist. See tähendab aga ainult ühte — et siin on tööl *uued* inimesed, keda kasvatanud meie suure partei staalinlik hool inimese eest, siin on tööl kaadrid, kes valmistustehnika on vallutanud ja sellelt kõik võtavad, mida ta ausa töö juures anda võib.

Seda tööd, ausat, ennatsalgavat tööd teevad igal valmistusealal miljonid inimesed. Alles hiljuti oli metsatöös normiks — lõigata inimese kohta 2,5 kuupmeetrit päevas. Stahaanovlane lõikas kanada saega 12 kuupmeetrit päevas. Nüüd aga lõikab Tihvini metsapunkti stahaanovlane sm Iljin päevas kuni 78 kuupmeetrit, ja Põhja krai metsatöölise hulgas on paljud sajad neid, kes kanada saega 50 kuupmeetrit päevas (10 tunniga) lõikavad.

Nikolai Iveljev oli kuni stahaanovliku aasta kevadeni isik, keda kodukülaski — „Kotino“ kolhoosis Volossovo raioonis — vähe tähele pandi. Ei head, ega halba ei räägitud temast. Nosis omaette kuidagi tööd teha nagu kõik teised. Tänavu kevadel aga tõusis Iveljev raiooni ja isegi Kingissepa ringkonna kuulsamate stahaanovlaste hulka. Külvinorm oli 3 ha, Iveljev külvas 7. Viljakoristuse ajal nõuti 5 inimest teed tegema. Iveljev ja teine staha-

novlane — Keskküla — võtsid viie mehe töö enda peale ja tegidki viie mehe töö ära, mille juures Iveljev iga päev kolme, Keskküla — kahe mehe normi täitsid.

Seesuguseid näiteid võiks tuua tuhandeid, isegi kümneid tuhandeid. Kõik need näited kinnitaks vaid seda, et meil sotsialistlikus põllumajanduses, niisamuti nagu tööstuseski, on kasvanud uued staalinliku ajastu inimeste kaadrid, kes hulkade eesrinnas sammudes neid oma kogemustega, oma eeskujuga ikka uutele võitudele kaasa tõmbavad.

Need kaadrid on pärit töötava talurahva hulgast, proletariaadi liitlased võitluses sotsialistliku ühiskonna eest.

Kuid ammu see oli, kui kõik need sotsialistliku ehituse tänapäeva eesrindlikud inimesed veel üksikmajapidajad olid, kõigi väikese „peremehe“ meeoleudega? Ammu see oli kui Trotski, kes kunagi veidike maad revolutsiooniga kaasa katsus jooksta, tööliste klassi ja töötava talurahva vahel suuri lahkuminekuid ja kokkupõrkeid ette kuulutas?

Lenini-Stalini partei paljastas Trotski ja trotskismi. Lenini-Stalini partei viis töötava talurahva viimasele otsustavale võitlusele külakurnaja — kulaku — vastu, näitas talurahvale tee jõukale ja kultuursele elule kolhoosides.

Stalini ja enamlastepartei kindel usk tööliste klassi ja tema liitlase — töötava talurahva — jõusse, selle jõu enamlik organiseerimine ja juhtimine võidult võidule on loonud meil viletsate väikemajapidamiste asemele juba tänapäevaks kümneid tuhandeid jõukad kolhoosid, on annud paljudele miljonitele kolhoosnikkudele jõuka ja kultuurse elu. Ja praegu käib kolhoosides töö selleks, et üksikute stahaanovlaste, üksikute stahaanovlikkude lülide ning brigadide tööstiili muuta **kõigi** kolhooside tööstiiliks, et kõik kolhoosid muuta stahaanovlikkudeks, et kolhoosliku jõukuse asemele luua stahaanovliku töö abil sotsialistlikku küllust, et kaotada vahe küla ja linna vahel, et kaotada vahe kehaliku ja vaimlise töö vahel.

Staalinlik Konstitutsioon annab hulkade loomingu jõule veel suurema hoo, staalinlik Konstitutsioon avab uue ajajärgu staalinlikus hooles inimeste eest, staalinlik Konstitutsioon paneb alusmüüri staalinliku ajastu inimeste uutele, inimkonna ajaloos seni nägemata võitudele.

A. Maurer.

„Krasnoje Snamjä“ tehases Leningradis avati lastetuba. Pildil: tehase naistöoline sl. Petuhova oma 1-kuulise Koljaga.

SALADUS

Ramon H. Sedner'i draama 1 vaatuses. Tõlkinud V. Rätsepp

Osalised:

KINDRAL GALLOFA.
ESIMENE ARRETEERITU.
TEINE ARRETEERITU.
ESIMENE AGENT.
TEINE AGENT.

TEGEVUSE KOHT: Hispaania, Barcelona linn.
AEG: Peale Astuuria ülestõusu (1934. a.).

(Barcelona politseiülema kabinett. Seinal suur kell, mis tegevuse algul näitab 8.30 min. Laud, tugitool, riul, karahvin veega ja klaas. Tool. Kaks ust: üks laua lähedal, teine selle vastas. Kogu tagasein on määratu suur aken trellidega. Läbi akna näeb tumedat hoovi. Suur latern valgustab nõrgalt. Laual on kaks telefoni, kaks väikest pommi ja revolver. Põleb rohelise kupliga lamp. Kõik muu osa toast on pimeduses.)

1. etteaste.

KINDRAL GALLOFA. 1. ARRETEERITU.
1. AGENT.

(Kindral Gallofa erarüüdes. Ta on umbes viiekümne aastane. Öredad juuksed on soetud edevalt. Eesriide tõusmisel istub kindral laua taga. Toolil istub 1. arreteeritu — tööline, neljakümne aastane. Ta näib väsinud, vaevatud. Puudused ja halb kohtlemine türmis ei ole suutnud teda murda. Tema näol on rahutu, ärev ilme. Oma ümbruskonna vastu on ta ükskõikne. Tema vaikimine räägib rohkem kui kindrali kõned. Nende vahel, näoga publiku poole, seisab esimene agent, pikk ja paks; orjalikult alandlik kindrali ees.)

KINDRAL (armulikult): Kahju, et te ei ole minust midagi kuulnud... (1. arreteeritu)

teeritu vaikib, ta pilk eksib ringi. Hingab raskelt, katkendlikult). Kas te tõesti ei tunne kindral Gallofat? (Vaikimine.) Kas te ammu juba Barcelonas elate? (Vaikimine.) (Pöörab esimese agendi poole.) Pange lamp põlema. Tahan, et me üksteist näeksime. (Agent süütab lambi. Arreteeritu lööb känd silmade ette, kaitstes neid valguse eest. Siis laseb känd pikkamisi alla.)

KINDRAL: Valgus löikab teile silmi, jah? Teie istusite pimedas kambris. Viis päeva — see on sada kaksikümmend tundi. Tõesti palju!

1. ARRETEERITU (haarab kätega kõrist kinni): See on kuritöö!

KINDRAL (astub arreteeritu juurde ja paneb käe talle õlale): Mis te ütlesite? (Lööb rusikaga lauale.) Rääkige kõvemini! Kindral Gallofa oskab kuulata. Tema on õiglane inimene, kuigi teile on jutustatud, et ta ei lase arreteeritud rääkida, neile tindipotte pähe loobib. (Agent kihistab orjalikult naerda.) Teile on valetatud. Rääkige kõvemini. (Arreteeritu häälitseb arusaamatult.) Mis? Mis te räägite?

1. ARRETEERITU: Juua!..

KINDRAL: Teil on janu? Miks?

1. ARRETEERITU: Kolm päeva ei antud mulle vett.

KINDRAL: Vaat kuidas! Ja süüa ei antud teile kah, eks ole?

1. ARRETEERITU: Heeringat ja kuivatatud soolakala anti. Parem kui midagi ei oleks antud. Vett! Ma suren janu kätte. (Känd kõri juures): Mul on õigus arsti poole pöörata. Nõuan omale kohtu arsti!..

KINDRAL (naerdes): Kohtu arsti? Ärge kiirustage sündmusi. Kõik tuleb omal ajal. (Agent itsitab naerda.) Teie avaldasite praegu raske süüdistuse minu ametnikkude vastu. See süüdistus võib olla põhjuseks kohtuprotsessile. Aga kindral Gallofa on hea inimene ja unustab selle süüdistuse. Näete: mida teile kindral Gallofast räägiti, ei vasta tõele. Teile räägiti, et olen hüään, jah? (Arreteeritu vaatab ükskõikselts kindralile.) Hüään! Mina — hüään!.. Noh, ütelge! Olete veendunud juba selles, et mina töölisi ei õgi. Mis trükikoda see oli? Ja kus see trükikoda asub?

1. ARRETEERITU: Juua!..

KINDRAL: Eila andsite vale teateid. Tingimata valetasite agentidele, sest et nad teid oma pika ülekuulamisega liiasti väsitasid, ja teie tahtsite neist lahti saada. Teie ütlesite, et see kuulus trüki-

koda on San-Pablo uulitsal, maja (vaatab oma ees seisvale lehele) number kolmsada kaheksa. San-Pablo uulitsal on aga kõigest sada üheksakümmend viis maja. Ma võiksin teid selle vale eest vastutusele võtta, aga ma unustan selle. Sest minule teie ometi ei valeta, eks ole? Ja kõigepealt sellepärast, et on olemas vesi. Ma käskisin teile seda tuua. Nagu näete, ma ei ole hüään, vaid ametnik, kes oma kohut täidab. Ja selle juures humaanne on! (Arreteeritu tõuseb ja teeb liigutuse karahvini poole. Agent surub ta toolile tagasi ja paneb ta jalad raudu.)

KINDRAL: Mis see tähendab? Teie ei tohi ilma lubata kohalt liikuda! Aga vett ma teile annan. (Võtab karahvini. Vesi voolab pikka ja vulisedes klaasi.) Muidugi siis alles, kui avaldate trükikoja saladuse! Lahkus lahkuse vastu. Ja isegi siis, kui te mulle kõik ära jutustate, võin teile vett anda alles pärast seda, kui teie teated leitakse õiged olevat. (Valab vee ettevaatlikult karahvini tagasi.) Kindral Gallofat ei saa petta. Ta teenib juba kolmkümmend aastat isamaad. 30 aastat! Ja isegi naisterahvas ei saa teda petta. Noh, ärme viidame aega! (Näitab lehele): Selle trükisite teie. Ma tean seda kindlasti. Aga ma olen valmis isegi seda unustama. Miks mitte? Aga te peate ütleva, mis trükikoda see on ja kus ta asub.

1. ARRETEERITU (vaevaga rääkides): Meil ei ole põrandaalust trükikoda. On avalik trükikoda, kus ma töötan. Teie võite seda järele kuulata. Ja seal ei ole kunagi neid lehti trükitud, et organisatsioonile mitte kahju teha.

KINDRAL (rahuldusilmega): See meeldib mulle! Nimelt nii peab mees rääkima! Mina arvestan teie palavikulise seisukorraga. Janu — see on nii hirmus! Mina olen ise janu kannatanud — Aafrika sõjakäigul. Nimelt sellepärast, et tean, mis janu tähendab, käskisin teile vett tuua. (Täidab klaasi veega.) Ma ei taha sugugi, et teie türmis vaevleksite. Siin on vesi! Ja kui te mõistlik olete, antakse teile veel täna õhtul kaks pudelit külma õlut. Te ütlesite, et avalikus trükikojas neid lehti ei trükitud, sest see võiks organisatsioonile kahju tuua. Seda ma tean. Aga ma tean veel muudki — seda, kuidas ja kus need lehed trükiti. Kindral Gallofa teab kõik! Teab, kuidas organiseeriti üldstreik, kuidas see läbi kukkus. Sellest rääkisid mulle teie selt-simehed.

1 ARRETEERITU (*rahulikult, kuid energilikult*): Vale!

KINDRAL: Mina ei valeta kunagi!

1. ARRETEERITU: Vale!

KINDRAL: Sellega ei saavuta te midagi, ainult halvendate oma seisukorda. Olete minu käes. Teie vabadus ja teie elu olenevad minust. Ühest minu sõnast on küllalt, et inimest teise ilma saata. Mõtlete mind haavata, nimetades mind valelikuks? (*Naerab küünilikult.*) Ma ei soovi vägivalda. Esimesest silmapilgust peale avaldasite teie mulle hea mulje. Ma ei annud kohtule edasi ei neid lehti ega relvi, mis teie korterist leiti.

1. ARRETEERITU (*ärritatult*): See kõik on vale! Mul ei olnud relvi.

KINDRAL (*rõhutades oma häbematus*): Kuna teie sellest ei taha aru saada, et ma teid aidata soovin, olen sunnitud abipakkumisest, teile vee andmisest, loobuma. (*Valab uuesti vee karahvini.*) Trükikoda, mida ma küsisin, on ju, nagu te teate, väljamõeldus. Selles trükikojas ei ole kunagi midagi trükitud. Teie nimetasite oma rääkimistes, kirjades ja koosolekutel trükikoda, et meid eksiteele viia. See ei olnud trükikoda, vaid relvade ladu. Ja ainult kaks inimest teavad, kus see asub: teie ja teie seltsimees, kes kõrvaltoas istub ja keda nüüdsama alles üle kuulati. Teie seltsimees jutustas kõik ära. Ta on selleks hästi ette valmistatud minu ametnikkude poolt. (*Agendile*) Tõsi? (*Agent naerab toorelt. Kindral heidab talle vihase pilgu ja agent vaikib. Telefon heliseb.*) Arvatavasti on tema teist mõistlikum.

AGENT (*võtab toru, toorelt*): Kes? Jah, politseivalitsus. (*Muudab tooni lõmitavalt*) Aa... Kuulan, teie ekstsellents!
(*Annab toru kindralile, tasa*): Kuberner!

KINDRAL (*tõuseb järsku toolilt, võtab toru, sirgeneb*): Kindral Gallofa on telefoni juures, teie ekstsellents. Vabandage, teie ekstsellents. Saan aru ja palun andeks, teie ekstsellents! Nagu harilikult, teie ekstsellents: teel vanglast kohtusse püüdsid nad põgeneda, tuli seaduse järgi toimetada. (*Agent võtab sahtlist kaardi ja annab selle kindralile. Kindral loeb seda tähelepanelikult.*) Vabandage, teie ekstsellents: mitte Gonsales, vaid Gosalves, Go-sal-ves. Mõnikord ei registreerita neid. Kuidas? Sugulased julgevad kohtusse kaevata? Häbil! Seadus? Ah, ma olen alati ütlenud, et on „seaduseta seadused“. Sain aru! Minu ettevaatamatus, teie ekstsellents! Töotan, et nad selles asjas ei võida. Kuulan, teie

Maalikunstnik V. Radlova töötab rea maalide kallal Puschkini elust. Pildil: üks tema tööd — „Noor Puschkin Neeval“.

ekstsellents! (*Paneb toru käest. Agendile pöörases vihas*) Idioodid! (*Agent tõmbub sirgeks ja seisab liikumatult.*) Te ütlesite mulle, et Gosalves suri pärast seda, kui kõik välja oli rääkinud mis teadis?

AGENT: Jah, senjoor, see on nii.

KINDRAL: Suri! Suri — ja viis eheseaga saladuse hauda. Teate, mis kuberner ütles? Et mind ümbritsevad tühised, kõlbmatud inimesed.

AGENT: Vabandage, kindral!

KINDRAL: Vabandage! Noh, see jutt kõlbab erakodanikkudest kavaleeridele kohvikus. Sõjaväelastele ei kõlba sarnane lollus. Sõjamehed peavad tegutsema, aga kui ei — siis vastutavad selle eest. Mis te võitsite sellega, et vangi tapsite, ilma et temalt tunnistusi oleks saanud? Aga mina vastuta kõige eest! Kas otsisite Gosalvesi läbi?

AGENT: Jah, senjoor. Kaks kirja. (*Toob need taskust esile.*) Üks emale.

KINDRAL (*võtab kirjad*): Mis kambrisse jäi?

AGENT: Vanad kotad.

KINDRAL: Viige need kohtunikule. Meie peame hästi töötama. Meie kuberner on tõsine inimene ja ei luba mingisugust seaduse rikkumist. Vaadake järele, et nad nimekirja kantaks — seks juhtumiks, kui pärijad neid peaksid nõudma. Minge ja hoolitsege, et selle arreteeritu seltsimeest hästi koheldaks. Ta on mõistlik poiss, kes tema ekstsellentsile kõik ära jutustas, mis meil tarvis teada. (*Arreteeritu tõstab pead ja vaatab hirmu-*

nult kindralile). Jah, nüüd me teame, kus see trükkikoda asub. Neil on seal suur relvade tagavara. Ütelge laekurile, et ta annaks talle tasuks väikese summa.
AGENT: Kuulan, senjoor! (*Väljub.*)

2. etteaste.

KINDRAL. 1. ARRETEERITU.

KINDRAL: Aga nüüd, kui kõik juba teada on, kui teie vaikimine täiesti ülearune on, räägime kui sõbrad. (*Võtab klaasi kätte.*) Ma tahan teid päästa. Ärge tänage! Ma tahan teid päästa, sest ma ei vaja teie elu. See on tõsi: meie teame juba kõik, mida teilt teada tahtsime. Ma olen valmis teile vett andma, ma olen valmis salgama teie osavõttu streigist, olen valmis teid isegi vabastama. Ma räägin teiega täiesti avalikult. Võiksin teid surmata. Minu agendid oleksid võinud teid tappa, kui ma poleks vahele seganud. Sõda on sõda. Aga ma olen valmis tegema teie heaks kõik, mis inimene inimesele võib teha. Praegu olen teie kaitsja. Tahan, et teie mind usaldaksite. Selle kõige eest palun ma ainult, et teie mulle seda kordaksite, mida teie seltsimees juba senjoor kubernerile jutustas. Arvan, teie väärte seda, et ma teid päästaksin.

1. ARRETEERITU: See on vale! Minu seltsimees ei ütelnud teile midagi.

KINDRAL (*ärevalt*): Mina ei valeta!

1. ARRETEERITU: Valetate!

KINDRAL (*kargab pöörases vihas toolilt püsti, läheb arreteeritu juurde. See istub rahulikult*): Kui sa seda just õige tahad, tapan su siinsamas. Keegi ei nõua minult aru. Arvad, et sa oma surmaga midagi kätte saad? (*Arreteeritu kehitab põlglikult õlgu. Kindral on pööratud oma ohvri rahust.*) See on naljakas! Rumal! Sa arvad, et pead end väarikalt üleval? Suurema väarikusega kui mina? Sina pead end vahvaks? Arg, vilets lollpea! Sinu naine müütab end uulitsal. Minu agendid nägid.

1. ARRETEERITU (*karjub*): Vale! Teie lurjus!

KINDRAL: Sinu naine läks uulitsale. Mak-sab kolm peseetat; kui kaupled, jätab allagi.

1. ARRETEERITU (*püüab raudadest vabaneda, siis rahuneb*): Lurjused! Tuleb päev...

KINDRAL (*vahele rääkides*): Milline päev, õnnetu? Arvad, et me lubame, et see päev tuleks? Vaata: teie määrasite üld-

streigi. Aga enne kui komitee otsus sinuni ulatas, toodi see mulle ja pandi siia lauale. Streik peab algama täna õhtu kell kümme. Signaaliks on keskveevärgi ja gaasitehase töö lõpetamine. Me peame jääma ilma vee ja valguseta. Aga eilsest peale on teie komitee mul siin (*koputab jalaga põrandale*) keldris. Streik ei tule. Sinu kambriks istub juba teie organisatsiooni sekretär gaasitehasest. Kõik politseivalitsuse kambrid on täis sinu-sarnaseid. Sa mädaned kartseris ära, kui sind teel ei taba konvoide kuul.

1. ARRETEERITU (*haarab endal kõrist kinni*): Vett!.. Vett!..

KINDRAL (*metsikult naeratades*): Vett!.. Säh, võta. (*Haarab klaasi, ulatab selle arreteeritule. Arreteeritu sirutab käe vee järele. Kindral valab vee põrandale.*) Vabandage, valasin maha. (*Tooni muutes*) Kärnased koerad, nagu sina, ei vääri inimlikku ümberkäimist! Ja kui nad meid eksitavad, saadame neile kuuli kereesse.

1. ARRETEERITU (*hingeldades*): Vett! Vett!..

KINDRAL (*võtab uuesti klaasi*): Kui ütled, siis annan.

1. ARRETEERITU (*meeleheitel*): Ütlen. Kõik mis tahad. Vett!..

KINDRAL: Siin ette ei makseta.

1. ARRETEERITU: Ei? (*Pea langeb uuesti rinnale.*) Ei.

KINDRAL: Tahad parem janusse surra? Või kuuli all? (*Paus. Arreteeritu vaikib.*) Annan mõne minuti aega. Mõtle järele, enne kui see hilja on. (*Surub kellanupule ja väljub.*)

3. etteaste.

1. ARRETEERITU. (*Siis*) 2. ARRETEERITU. 1. ja 2. AGENT.

(*1. arreteeritu, üks; tõuseb vaevaga toolilt ja püüab veekaravini juurde minna. Jalad on raudus, värisevad. Arreteeritu kukub ja hoigab tasa. Püüab asjata tõusta. Paremat tulevad 1. ja 2. agent ning 2. arreteeritu. Viimase nägu avaldab hullumeelsust, ja ta räägib kogu aeg sügava meeleehte ja lootusetuse tundega.*)

1. AGENT (*tõukab jalaga 1. arreteeritut*): Mis sa teed? Üles! Ruttu! Tõuse!

2. AGENT: Ah, vett tahtis juua, lontrus!

1. AGENT: Tõuse üles, lojus! (*1. Arreteeritu ajab end vaevaga püsti.*)

2. AGENT: Need ülemaad on ka kõik ühesugused. Läheb ja jätab vee siia. (*1.*

agent võtab karahvini ja vee, ning mõlemad agendid väljuvad. 1. arreteeritu istub. 2. arreteeritu seisab kesk näitelava.)

4. etteaste.

1. ARRETEERITU. 2. ARRETEERITU.

1. ARRETEERITU: Sa ei rääkinud neile midagi?
2. ARRETEERITU: Raske on rääkida, kui sõnad seinalt tagasi pörkavad ja kõrvad nagu vatiga kinni on topitud. Seni ei rääkinud veel midagi.
1. ARRETEERITU: „Seni“? Mis see tähendab? Nüüd on otsustav silmapilk. Meie vastupidamisest oleneb kõik. Organisationsioon peab veel vastu.
2. ARRETEERITU: Ma tean. Aga komiteed on arreteeritud, salakiri kätte saadud. „Veel peab vastu!“ Surnud peavad niisamuti vastu! Kas ei pea? (1. arreteeritu vaatab süngelt seltsimehele.) Ütle!.. Minu kambriks on surnu, raudvõru kaela ümber, seina külge seotud. Ta seisab püsti. Ta toodi selleks sinna, et ma magada ei saaks. Mina räägin, aga tema naerab, ja nii kogu õö. Ja päeval kah. Praegu on päev? Rotid närtsid tal jalgu. (Naerab.) Vaata, kus organisationsioon on!
1. ARRETEERITU (tasa, vaevaga rääkides): Täna kell kümme algab streik.
2. ARRETEERITU: Aga kui trükikoda...
1. ARRETEERITU: Vait!
2. ARRETEERITU: Kui mõlemad veoautod...
1. ARRETEERITU: Vait! Meid kuulatakse.
2. ARRETEERITU (hirmunult ringi piiludes): Kus? Ümberringi kuulavad kõik. Seintel on kõrvad ja silmad, aga üks ei näe, ega kuule. Ma olen viis päeva juba üksikkongis. Kaks korda päevas peksetakse mind. Aga surnu naerab. Kõiega peksetakse mind veriseks. Mulle antakse kord päevas süüa, ja toidu hulka riputatakse sinist pulbrit, mis mind hulluks teeb. Ja kui ma uinun... Tead, seltsimees, pea lahkub kehast, tõuseb õhku ja peksleb vastu katust.
1. ARRETEERITU: Ära söö!
2. ARRETEERITU: Seda on kerge ütelda. Aga kui trükikoda...
1. ARRETEERITU: Vait!
2. ARRETEERITU: Vait! Mis ma pean tegema? Surema? Lubada end surnuks peksta? Ära söö, ära räägi, ära vaata söögile. Aga surnu naerab ja vaatab

minu peale, isegi kui ma näo seina poole pöoran.

1. ARRETEERITU: Kui sa räägid, tapeetakse sind ära.
2. ARRETEERITU: Mind piinatakse sellepärast, et ma vaikin. Aga nüüd kuulsid mind seinad, ja seni kui ma rääkisin, ei juhtunud mulle midagi. Mind ei puutu keegi.
1. ARRETEERITU: Vait! Kannata, ja meie päev tuleb veel.
2. ARRETEERITU: Kas see on türm? See on põrgu. Türmis toidetakse, aga siin... Oled sa täna söönud? Mina ei ole. Kord päevas... sinise pulbriga. Täna ma ei söönud. Lähen hulluks. Kas sind omaksed külastavad? Mind mitte. Ma arvan, nad on kõik tapetud. Ma saatsin terviseid oma naisele. Teda ei leitud. Mulle teatati, et teda on nähtud lõbumajas vaimulikuga. Agendid näinud. Kuus kuud tagasi abiellusime. Ma rääkisin sellest surnule, aga tema naerab.
1. ARRETEERITU: See on vale! Kõik, mis agendid räägivad, on vale!
2. ARRETEERITU: Vale? Nad võivad mind üles puua, miks nad siis valetavad? Inimesed valetavad, kui nad suuremat kurja teha ei suuda. Aga surnu, surnu...
1. ARRETEERITU: Vaiki, vend!
2. ARRETEERITU: (närvilikult naerdes, nüridalt korrates): „Vend“, „vend“... Räägin ära, jutustan kõik ära, siis jätab surnu oma naeru...

5. etteaste.

ENDISED. KINDRAL. (Siis) AGENT.

(Kindral tuleb. Vaatab teisele arreteeritule.)

KINDRAL: Teie ajate juttu? (1. Arreteeritule) Kas mõtlesite kõik järele?

1. ARRETEERITU: Viige ta minema.

KINDRAL: See teie seltsimees?

1. ARRETEERITU: (süngelt): Jah, minu seltsimees.

(Kindral surub kellanupule, uudishimulikult esimesele arreteeritule vaadates. Agent tuleb. Kindral annab käega märku, teine arreteeritu viiakse välja. Agendi lähenemisel karjub teine arreteeritu.)

2. ARRETEERITU: Mind pekseti täna juba. Kaks korda. Ärge puutuge mind kuni homseni. Ei ole tarvis. Ei ole tarvis. (Ta viiakse välja. Kuuldub karjumist) Ei ole tarvis!

6. etteasle.

KINDRAL. 1. ARRETEERITU.

KINDRAL: Ma näen, et hästi tegin, kui ta siia saatsin. See vaeneke avaldas su peale muljet; ma mõistan. Ja nii siis?

1. ARRETEERITU: Miks te seda tegite? Miks te teda nõdrameelsuseni ajasite?

KINDRAL: Vait! Nüüd küsin mina! (*Vaatab ringi.*) Kus on vesi? (*Helistab.*) Loodan, et kõik järele mõtlesid. Sa näed, milleni meid viivad teie süüteod? (*Agent toob karahvini veega, paneb selle lauale ja väljub.*)

KINDRAL: Nii siis, sa saad mõistlikuks? (*1. arreteeritu vaatab temale kartlikult.*) Rahune, meid ei kuule keegi. Pea meeles, sa räägid sõbraga, kes sind päästa tahab. Kui sa aru saad, et minu ülesanne on — vaeste, pimestatud poisikeste käest relvad ära võtta, mis neid hukutada võivad — siis on kõik väga lihtne. Sajad töölised hukuvad kuulide all, kui nad relvad kätte saavad, mida teie oma „trükikojas“ hoiate. Sina oled julge mees. Mina kah. Sellepärast suudame kergesti üksteist mõista. Sina ei karda surma ei janu, ei nälja, ega kuuli läbi. Aga pikkamisi mädaneda sünges türmis... Ja kui sa edasi tõrgud, lähed siit otsejoones oma seltsimehe kambri-
risse. Noh, ütle: teie „trükikoda“ — see on paljas väljamõeldus, eks ole?

1. ARRETEERITU (*kaheldes*): Jah, senjoor.

KINDRAL (*väga lahkelt*): See on relvade ladu, jah?

1. ARRETEERITU: Jah, senjoor.

KINDRAL (*ulatab talle klaasi veega*): Joo! Mina ei ole sugugi „hüään“.

1. ARRETEERITU (*üleni värisedes, haarab klaasi, kallates vähe vett maha, joo. See läheb talle kurku, ta kõhib, joo uuesti, paneb siis klaasi lauale. Kindral tahab seda võtta, aga arreteeritu haarab selle uuesti, sinna jäi vähe vett.*) Ta ei rääkinud teile midagi?

KINDRAL: Miks sa seda küsid?

1. ARRETEERITU: Tema ei või midagi jutustada? Ta ei tea mitte midagi.

KINDRAL (*läbitungival pilgul*): Aga sina tead?

1. ARRETEERITU: Jah, senjoor, mina tean kõik.

KINDRAL: Kas sa saad õieti aru selle tunnistuse tõsidusest, mis sa praegu annad?

1. ARRETEERITU: Jah, senjoor. Aga ma loodan, et...

KINDRAL: Räägi!

1. ARRETEERITU: See võib mul elu maksta.

KINDRAL: Ma tean.

1. ARRETEERITU (*kaheldes*): Mis teie võite minu heaks teha?

KINDRAL: Viibimata vabaks lasta.

1. ARRETEERITU: Omad seltsimehed tapavad minu uulitsal.

KINDRAL: Tahad Barcelonast minema sõita?

1. ARRETEERITU: Kuhu?

KINDRAL: Kuhugile kaugemale provintsi?

1. ARRETEERITU: Ei.

KINDRAL: Kanaaria saartele?

1. ARRETEERITU: Mind tapetakse teel.

KINDRAL: Sulle antakse pass Ameerikasse ja raha.

1. ARRETEERITU (*paus, kõhklemine, viimaks otsustab*): Olen nõus, jään siia kuni laeva väljasõidu päevani. Kuid ei, mind tapetakse. Jään siia kuni pool tundi enne väljasõitu.

KINDRAL: Olen nõus. Võid jutustada!

1. ARRETEERITU: Aga... Ameerikas on kah revolutsioonilikud organisatsioonid meie omadega ühenduses?

KINDRAL: Kuidas nad teada saavad, et sina rääkisid?

1. ARRETEERITU: Tema jutustab.

KINDRAL: Sinu seltsimees?

1. ARRETEERITU: Jah.

KINDRAL: Ta ei ole juba praegugi selge mõistuse juures, ja siit lahkudes on ta juba täiesti nõdrameelne.

1. ARRETEERITU: Noh, ka nõdrameelne võib rääkida... Peab nii tegema, et ta siia jääks.

KINDRAL (*vaatab teravalt arreteeritule*): Kas sa ka mõistad, mida nõuad?

1. ARRETEERITU: Ta jälgiks mind, kui ma ka ilma otsa läheksin, et mind leida ja tappa. Ja teeb hästi. (*Ärrituses*). Sest ma olen äraandja! Äraandja... Aga mul ei ole enam jõudu. Ma ei taha hulluks minna. Ei taha surra. Mul on kaks poega. Nemad vajavad minu abi. Ilma minuta surevad nad uulitsal.

KINDRAL: Nonoh, rahulikult! Pidasin sind suure vastupidavusega inimeseks.

1. ARRETEERITU: Te peate otsustama... Kui ei, siis ma ei ütlen midagi.

KINDRAL (*mõttes*): Küsimus muutub keerulikumaks. (*Paus. Otsustavalt*) Annan sõna, ta hävitatakse viibimata.

1. ARRETEERITU: Sõna...

KINDRAL: Ausõna! Kaballero sõna!

1. ARRETEERITU: Ma tahan seda näha.

KINDRAL: Räägi kohe, mis tead. Tarvis on relvade ladu täna õõsi kätte saada.

1. ARRETEERITU: Jutt on minu ja minu

poegade elust. Kõik võib ju kolme minutiga lõpetada. Aken on sisemisse hoovi. Ma võin seda läbi akna näha, aga... (Värisedes) Miks te mind nii vahite? Ma kaitsen ju oma elu!

KINDRAL: Meil ei ole veel kunagi sarnast juhtumit olnud. Sa saad minuga kunagi koos töötama. Ja sa ei kahetse seda.

1. ARRETEERITU: Korraldage viibimata, ja meie võidame aega.

KINDRAL (võtab telefoni toru): Halloo! Viige number 117 türmi. Kui ta põgeneda katsub, tulistage teda akna all. Jah, nüüd kohe!

1. ARRETEERITU (meeleheitel): Ma olen — äraandja! Kurjategija! Aga mis võib veel muud teha minu seisukorras?

KINDRAL: Päh! Äraandmist ja truudusemurdmist ei ole. Luuletajad ja kohtunikud on need välja mõtelnud. Meie anname sulle kohe tokumendid ja raha. Laev võtab sind homme peale. Ka mina sõidan Ameerikasse. Kui palju teil relvi on?

1. ARRETEERITU: Mõnisada revolvril, kakskümmend kuulipildujat, ameerika vintpüssid, kakssada käsigranaati. Osa neist on juba välja jagatud, aga ma tean kellele, ja võin nimekirja anda.

KINDRAL (vaatab läbi akna, närvilikult): Need inimesed viivitavad. (Arreteeritule) Ma olen ise anarhist, aga kõigepealt olen ma oma karjääri ori. Ja ma olen — sõjamees, distsiplineeritud, sellepärast ma...

7. etteaste.

KINDRAL. AGENT.

(Agent tuleb ja annab paberi. Kindral loeb seda, lööb pitsati alla.)

AGENT (Sirgelt): Mida käsitate?

KINDRAL (näitab arreteeritule): Vabastada jalaraudadest.

(Agent täidab käsu ja väljub.)

8. etteaste.

KINDRAL. 1. ARRETEERITU.

KINDRAL (näitab aknale): Tule lähemale, kui tahad ise näha.

(1. arreteeritu läheneb pikkamisi aknale ja vaatab hoovi. Vaikus. Nõrk valgus uulitsalt langeb arreteeritu näole ja linnaplaanile laual. Kuuldub kauge automobiili huige. Salk inimesi läheb akna alt mööda.)

1. ARRETEERITU: Ma olen kurjategija, aga minu pojad peavad elama. Üks on viie aastane, teine kolme. Milles on nemad süüdi? (Haarab aknaraudadest kinni. Silmad puurivad läbi akna. Kuuldub kaks pauku. Arreteeritu nihkub aknast eemale, läheneb pikkamisi lauale.)

KINDRAL (silitab linnaplaani laual): See oli lõpp! (Märgib paberile.) Üks on vähem. Noh, rahune! Ütle, kus on teie ladu?

1. ARRETEERITU (tõstab käe, ärevuses): Ainult meie teadsime — tema ja mina. Nüüd võid mind maha lasta. Tule lähemale, argpüks, ja lase maha! Lase!!!

(Valgus kustub. Tuba on pime. Näha on ainult kella seierid, mis kümme näitavad.)

KINDRAL (toob ühe käega elektrilaterna esile, teise käega haarab revolveri, pööras vihas): Sa maksad mulle selle eest, lojus! Aa, lõpetati valguseandmine, streik algas!

(Valgustab laternaga arreteeritu liikumatut, rahulikku nägu.) Esimest korda peteti kindral Gallofat. (Helistab.)

9. etteaste.

ENDISED. AGENT.

AGENT (jookseb sisse): On au teatada: tuli kustus linnas. Liikumine seisab. (Kuuldub kisa ja kloppimist arreteeritute kambritest. Politseinikkude häirivad vileid.)

KINDRAL: Mis see on? Vangide mäss? Kõvendada türmi valvet!

(Lärm, häirivad vileid. Mõlemad telefonid helisevad. Kindral ja agent valgustavad liikumata seisvat arreteeritut.)

1. ARRETEERITU: Seda teadsime ainult tema ja mina. Nüüd ei saa seda keegi teada.

Eesriie langeb pikka.

ARENIIDA

„Areniida“ — nii on selle kinofilmide nimi, mis Meshrabpomi poolt organiseeritud üleliidulisel teaduslik-fantasilikkude filmide võistlusel kõrgema kiituse osaliseks sai. Võistlusest võtsid osa umbes 200 nõukogude teadlast. Võistluse parem film — „Areniida“ — on teaduslike tööliste sm-ite A. P. Kasantsevi (Moskva) ja J. S. Schapiro (Leningrad) kirjutatud. Meie toome siin väljavõtteid selle filmi stsenaariumist ja libretost.

Esimene jagu

Pealkiri: „1913. aasta“.

Halli peaga professor; tõuseb järsku püsti, lükkab seejuures tooli ümber. Käes hoiab ta telegrammi.

Kaks assistenti jooksevad professori juurde. Kõik kolm loevad veel telegrammi läbi, mida teadlane oma värisevate käte vahel hoiab. Vaatavad imestunult üksteise otsa.

Kinolinale ilmub teadusliku instituudi koridor. Teadlaste äritatud grupid. Kogu aeg kuuluvad lausete katkendid.

„Kommerling Onnes... Kosmiline külmus... Uskumatu...“

*

Tuntud Ameerika uurija Holmstedi väike laboratoorium.

Holmstedi kõige lähem abiline, noor vene õpetlane Kljenov:

— Õpetaja, see on peaaegu uskumatu! Elektrivool ilma elektri takistusega. Tarvitseb ainult elektri juhe kosmilisse külmusesse asetada, teda vedela heeliumi temperatuurini angutada, et elektri igasugune takistus kaoks. Imestamisväärne!

Kljenov kargab toolilt üles, käes on tal rull, millele elektri juhe on peale keeratud.

— Mister Holmstead, ma arvan, et energiat, mis selle rulli magneetiväljas on, võib erakordselt suurendada, kui temast hiiglatugevat voolu läbi lasta.

— Väiksest rullist ei saa tugevat voolu läbi lasta. Siin on piirid, mu sõber.

— Ei ole piire! Meie külmutame rulli absoluutse nullini ja laseme temast hiiglatugevat voolu läbi; kuna aga juhe takistus siis kaob, jääb vool iseendast alale. Rull muutub justku energia hiiglasuureks akumulaatoriks...

*

Algab palavikulik töö.

On vaja leida niisugune sulatis, milles võiksid ülivõimsad magneetiväljad tekkida. Lootuse sädemekesed vahelduvad kibedate pettumustega. Viimaks surmab hirmus plahvatus Holmstedi ja ta tütre Maudi — Kljenovi mõrvoja.

Suures hirmus nende hiiglasuurte purustavate jõudude ees, mis ta ise esile kutsus, annab Kljenov töötuse — alustatud katsete juurde mitte kunagi enam tagasi tulla.

Teine jagu

Kinolinale pealkiri: „1940. aasta“.

Praeguse aja ehituse tõsised jooned. Osa silti:

„...teadusliku uurimise instituut“.

Keerulikkude riistadega ruumikas laboratooriumis töötavad meesterahvas ja tütarlaps.

Avaneb uks. Sisse astub elatanud õpetlane.

Sisseastujas võib kohe Kljenovi ära tunda. Iseloomuliku käeliigutusega hõõrub ta meeleskohta. Kuid kui vanaks on ta jäänud, kuidas ta küüru on vajunud!

— Professor, kallis, vaadake ainult... näe, — hüüab Mariina, marmortahvlilise juurde jookstes.

Voolukatkestaja on ühendatud. Elektriaparaadi munade vahel kargab praginaga silmipimestav välg.

Tumeda häälega küsib professor:

— Kust te selle silmapilkse energia laengu võtsite?

— Meie tarvitame rulli magneetivälja energiat, — vastab Matrossov.

— Ülijuhe energiat, — lisab Mariina juurde.

— Missugune on sulatis?

Matrossov annab talle täiskirjutatud paberilehe.

Kljenovi näol on segadus. Vaarudes väljub ta toast.

*

Jaamaesine. Lund sajab suurte kohevate helvetena. Grupp noori õpetlasi saadab väljamaale sõitvat seltsimeest.

Ilmub Matrossov. Ta on ülestõstetud kraega kasukas. Tema kõrval sammub ärev ja rõõmus Mariina. Ta on kaunit ja kergelt riides. Pole sooja riietuse tundemärke. Käes on tal moodne kotikene.

Seltsimehed keerlevad ta ümber:

— Sa külmelad enese ära! Mis ekstsentrilikkust sa taga ajad?!

Mariina vastab naerdes:

— Riided soendavad!

Ta näitab juhedele, mis käekotikesest riietesse lähevad, näitab ülipeenikest nichroom traadikest, mis riietuse lõimesse on punutud. Käekotikeses on aga akumulaator, valmistatud ülijuhest, mis absoluutse nullini on angutatud.

— Tuhandekilomeetrilisi elektrijuhede võrku ja elektri soojusjaamu pole nüüd enam vaja, — räägib Mariina. — Töötama saavad ainult mõned hüdrojaamad ja tuulekeskjaamad. Ehitatakse heeliumijaamad, mis meretõusu jõudu elektrienergiaks muudavad. Akumulaatorid laetakse odava energiaga. See energia tungib igapäevasesse elu-olusse.

Kinolinal on silt: „Energia varustamise üksikmüügi magasin“.

Riiulitele on asetatud tsilindrid mitmesugustes suurustes. Tabelikesed — „NSVL — 1000 kilovatt-tundi“, „NSVL — 10 000 kilovatt-tundi“.

Kaunis müüjanna annab koduperenaisele energiat nõutud hulgal.

Mööda kogu riiki lippavad miljonid kerged elektromobiilid.

Linal on maantee, mida mööda ruttavad liugleva ehitusega elektromobiilid, kuid ilma hariliku mootorita.

Aeroplaanide asemel lendavad stratosfääri elektrilennukid.

Linal on elektrilennukid, mis suure kiirusega taevasse tungivad.

Elektri jäasulatajad sõidavad, akumulaatorite energiaga jääd sulatades, põhjanebale.

...Tihe inimestesalk, kes Mariinat ja Matrossovit on ümbritsenud, vaatleb neid võlutult.

Kolmas jagu

„ARENIIDA“

Kogu maailm on jahmatanud haruldast sõnumist. Ajalehed kubisevad teadetest, et päikesesüsteemi piirkonda on uus kosmiline keha ilmunud.

Välismaa üks soliidsmaid ajalehti teatab: „Kosmiline keha kujutab endast arvatavasti imeväikest planeediket: võib olla, et see kunagi oletsenud ja kildudeks purunenud komeedi tükikene on; on väga tõenäolik, et planeet lõpetab oma oletsemise maakeraga kokku põrgates, mis ta enda külge kisub. Selle kokkupõrke löögi tagajärgi ja mõju maakeraga ning tema elanik-

Leningradi loomaaed. Veelindude tiik.

kude peale on raske ette näha, kuid on lai väli kõige hirmsamateks oletamisteks“.

Planeedike nimetati „Areniidaks“. Iga päev toob ikka uusi ja uusi andmeid. Ning iga tunniga tulevad ikka kurvemad sõnumid.

Greenvichi observatoorium. Teleskoobi ümber on tööstusetegetelaste ja pankurite saba. Minutilist vaatlemist teleskoobiga hinnatakse 1000 naelsterlingi peale. Börsil koteeritakse teleskoobi minutit.

Objektiivis on pisikene vilkuv tähekene. See on — Areniida, mis hirmu, hukatust, surma toob.

Pankur pöörab astronoomi poole:

— Sir, kui Areniida maakerale kukub, kas hävitab ta selle täiesti ära?

— Ma arvan — ei, sir!

— Kas ei ole ehk siis teed tema langetamist reguleerida, juhtides teda kas või meie maakeraga ühe kuuendiku pihta? Mõistate mind?

— Meie saame paluma, sir!

Palve — see on taevakehade juhtimise ainuke abinõu... *

Piiri taga on linnades paanika. Liikumine on seismas. Uulitsad on jalakäijaid tungil täis. Kirikute esistel sirutavad jutlustajad oma käsi taeva poole, kuulutades

maailma lõppu ja kutsudes viimasel minutil hinge päästma. Kasvab pattude andekspalujate saba. Eriline lisamaks kiirendab pattude andeksandmist.

Restoranid on inimesi tungil täis. Püütakse võimalikult rohkem elu nautida — kuni teda veel jätkub. Metsikud, mõttetud orgiad. Kuritegevus suureneb. Segaduses ajavad osavad kelmid endile raha kokku.

Ainult Nõukogude Liidus arutatakse võimalikke väljavaateid tõsiselt, teaduslikust seisukohast.

Meile tuttavas laboratooriumis istuvad Matrossov ja Mariina ööd ja päevad läbi. Neid konsulteerib professor Kljenov. Instituudi kogu jõud on pööratud akumulaatori loomisele, millel ülijuhtivuse nähete ärakasutamise tagajärjel hiiglasuur energia mahutavus oleks.

Mustav taevas. Seal — erakordselt selge täht. See on — Areniida.

Astronoomidel on korda läinud täpselt välja rehkendada, millal Areniida maakera kukub. Hukkumine on möödapääsematu; otsus on kõigile avalikult teada antud.

Neljas jagu.

Dnjepri elektrijaama ümbruses püstitatakse mingisugust lõpmatusuurt ehitust. Inimesed töötavad hullumeelsuseni, et aga võimalikult kiiremlt Areniidstroid lõpetada.

Planeedikese langemiseni on jäänud 22 päeva. Hiiglasuured ehitused on valmis. Valitsuse korraldusel on kõik tehased ja vabrikud seisma pandud. Riigi valmistuslik elu on tardunud. Kuid elektrijaamad töötavad äärmise koormatusega.

Taevas on kaks kuud. Üks neist on purpurpunane. Ta äratav kõikides hirmu.

*

Aerodroom Areniidstroi läheduses. Üksteise järel maanduvad aeroplaanid. Neist kantakse tsilindrid välja, milledes on akumuleeritud elektrienergia.

Lõpmatusuurt ehitust laetakse energiaga, mida Nõukogude Liidu igast nurgast kiirul kokku veetakse. Vaat milleks töötasid Nõukogude elektrijaamad äärmise pingutusega 19 päeva.

Areniida langemiseni jääb ainult kolm päeva. Kogu maailma pinevus on äärmiseni tõusnud.

Nõukogude Liidu rahvad on rahulikud. Neid hoiatatakse, et nad hoonetest lahkuvad. —

Lask, mis Nõukogude Liidus tehti, oli hääletu, kuid tema tõuge sarnanes kõige tugevamale maavärisemisele. Areniidstroi ümbruses asetsevad suured ehitused langesid kokku nagu kaartidest majakesed.

Kõik maakera alanikud vaatavad taevasse. Õnnetust kuulutatv Areniida suureneb ja muutub ikka punasemaks.

Viis tundi 22 minutit 34,2 sekundit peale lasku näevad kõik, kuidas Areniida suur punane ketas tuhmsegase suitsuga kattub ja sadandeteks tükkideks puruneb, mis helekollaselt põlema plahvatavad.

Kinolinal on NSVL juhtide grupp. Nad vaatavad üles. Stalin naeratab.

Kaheksa tundi hiljem näevad inimesed enneaimamata ilusat miriaadide sädemete vihma. Uskumatult uhke ilutulestus laguneb taevas laiali, nagu oleks hiiglavasara päikse pihta virutatud. Väljud, tulepurskamise pritsmed ja fontaanid valgustavad taevast.

Need on — Areniida jäänused, mis maakera õhkkonnas ära põlevad...

Tõlk. R. V.

Marx võitlusest Hispaania iseseisvuse eest

1854. aastal kirjutas Karl Marx ameerika ajalehes „New-York Daily Tribune“ paarkümmend kirjatükki Hispaania tolleaegse revolutsiooni kohta. Marx kirjeldas neis artiklites üksikasjalikult ka Hispaania rahvaste võitlust oma iseseisvuse eest Napoleoni okupatsiooni vastu. Tuletame lühidalt meelde, mida Marx sel puhul rääkis.

Kirjeldades Hispaania revolutsioone ja nende käiku ning põhjusi, kirjutas Marx 25. IX. 1854 „N. Y.-D. T-s“:

„Veel huvitavam, praeguseaja mõistmise allikana aga vast niisama väärtuslik, on suur rahvuslik liikumine, mis Bonapartede minema kihutamisega kaasas käis“.

Marx andis seega rahvuslik-revolutsioonilikule võitlusele Hispaanias suure tähtsuse ja arvas, et ilma selle võitluse mõistmiseta ei või mõista tolleaegse Hispaania seisukorda.

*

Napoleoni väed algasid Hispaania okupeerimist 1808. aastal. Kuid

„... tuli välja, et Napoleon, kes, nagu kõik temaaegsed inimesed Hispaaniat eluta surnukehaks pidas, pidi saatuslikul kombel imestusega tunnistama, et kui Hispaania riik surnud oli, siis oli hispaania seltskond täis elu, ning igas tema osakeses löid vastupaneku jõud üle ääre“.

Napoleon Bonaparte andis 1808. aastal Hispaania trooni oma vennale Joseph Bonapartele.

„Bonaparte oli täiesti kindel, et tal korda läks Hispaaniat allutada. Kuid vast paar päeva peale tema *coup de main'i* (julget lööki) tuli teade ülestõusust Madridis. Tõsi, Murat surus selle mässu maha, tappes umbes tuhat inimest ära; kuid kui sellest tapatalgust kogu maa teada sai, puhkes ülestõus Astuurias lahti, ning varsti selle järel levis ta üle kogu maa“.

Madriidi ülestõusu ajal, mis Napoleoni sõjaväe vastu oli lahti puhkenud, laskis

Murat rahvahulga peale. Kuid rahvas ei taganenud jalamaid. Peites end majadesse, jätkasid ülestõusjad vastuhakkamist. Iga maja tuli võitlusega ära võtta. Provintsis võtsid talupojad sõjariistad kätte ja algasid võitlust Napoleoni sõjaväega.

Marx pidas kindlaks, et Hispaanias tekkinud rahvuslik-revolutsioonilik liikumine „sai oma alguse rahva seast, kuna „paremad“ klassid endid rahulikult võõra ikke alla painutada lasksid“.

Sõjaväelased, vaimulikud, aristokraatia kutsusid hispaania rahvast Napoleoni asetäitjale, tema vennale Josephile, alistuma, kes Hispaania kuningaks oli kuulutatud.

1808. a. 7. juulil võttis kuningas Joseph Hispaania grandide (eesõigustatud seisuste) saatkonna vastu. See saatkond pööras kuningas Josephi poole järgmiste sõnadega: „Kuningas, Hispaania grandid on alati kuulsad olnud oma truudusega kuninga vastu; teie kõrgeausus leiab neis endise truuduse ja poolehoidu niisamuti ka praegu“.

Kui väga sarnane on see Hispaania *praegustele* grandidele: Hispaania rahvalitsuse vastased juhid (nagu kindralid Franco, Mola jt) roomavad niisamuti saksa ja itaalia fashistide ees, müütades neile äraandlikult oma maad ja rahvast.

Kastiilia kuninganoõukogu kirjutas 1808. a. Joseph Bonapartele, et ta „on selle perekonna peamine järeltulija, kes taeva enese poolt on valitsema määratud“.

Hertsogid, krahvid, markiid, kõrgemad vaimulikud kutsusid oma üleskutses rahvast Bonapartede suguvõsale alistuma. Josephis nägid Hispaania kõrgemad klassid ainukest kindlustust kasvava revolutsiooni vastu. Kuid rahvas ei leppinud kõrgemate klasside äraandmisega. Rahvahulgad pidasid äraandjatega omakohut ja avaldasid sõjariistus vastupanu Napoleoni sõjavägedele.

Marx kirjutas, et sellest võitlusest võtsid väga aktiivselt ja otsustavalt osa sadamalinnade elanikud ja need käsitöölised, kellest tulevane proletariaat üles kasvab. Hispaania talupojad ja käsitöölised pidasid okupeerijatega tervelt viis aastat ägedat võitlust. Otsustavat osa Napoleoni

sõjaväe purukslõõmises Hispaanias mängis partisaanide liikumine. Marx kirjutas:

„Partisaanid olid rahva tegeliku sõjariistu-panemise alus“.

„Esimesel ajajärgul võtsid tervete provintside elanikud sõjariistad kätte ja pidasid partisaansõda, nagu, näiteks, Galicias ja Asturias. Teisel ajajärgul pidasid võitlust iseenda vastutusel ja iseenda käel partisaanide salgad, kes prantsuse sõjaväest ärajooksnud hispaanlaste lüüasaanud sõjaväeosadest välja kujunesid... Õnnelikud juhtumid ja asjaolud andsid nende võimsusesse tihti terved maakonnad“.

Rahvahulgad täiendasid alatasa partisaansalku. Viimased võtsid ühtejärgi kinni okupeerijate käskjalge, tähtsaid dokumente, raha, mõnikord ka neid asemikke ja valitsejaid, keda kuningas Joseph Hispaania mitmesugustesse kohtadesse läkitas. Marx jutustas partisaanide sõdimisviisi kohta:

„Kui asi läbi oli, läks iga üks oma teed... sõjariistus inimesed valgusid laiali igale poole; partisaanidega ühinenud talupojad läksid rahulikult tagasi oma koduste talituste juurde... Ühendus kõikidel teedel oli katkestatud. Vaenlasi oli tuhandeid, kuid mitte ühtegi neist ei olnud näha... Prantslastel tuli iga minut vaenlase vastu valmis olla, kes, alaliselt eest ära jookstes, uuesti ilmus ning, nägematuks jäädes, igalpool peitus...“

Napoleoni sõjakäik Hispaaniasse lõppes tema sõjaväe lüüasaamisega.

Napoleon nimetas partisaane algul küll „paljasjalgseteks“. Ta ei suutnud ega võinud endale kuidagi ette kujutada, et tema, Napoleon, kes Euroopa paljude suurriikide hästivarustatud sõjaväed oli puruks lõõnud, nüüd „paljasjalgsete“ eest peab jooksuma, kelle relvadeks olid hangud, kirved, vanad püssid, pussid ja üldse kõikisugu tapa- ehk löögiriistad, mis aga kätte juhtusid.

Napoleon saatis algul Hispaaniasse sadatuhat soldatit. Paljasjalgseid oli aga väga raske maha suruda. Napoleon saatis veel poolteistsada tuhat soldatit. Kuid talupoegade ülestõus paisus edasi.

1808. aasta sügisel sõitis Napoleon ise Hispaaniasse. Ta tõi enesega Hispaaniasse kaasa „poola legioni“. 1808. a. detsembris lõi ta Hispaania regulaarsõjaväe Burgose all puruks ja marssis Madriidi.

Kuid sõda kestis edasi. Rida linnu pidasid Napoleoni pealetungile vastu. Nii, näiteks, pidas Saragossa veel mitu kuud

vastu. Kui prantslased viimaks selle ära võtsid, tuli neil veelgi tervelt kolm nädalat linna sees võidelda, sest iga maja sõdis, ja iga üksikut maja sai ainult võitlusega allutada.

Napoleonile näis, et ta „paljasjalgsetest“ on jagu saanud, et Hispaania „matside“ asi on lõpulikult kaotatud, ja tema, Napoleon, lõpulikult on võitnud. Kuid lõppude lõpuks peksid „paljasjalgsed“ Napoleoni esimesejärgulise sõjaväe puruks. Lõppude lõpuks osutasid „paljasjalgsed“ ja „matsid“ võitjateks.

Lõpetades Hispaania rahva võitluse kirjeldamist Napoleoni ajastul kirjutas Marx:

„Niisugusel teel valmistas Hispaania end ette oma kõige uuemale revolutsioonilikule alale ja astus võitlusesse, mis tema arenemist käesoleval sajandil tähistab. Tõsiasiad ja mõjud, mille üksikasju me eespool näitasime, määravad praegu veel tema saatust ja juhivad tema rahva püüdeid“.

Marx nimetas Hispaania ajaloo tolleaegset ajajärku — poolesajaastast kangelaslikku võitlust Napoleoni ajast saadik „praeguseaja ajaloo, üheks liigutavamaks ja õpetlikumaks peatükiks“.

*

Hispaania tänapäevane võitlus sarnaneb väga palju kirjeldatud vanale võitlusele. Nüüd astub Hispaania rahvas üles, et fashismi vastu võidelda. Tõsi, praeguseaja olukord on paljugi teistsugune. Hispaania rahval ei tule nüüd mitte üksi oma mässajatega võidelda, vaid ühtlasi ka mitme fashistliku välisriigiga.

Hispaania võitlustes mängib praegu aktiivset osa uus klass — tööstuslike töölise klass — ja tema uut tüüpi partei, kes kõiki fashismivastaseid jõudusid ühtseks rahvaväerinnaks suudab ühendada. Ka rahvusvaheline seisukord on nüüd teistsugune. Praegu on Hispaania rahva poolt kogu inimsoo parem osa. Nõukogude Liidu rahvaste kaasatunne ja poolehoid annab Hispaania võitlevale rahvale veel enam uut jõudu ja julgust.

Hispaania „paljasjalgsed“ löid vanasti puruks Napoleoni esimesejärgulised sõjaväed ja aitasid sellega Bonaparte suurriigi lagunemisele kaasa. Hispaania rahva kangelaslik võitlus meie päevil ei vii mitte ainult fashistlike napoleonikeste purustamisele, vaid saab hauaks neile, kes unistavad „kolmandamast impeeriumist“, mis ulataks Pürenei poolsaarelt kuni Siberi väljadeni.

R. V.

Tänapäeva teaduse suuremad edusammud

TÄNAPÄEVA teaduse suuremad edusammud on kahtlemata saavutused füüsika ja keemia alal aine (materie) ehituse üle. On ju ühest küljest materie iga reaalse nähtuse alus, teisest küljest põhjeneb iga tehnika edusamm materie omaduste õigel tundmisel ja tema uute omaduste tundmaõppimisel. Ei ole sellepärast imestada, et viimased 40–50 aastat täpse loodusteaduse (füüsika ja keemia) tähelepanu peamiselt materie ehituse küsimuse ümber on koondatud.

Mis tänapäeva teadus selle küsimuse kohta uut ütelda võib?

Et sellele küsimusele vastust anda, heidame lühikese pilgu teaduse minevikku.

Aastatuhanded on sajad ja tuhanded uurijad, nende hulgas ka suured teadusemehed, otsinud teed keemia teel kulla valmistamiseks. Teaduse keeles tähendas see ühe aine teiseks muutmist.

Üheksateistkümnenda sajandi teisel poolel löi vene keemiateadlane D. J. Mendelejev tänapäeva keemia, mille aluseks ta tunnistas 90 (ligikaudu) lihtaine (keemialiku elemendi) olemasoleku. Tema õpetas, et need lihtained on keemialikud indiviidid, mida üksteiseks muuta ei saa.

Aastasaja vahetusel tegid Pierre Curie (Kürii) ja tema naine Marie Curie (Skla-dovska) leiduse, mis keemialikkude elementide (lihtainete) muutumatus õpetuse kahtluse alla võttis. Curie'de paar leidis, et uuesti leitud lihtaine *raadium* teisteks lihtaineteks muutuda võib ja üldse seniste teaduse poolt tunnustatud seaduste alla ei paindu. Uue aine—raadiumi—uurimine ja tema imeomaduste ärakasutamine (arstiteaduses, tehnikas, teaduse mitmes vallas) andis teadusele aastakümneteks tööd. Mendelejevi geniaalne leidis—lihtainete perioodiline tabel—jäi kogu aeg aineteaduse aluseks ja juhtnööriks, muutus ainult vaade lihtaine algosa—aatomi—peale. Pikk rida nähtusi ja katseid töid uurijad otsusele, et iga lihtaine aatom koosneb positiivse elektrilaadungiga aatomi tuumast, mille ümber tiirleb üks või teine arv negatiivse laadungiga elektroone (elektri aatomeid), nagu planeedid päikese ümber tiirlevad. Elektroonide arvust ja liikumise viisist oleneb aine omadus. Kui korda läheb mõnda elektrooni aatomist eraldada, muutub aine teiseks lihtaineks. Terve rida sellekohaseid katseid suudeti teostada ja sedaviisi tõestada, et keskaja teaduse-

meeste unistused lihtainete muutuvuse üle mitte põhjata ei olnud.

Aatomi ehituse uurimine ongi see keskkoh, mille ümber teaduse huvid viimastel aastatel keerlevad. Ja siin on meil tõesti terve rea edusammude üle põhjust uhkustada.

1932. aastal tehti sel alal põhjanev leidis, nimelt leiti nõndanimetatud *neutron*: see on iga aatomiosa, mil elektriomadused puuduvad. Aatomi teine osa on *protoon*—positiivse elektrilaadungiga aineosa. Peale selle on igas aatomis veel kolmas osa—*elektroon*, negatiivse elektrilaadungiga aineosa. Neutron ja proton moodustavad aatomi tuuma; mitmesuguste lihtainete aatomi tuuma pommitamine tema neutroni ja protooni üksteisest lahutamiseks ongi tänapäeva teaduse moodsam kõneaine.

Aine raadioaktiivsus—raadiumi-kiirte väljasaatmine—ei ole muud, kui selle aine aatomi-tuuma lagunemine. Selle nähtuse täpne uurimine töi põrutavale (vana teaduse seisukohast) leidusele: valgus võib muutuda aineosadeks ja viimased võivad justku ära kaduda, valguse energiaks lagunedes. See vastastikune muutumine andis võimaluse aatomituuma lagunemise nähtusest aru saada.

Inglise teadusemees *Rutherford* teostas 1919. aastal esimesena aatomituuma kunstliku muutmise. Kaks aastat tagasi tegi *Jolio* (loe Sholioo) abielupaar (*Irene Jolio* on raadiumi kaasülesleidja Marie Curie tütar) uue põhjaneva leidis: aatomituumade muutumist uurides leidsid nad uued raadioaktiivsed ained, mida looduses iseseisvalt olemas ei ole. See kunstlike (looduses mitte leiduvate) raadioaktiivsete ainete leidmine ongi viimaste aastate suurem sündmus teaduses. Nõukogudemaa teaduseilm kriipsutas seda peale muu sellega alla, et tänavu, Mendelejevi sünnipäeval, tema nimeliste ettelugemiste pidamiseks *Jolio* abielupaar oma uurimiste üle aruannet tegema kutsuti (*Mendelejevi* ettelugemiste pidamiseks kutsutakse iga aasta maailma kõige suuremad teadlased, kes sel aastal teaduse eesrinnal esimesel kohal asuvad. *Jolio* abielupaarile sai esmakordselt see au osaks).

Peale kunstliku raadioaktiivse aine leidmist *Jolio*'de poolt tõusis terves ilmas teadusemeeste tormijooks selle küsimuse kallale, ja praegu tuntakse juba 60 niisu-

gust ainet. Itaallane *Fermi* leidis ühtlasi need algained, mis Mendelejevi tabeli senised tühjad kohad täidavad.

Jolio'de leidusel on määratusuur tähtsus aatomi ehituse uurimisel. Kuid mitte ainult see teoorialine tähtsus üksi ei tõmba terve teaduseilma tähelepanu selle küsimuse peale. Ka praktika ootab siit suuri tagajärgi.

Raadiumikiirte kasutamine arstiteaduses ja tehnikas on juba aastakümneid teada. Seda tarvitamist laiemas ulatuses takistas raadiumi haruldus ja kõrge hind (ta on tuhandeid kordi kallim). Kunstlikude raadioaktiivsete ainete saamise võimalus annab raadioaktiivsuse kasutamisele hoopis uue ulatuse. Sellepärast on aru-

saadav, et mingit kulu, mis aatomi-tuumapommitamise katsed nõuavad, kalliks ei peeta, et aga soovitavaid tagajärgi kätte saada. Tuhanded füüsikateadlased terves ilmas on nende katsete kallal ametis. Nõukogude Liidu teadusemehed ei ole selles küsimuses kaugeltki mitte viimasel kohal. Jolio'd, kes Moskva teaduslikke asutusi tundma õppisid, tõendavad, et kui Nõukogude füüsikateadus niisama kiirelt edasi areneb, nagu ta seda viimastel aastatel on teinud, siis peagi ka selles küsimuses juhtiv osa maailma füüsikateaduses Nõukogude füüsikateadlaste õlgadel asub, nagu see juba mitmes teises teadusevaldas on.

Prof. J. Depman.

Väiksemad teated

Värvi pulverisaatoreid ruumide (tubade jne) sisemiseks värvimiseks hakkas esimesena valmistama elektroinstrumentide tehas „Krasnõi Majak“ Jaroslavlis. Värvi elektripulverisaator värvib tunnis 180 ruutmeetrit pindala.

Röntgeni aparadi katseeksemplar, mis kuni 100 millimeetri paksust terast ja 80 millimeetri paksust vaske läbi valgustab, valmistati Moskva röntgeni tehases. Aparaat töötab elektri jõuga, 500 voldilise pinevuse ja 10 milli-ampeerilise jõu juures.

Portatiivne (kergesti ühest kohast teise kantav) Röntgeni aparaat valmistati seal samas Moskva röntgeni tehases. Aparaat on määratud tehnilisteks ja arstiteaduslike kudeks otstarveteks. Aparaat kaalub 21,5 kilogrammi.

Universaalse aparadi „UPA-2“, mis lennuriistade täpsust ja kõlblikkust järele katsub, on nõukogude tööstus valmistanud. Aparaat kontrollib järgimisi lennuriistu: kõrgusemõõtjat, kiirusenäitajat, manomeetreid, käänakunäitajat ja tahomeetreid.

Klaaskiudest lõnga hakkas valmistama trust „Sojuslaborektiiv“. Klaaslõnga võib tarvitada isolatsiooni materjaliks elektritehnikas, termoisolatsiooniks, kui ka hapkindlaks materjaliks.

Magneediliste uurimuste praktikas toimetab nõukogude geoloogiliste uurimuste keskinstituut esimest korda maa magneediliste väljade katselist uurimist aeroplannilt eriliselt selleks konstrueeritud riistaga.

Teatavasti toimetati neid uurimusi senini maapinnal; neid uurimusi tehti selleks, et maapõue metallrikkusi nende metallide magneediliste omaduste abil avastada. Sarnased uurimused aeroplannilt lubavad magnetomeetrilisi töid geoloogiliste uurimuste otstarbeks mitu korda kiirendada võrreldes sellega, kuidas neid töid senini maapinnal tehti.

Sm Schavgulidse süsteemilist uut raudtee automaatset õhupidurit hakkas valmistama pidurite tehas Moskvast. Uus pidur kiirendab rongi seismapanekut, võrreldes endiste tarvitusel olevate piduritega, 30—40 protsenti.

NSVL Teaduste Akadeemia tehnilise osakonna automatika ja telemehaanika komisjon töötab probleemide alal, missugused peavad olema meie metallitööstuse, masinaehituse ja keemia automatiseerimise ning telemehaaniseerimise põhisihid kolmandamal viisaastakul. Töid juhatab akadeemik Tshernõschev.

Uus viis kummi metalli külge joota on välja töötatud Leningradi keemia ja tehnoloogia instituudis.

Diiselmootoriga veoauto viiepaari ratas-tega on Schveitsis konstrueeritud. Veoauto rattad töötavad kõik omaette iseseisvalt. Auto võib tõusta kallakut mööda üles 65° nurga all, võib 1,8 meetri laiusest kraavist üle sõita ja kuni meetri sügavusest jõest läbi minna. Auto liikumise kiirus on 64 kilomeetrit tunnis. Autot võib kasutada sõjalistel otstarvetel.

Kuubumine

NÕUKOGUDE LIIDUST

12. oktoobril jõudis väljamaa reisult Moskvasse tagasi Moskva nõukogu vastutavate tegelaste delegatsioon. Poolteise kuu vältel tutvunes delegatsioon, Moskva nõukogu esimehe Bulganiiniga eesotsas, Euroopa suuremate linnade — Pariisi, Londoni jt. — kommunaalmajapidamisega.

Üleliidulisel mootorrattaste võidusõidul 12. oktoobril Kiielis püstitati kolm üleliidulist rekordi 100-kilomeetrilisel sõidul. Väikse mootoriga mootorrattal „L-300“ sõitis rattur Vertelenko selle maa ära 1 tunni 16 min. 44,1 sekundiga; tugevam mootorrattas „AZS“ — 100 klm. 1 tunni 4 min. 30,7 sekundiga, ning mootorrattas „BMW“ — 1 tunni 5 min. 15,4 sekundiga.

Jaroslavi värvi- ja lakitehase laboratoorium valmistas rea värve, mis pimedas hiilgavad. Neid värve võib laialdaselt tarvitada: katta kella numbreid ning osateid jne. Tehas hakkab hiilgavaid värve hulgaliselt valmistama.

Sai valmis uus raudteesild üle Volhovi jõe. Sild koosneb kolmest „loogast“, igäüks 109 meetrit pikk.

Magaratsha viinamarjaistandustes (Krimmis), mis asutati juba 1812. aastal, kasvatatakse pea kõiki maailmas olemasolevaid viinamarjasorte. Käesoleval aastal sai bioloog Suschkov viinamarjapõõsastelt kaks saaki: esimese saagi kogus ta 15. augustil ja teise — 15. oktoobril.

Viimaste kokkuvõtete järgi ulatavad apatiit — nefeliini tagavarad Hibini kaevandustes 364 miljoni tonnini. See on maailmas kõige rikkam fosfori-tooraine tagavara.

Astronoom Kostov Taschkendis pildistas hiljuti uue lähe, mille avastasid 4. oktoobril jaapani astronoomid.

Kogu maailmas tuntakse hiniini puudust. 170 miljoni malaariahaiget üle maailma nõuavad iga aasta 1387 tonni hiniini, mida saadakse hiniinipu koorest, mis kasvab ainult vähesed kohtades maakeral. 1933. a. leutasid nõukogude teadused mehed keemilise produkti, mis hiniini võib asendada ja sellest isegi mõjuvaim on. Seda pulbrit nimetati akrihiiniks. Mõõdunud aasta augustis hakati Moskva lähedale esimest akrihiini tehast ehitama. Käesoleval aastal 19. oktoobril andis tehas juba esimese toodangu — 22 klgr. akrihiini. Aasta lõpuks annab ta 6 tonni ja tuleval aastal 45 tonni akrihiini. See võrdub ligi 260 tonni hiniinile, sest akrihiini kulub malaaria arstimiseks 6—7 korda vähem kui hiniini.

Moskvas ehitatakse uut Krasnoholmi silda üle Moskva jõe. Silla ehitamisel oli ees aga 5-kordne maja, kus elab 800 inimest. Otsustati maja teise kohta viia. Maja alla asetati metallist raam, majale tõmmati raudviitsad ümber, tõsteti ta tungraudadega üles, asetati metallrullidele ning — maja eemale vedamine algas. Elanikud elavad endiselt oma korterites; eriliste abinõudega on kindlustatud veevärgi, elektri, telefoni ja kanalisatsiooni katkestamatu tegevus.

Kuibõshevi kraisis avasid mitmed kolhoosid käesoleval aastal oma kohvikud ja restoranid

Siin võib külastaja sooje ja külni toite tellida, ajalehti lugeda, raadiot kuulata ning biljardit mängida.

Käesoleval aastal külastasid NSV Liitu 18 450 välituristi — ligi 2500 inim. rohkem, kui möödunud aastal. Tuleval aastal on oodata välituriste ligi 30 000 inimest (oktoobrirevolutsiooni XX aastapäevale, rahvusvahelistele geoloogia- ja geneetikakongressidele, üleliidulisele põllumajanduslikule näitusele jm).

Lendur Pismennõi lendas 19. oktoobril kergel veelennukil otsejoones maandumata 580 kilomeetri kaugusele (Jeiski linnast Dnepri jõeni). See on uus rekordlend selletüübilisel lennukil. Senini kuulus kauguserekord kergel veelennukil ameeriklastele Brontregerile ning Staffordile, kes käesoleva aasta märtsis maandumata 389 klm kaugusele lendasid.

Uralsk-Itetski raudteeliinil ehitati uus raudteesild üle Ieki jõe. Silla pikkus on 270 meetrit.

22. oktoobril oli Moskvast poksivõistlus NSV Liidu absoluutse tšempioni nime peale. Võitlesid poksijad Mihailov (poolraske kaal) ja Koroljev (raske kaal). Võitjaks kuulutati Koroljev, kes võistluses aktiivsem oli.

Üleilmse rekordid puuvillasaagis ühelt hektaarilt lõi Dshurba Salimova lüli Artõkovi nim. kolhoosis Usbekistanis. Asjatundjate komisjoni otsuse järgi kogub lüli hektaarilt 105 tsentnerit puuvilla.

Gorkis on praegu 521 tuhat elanikku. See on viis korda rohkem, kui 1917. a. Nishni-Novgorodis elas.

Lendur Fikson lendas 20—21. oktoobril kergel spordilennukil, mis varustatud 100 hobuse jõulise mootoriga, maandumata ära 3200 kilomeetril, viibides õhus 25 tundi 05 min.

28. oktoobril pühitses Kabardino-Balkaaria autonoomne oblast oma 15. aastapäeva. 10 aasta tagasi oli siin kõige täiuslikumaks põllutööriistaks ader. Praegu töötab Kabardino-Balkaaria põldudel 672 traktorit, 102 kombaini jm.

Mürata tramm pandi Leningradis käima. Esimene seesugune tramm liigub tasa, sest kõik müratevad osad (rattad, amortisaatorid, aknaklaasid jm) on isoleeritud kummi ning vildiga.

28. oktoobril sai vana enamlane, NSV Liidu rasketööstuse rahvakomissar sm Sergo Ordshonikide, 50 aastaseks.

Lendur A. Jumashev lõi 28. oktoobril uue rekordi: 5-tonnilise laadungiga lennukil „ANT-6“ tõusis ta 8980 meetri kõrgusele, ületades seega oma endise rekordi niisamasuguse laadungiga 11. sept. k. a. ning senise rahvusvahelise rekordi 2331 meetri võrd.

1936. a. 9 kuu vältel on N. Liidus ehitatud 76 368 kilomeetrit uusi maanteid.

32 oblastis ja kraisis töötab 3574 parteikabinetti. 96 533 propagandisti juhatavad NSV Liidus kommunistide partei õppust. Parteiõppuse ringides õpiib (puudulikkudel andmetel) 869 590 parteiliiget, 319 862 kandidaati, 232 877 kaasatundajat, 144 285 komnoort ja 164 303 parteitut. Üldse töötas 1. juulil k. a. parteiõppuse ringe 113 955.

Lasti kätma maailmas kõige põhjapoolsem — Tuolama elektrijaam Kola poolsaarel. Ta võimsus on 48 000 kvt. Jaama hakati ehitama 1934. aastal.

Leningradis sai valmis uus, seitsmes sild üle Neeva — Volodarski sild, mille pikkus on 320 meetrit. Sild on ehitatud raudbetoonist.

Käesoleval aastal valmistavad meie tehased esimest korda 18—20 tonni nõukogude kampverit. Senini veeti seda tarvilikku arstirohtu Jaapanist sisse. Kampverit valmistatakse meil erilisest kampveritaimest — basilikast —, mis 1928. a. Aafrikast sisse toodi ja mida nüüd NSV Liidu lõunapoolsetes raioonides kasvatatakse.

Lennuk „ANT-25“ jõudis 5. novembril Pariisi rahvusvahelisele lennuasjanduse näitusele. Lennukil lendasid Pariisi N. Liidu kangelased sm-d Tshkalov, Baidukov ja Beljâkov.

Moskvas, kujutavate kunstide muuseumis avati 11. novembril kuulsa XVII sajandi hollandi maalikunstniku Rembrandti piltide näitus. Näitusel on välja pandud kõik N. Liidus olevad Rembrandti maalitööd.

Lendurid Njuhtikov ja Lipkin löid 10. novembril 4-mootorilisel lennukil „ANT-6“ 10-tonnilise laadungiga uue kõrguserekordi, tõustes 7032 meetri kõrgusele. Semini oli 10-tonnilise laadungiga kõrguselennu rekord 6605 meetrit, mis kuulus nõukogude lendurile Jumashevile. Rekordsele kõrgusele tõusis lennuk 1 tunni 20 minutiga.

Volgal, Rõbinski lähedal, ehitatakse elektrijaama jaoks tammi, mille tagajärjel Molooga linna praegune asukoht vee alla jääb. Alati Molooga linna uuele asukohale — Volga paremale kaldale viimist 103 ehitust on juba uuele kohale üle viidud.

Kuulsa kõrguselenduri Vladimir Kokkinaki perekonda võib „lendurite perekonnaks“ nimetada. Kõik neli venda — Vladimir, Konstantin, Valentin ja Aleksander Kokkinakid teenivad lennuväes.

VÄLISMAADELT

Mitmeski rahvajutus räägitakse sellest, kuidas kirvest... leent keedeti. Need muinasjutud tulevad meelde, kui loed saksa fashistide juhtivate tegelaste kõnesid. Näiteks: hiljuti pidas Hitleri abi Hess Baieris järjekordse demagoogiliku kõne, milles ta muuseas lausis: „Teist, saksa naised; ripub ära teie meeste meeoleu, tähendab — ka kogu saksa rahva meeoleu. Koduperenaise kunst peab seisma selles, et valmistada maitsevot toitu ilma lihata, võita ja munadeta. Oma sisseostudel ärge nõudke turult seda, mida ei ole“... Saksa naised ei taha aga kuidagi selle Hessi retseptiga leppida, sest — elu pole fashistlikul Saksamaal mitte muinasjutt, kus kirvest leent keeta võis.

Uus-Meremaa naislendur Jenny Batten lendas 5. oktoobril Inglismaalt üle Austraalia Uus-Meremaa. 16. oktoobril jõudis ta Aucklandi (Uus-Meremaa), lõpetanud enda rekordse lennu — 22 400 klm ühემootorilisel ja üheistmelisel lennukil ilma raadiojaamata. Seesugune lend on esmakordne. Batten ületas ka lennu kiiruse rekordi Inglismaalt Austraaliasse: teekonna Inglismaa ja Austraalia vahel lendas ta ära 141 tunni 03 minutiga, Austraalia ja Uus-Meremaa vahel — 12 tunni 30 min.

Ameerika ajalehekompanii „Scripps Hovard“ kirjasaatja Eckins tegi lennu ümber maakera. 41 280 kilomeetrit lendas ta ära 18 päeva 11 tunni ja 13 minutiga.

Inglise ajaleht „Morning Post“ teatas, et Saksa-

maa kompartei juht, fashismi vang Ernst Thälmann, viidi 16. oktoobril Berliinist Moabiti türmist koonduslaagrisse, mis asub kusagil Kesk-Saksamaal. Fashistid olevat loobunud kohtuprotsessi organiseerimisest Thälmanni üle, sest neil ei ole selleks mingisugust juriidilist alust, ja nende süüdistused Thälmanni vastu on viimseni põhjendamatud.

Mandshuurias levib katkutaud. Ajalehtede teatel suri Tshanlini kreisis hiljuti paari päevaga 8 inimest katku ja 21 inimest nälga. Tshjânpini linnas suri katku 5 inimest. Näljahädas olevad talupojad söövad hiiri. Kuid hiired on katku edasi-kandjad.

Oktoobris lõi prantslane Moris Cechar jalgrattasõidul uue üleilmse rekordi. Ühe tunniga sõitis ta ära 45 klm 398 meetrit.

Hispaania fashistide metsikutest kirjutavad paljud maailma ajalehed. Üks Englise lendur kirjutab: „Ma nägin kuidas fashistid 25 inimest okastraadiga kokku sidusid ning nende silma all nende naised jõledalt ära tapsid. Fashistid keelasid oma soldatitel kuulide raiskamise naiste ja laste tapmiseks. Naisi ja lapsi peavad nad nuga-dega tapma. Ma nägin kuidas üks fashist 2-aastase lapsele noa rindu torkas. Ma lasksin selle fashisti maha“.

Saksamaal lasti välja roomusk-mootorratas. Ratastele on asetatud kummist roomusk, mis võimaldab sõita ka lumel.

Ameerikas valmistati raudteeroopad, mille pikkus on 1200 meetrit ja raskus 85 tonni. Nii pikke roopaid pole veel kunagi tehtud. Paigalepaneku kohta veeti need roopad 90-l raudteeplatvormil. Et neid roopaid maha võtta, selleks haagiti rong keskelt lahti, kaks vedurit vedasid — teine teisele poole — platvormid alt ära, ja roopad langesid maha.

30. oktoobril anti Madridist raadio teel edasi kontsert-miiting. Miitingul esinesid kõnedega Hispaania välisminister del Vayo, NSV Liidu esindaja Hispaanias sm Rosenberg jt.

Ameerikas ehitati uus suur pommilennuk. Sel lennukil on 4 mootorit, igaüks 1000 hobuse jõuline; ta tiibade ulatus on 32 meetrit; lennuk kaalub 16 tonni, sellest on 6 tonni pomme. Lennuki kiirus hoitakse saladuses. Kuulipilduri ja pommitaja kohad lennukil on tehtud klaasist, mida kuulid ei läbista.

4. novembri hommikul tapeti Hamburgi türmis Saksamaa kompartei tegelane Edgar Andre. Andre sündis 1896. a. 1922. a. astub ta komparteisse. Ta valiti Hamburgi töötatööliste komitee esimeheks. Pärast fashistide võimuletulekut Saksamaal heideti Andre türmi. Kolm aastat istus ta fashistlikus piinakambris. Tänavu suvel 10. juulil mõistis fashistide „kohus“ Andre surma, vaatamata sellele, et kõik süüdistused tema vastu täiesti põhjendamatud olid. Hitlerliku fashismi metsikute kuritegude nimestikku lisandus veel üks tapatöö.

8. novembril avaldas Hispaania rahvavalitsus ametliku teadaande, et ta Madridist Valenciasse asus. Valencia on suuruse poolest kolmas Hispaania linn üle 300 tuh. elanikuga. Ta asub Guadalquiviri (loe: uadalkvir — Hispaania suurem jõgi) kaldal, 3 klm kaugusel Vahemerest. Valencia on vanaaegne ja tähtis tööstuse- ja kaubanduselinn.

Inglise ajalehtede teatel ehitatakse Saksamaal praegu 57 sõjalaeva — liimilaeva, miinipaate, lennukite emalaeva, allveelaeva jne.

VALGEST EESTIST

Oktoober

1. — Päts püüdis Isamaaliidu täiskogu koosolekul tõendada, nagu oleks Eestis klassivõitlus maha surutud ning selle tagajärjel rahvas „terve ja üksmeelne“. Kuid samal ajal pani ta Liidu liikmetele südame peale, et need peavad olema „nagu surmaminejad sõdurid surisärkides, ning välja minema, et oma riiki päästa“. Ümberringi möllavat klassisõjad ning — klassisõja tont see ongi, mis sunnib ka Pätsi Eestis surma peale mõtlema.

— NSV Liidu professor Jakovlev — Mitshurini õpilane — esines Eestis rea loengutega Mitshurini töötulemustest. Loengutest võeti Tartus ja Tallinnas elavalt osa.

2. — „Uus Eesti“ soovib Eesti rahvamajanduse edendamiseks välismailt töölisi sisse vedama hakata. Leht arvab, et mujal maailmas, võrreldes Eestiga, veel odavamaid orjaturge on ning, et väljast sisse veetud töolistega Eesti tööliste palku veel madalamale võib suruda. — Omal ajal arvasid parunid sedasama, tegid katset ja — kukkusid haledasti läbi, sest peale Jaapani leidub vaevalt madalamaid palku kui Eestis.

— „Postimees“ kinnitab, et hallparuniteid korda ei lähe töölisi maal kinni hoida, niikaua kui maatöölise elatistasapind endiselt madalaks jääb.

3. — „Vaba Maa“ teatel on tööstusetöölise koja valimistel läbi läinud ametiühingute ja töolistevanemate kandidaadid, kuna fashistliku rahvusliku tööliidu kandidaadid läbi kukkusid.

— Valitsuse otsusega kuulutati välja rahvuskogu loomise seadus. Rahvuskogu saab olema kahekojaline. Esimene koda koosneb kaheksakümnest liikmest, teine neljakümnest. Esimene on valitav, teine koosneb osalt kodade ja asutuste jne esindajatest, osalt valitsuse poolt nimetatud isikutest. Rahvuskogu tuleb kokku Pätsi valitsuse poolt kokkuseatud uue — fashistliku — põhiseaduse vastuvõtmiseks.

4. — Tartus ilmus eestikeelses tõlkes Scholohovi „Vaikne Don“.

— Riigikohus kinnitas sõja-ringkonnakohtu otsuse viie noorsotsialisti kohta, kes lendlehtede levitamise ja valitsusevastase kihutustöö tegemise süüdistusel mõõdunud aastal sõja-ringkonnakohtu poolt kolmest kuni kuue aastani sunnitööle mõisteti.

— Pätsi valitsuse häälekandja „Uus Eesti“ veerudel kestavad edasi kiidulaulud Hispaania rahva timukatele — mässulistele kindralitele.

5. — Rahvuskogu valimisteks jagati kogu Eesti kaheksakümneks valimisringkonnaks. Tallinnas on 10, Tartus 6 ringkonda.

— Rahvuskogu kutsutakse valitsuse otsusel kokku tuleval aastal 24. veebruaril.

— Kindral Laidoner esines Viljandis Kaitseliidu sõjallistel manöövril poliitilise kõnega. Kindral kutsus kõiki kaitseliitlast üles „riigis korda ja rahu alal hoidma“ ning „tõlkküsimusi kodanikkude vahel likvideerima“. Kaitseliit peab kindrali nõuete järgi kõigiti kodanluse eeskujulik sandarmivägi olema.

— Viljandi rätsepätöölised asutasid ametiühingu. Streik, mida nad nõudavad eest palgaolude parandamiseks alustasid, lahutas organiseerimatuse pärast.

— Tartus organiseeriti mööblinäitus. „Postimees“ kirjutab sel puhul, et kallis mööbel teeb näitusel küll silmarõõmu, kuid kodanikkude rahanappus ei luba ta ostmise peale mõelda.

— N. Kann, endine hariduseminister, toob „Päevalehes“ ülevaate koolielise kasvatusorganisatsioonist NSV Liidus. Kann peab tunnustama, et

kommunistlik riik lastekasvatusele hoopis suuremat hoolt pühendab, kui seda ükski kapitalistlik riik teeb.

7. — Pätsi valitsus jätkab ametiühingute fashistlikku ümberorganiseerimist. Lähemal ajal kutatakse kokku konverents, kus Pätsi ministrid uutele valitsuse poolt määratud ametiühingute ametnikkudele uut „töölispoliitikat“ seletavad.

— Valitsus on välja töötanud uue töölepingu seaduse. Uus leping annab peremeestele õiguse töölisi *proovi ajaks* tööle võtta. Niisamuti võib peremees tööliste peaaegu takistamata ja ilma etteütlemata töölt lahti lasta. Tööline peab aga lepingu põhjal „heahtlikult ja ausalt täitma peremehe kõiki töökorraldusi“.

— Valitsus kinnitas „noorte organiseerimise seaduse“, mille põhjal valitsus oma ametnikkude kaudu kõikide noorteorganisatsioonide tegevust juhtima hakkab. Riikliku fashistliku kasvatusse alla kuuluvad noored kuni 20 aastani.

— Tallinnas avati kooliõpetajatekoja istang — kirikulauludega ning vene- ja luteriusu pappide jumalateenistusega.

— Tallinnas pandi uue isikumaksu alla 70 000 elanikku.

— Narva pagarid tõstsid leiva hinda 7 prots. võrd.

— Põlva turul tõusis aasta jooksul lambaliha hind 28 sendist 45 sendile kilo eest, s. o. üle 60 protsendi.

— Tartu Ülikooli usle taha jäeti 220 sisseastuda soovijat. Valitsuse ettekirjutuse järgi võetakse ülikooli sel aastal ainult 620 uut üliõpilast.

10. — Tallinna turul tõusis „Rahva sõna“ teatel või hind nädala jooksul 160 sendist 185 sendile kilo eest. Saia hind kerkis selsamal ajal 5 senti kilo pealt. Lehe arvates ei suuda töölised võid enam osta.

— Tartus korjas politsei Tuglase toimetusel ilmutava kuukirja „Tänapäev“ numbrid ära. Kuukirja sulgemise küsimus on politseis otsustamisel.

— NSV Liit ostis Eestist 9126 chussiga 700 000 krooni eest.

— „Uus Eesti“ toimetaja kõne puhul Pärnus hakkas rahvas kõnele vahele hüüdma. Vahelehiidjatele tehti politsei poolt protokoll.

11. — Tartu Ülikooli üliõpilaskonna üldorganisatsioon ja ta allorganisatsioonid aeti haridusministri korralduse põhjal laiali. Üliõpilased korraldasid sel puhul raevoja ees protest-demonstratsioone. Uueks üliõpilaste kuraatoriks määrati valitsuse poolt 100-aast Tehver. Laialiajamist põhjustas senine organisatsiooni korraldus, mille järele valitsusel võimalust olnud igal sammul vahele seada.

— „Rahva Sõnas“ kirjutab keegi põllutöölise töötingimustest hallparunite juures. Põllutöölise tööaeg pole kindlaks määratud, neil pole oma ette korterit ja neid koheldakse peremeeste ja nende perekonnaliikmete poolt nagu alaväärtuslikke. Eriti raske olevat perekondadega põllutöölise olukord, kes harilikult ühel hallparuni pööningult või vihusaanast teise peavad rändama.

— Augustikuu jooksul lasti põlevkivitööstuses „Rahva Sõna“ teatel 400 töölise töölt lahti, turba-tööstuses 500 ja teistes 371 töölise.

— Narva rätsepätöölised jätkavad palgakõrgenduse nõudmist 20 prots. ulatuses.

— „Postimehe“ tõenduse järgi läheb Eesti tööstusetöölise palgast kaugelt suurem osa toiduainete ostmiseks, olgugi, et Eesti „odavate toiduainete maa“ olevat. — Leht järeldab sellest, et Eesti tööstusetöölise reaalpalk teiste maade tööstusetöölise reaalpalgast palju madalam on.

— Majanduseminister teatas, et Eestis ei olewat võimalik tekstiiltööstuses tööaega 42 tunnile nädalas lühendada. Eesti ei suutvat siis jaapani jt tekstiiltööstusega võistelda.

— Eesti fashismi demagogia-ülemmeister Eenpalu püüab töölilistele Narvas jt tööstuselinnades igatpidi sisse tuupida, et töölised peremeestega „ühelst rahvusest“ olewat, et nad peremeestega „ühelst ja ühiseid laule pidawat laulma ning hooliga viimaste sõna kuulma.

— Sotsiaalminister Kase seletas valitsuse poolt nimetatud ametiühingute juhtidele nende konverentsil, kuidas nad peavad tööliskoja ja am. ühingu tööd rahvuslikus ja „riiklikus“ vaimus juhutama.

— Kreenholmis vallandati 80 tööljst.

15. — Eestis püütakse järjekordselt „teaduslikult“ kindlaks teha, et eestlased olewat põlised Baltimaade elanikud ju 6000 aastat. See andvat eestlastele praegusel silmapilgul suured eesõigused teiste rahvuste kõrval.

— Härrasrahva eeskujuliku teenimise edendamiseks avab Tallinna Rahvaülikool hotelliasjanduse fakulteedi. Eesõigus kooli pääsemisel on neil, keda hotelli peremehed selleks soovitavad.

— Tekstiiltööstuse meistrite ettevalmistamiseks avati Tallinnas tekstiiltööstuse kool 3-a. kursusega. Kooli võetakse vastu töölisi, kellel 6-aastane kooliharidus ning meistri soovitus.

— Tallinna Dramastudio lavastas A. H. Tammsaare uue näidendi „Kuningal on külm“. „Uus Eesti“ teatriarvustaja arvamise järgi tahtvat Tammsaare uue näidendiga Euroopa praeguse poliitilise olukorra üle nalja teha.

— „Uus Eesti“ toob „Viljandimaa teadete“ all järgmise liihkese sõnumi: „Eesti panga Viljandi osakonna uksehoidja kohale oli reedeni üles andnud tervelt 110 kandidaati, kelle hulgas ka rohkesti keskkooli haridusega isikuid“. — Selsamal ajal räägib seesama „Uus Eesti“ Poolast tööliste sissetoomise vajadusest Eestis.

— Hellilooja ja muusikaõpetaja Artur Lemba kaebab „Uus Eestis“ kunsti- ja muusikaelu kitsikuse üle Eestis. Suuremate helitööde loomine ja pingutus ei tasuvat ennast, kuna teatris neid ette ei kantavat. Noote, mis trükitud 300 eksemplaris, jätkub harilikult 10 aastaks.

— Eenpalu nõudis Pärnus „rahvuspäeval“ peetud kõnes, et rahvas peab Pätsi kui „rahva üldjuhti“, „riigikorra hooldajat“ ja „rahvuse saatuse määrajat tunnustama! Selles tulevat, Eenpalu arvates, nähtavale iga kodaniku „elulähedane poliitiline vaist“.

— Mitropolit Aleksander ja ülempapp N. Päts annetasid Pätsi valitsuse sisiministri abile ta teenete eest pappide ja kiriku kasuks Platoni esimese järgu aumärgi.

— „Uus Eesti“ teatel tahtis Vana-Vändra Postitalu teenija Ella Kaufelt perepoja revolvriga maha lasta. Katse ebaõnnestus. Peale seda püüdis teenija enda elu võtta. Meeleheite põhjus — perepoja abieluline pettus.

— Mõeldud aastal makseti Eesti valitsuse poolt parunitele mõisamaade eest 819.177 krooni. Üldse tahab valitsus parunitele maade eest maks-ta veel üle 5 miljoni krooni.

— 1. sept. töötas „Päevalehe“ teatel Eesti suur-tööstuses kokku 37 668 töölit. Augustikuu jook-su' vallandati suur-tööstusest 1271 töölit.

— „Päevaleht“ arvab, et rahvaarvu juurdekasvamist takistab Eestis rahva majanduslik kindlustamatus. Leht räägib, et „intelligentne tööjõud pole oma tuleviku suhtes kuigi kindlustatud. Väljajaavad haritud tööjõududel kohtade saamiseks on jäämas ahtakesemaks“ jne. Tööd saavat neid, kel olewat „kõvad soovitused ning veel kõvem seltskondlik positsioon“. Kui ei olewat teadmatus ja elukindlustust, siis olewat väga raske rahvast laste saamisele meelitada — kurdab leht.

— Aseri seismajäänud tsemendivabriku tööli-ised hakkasid hulgaliselt kaluriteks, jäädes endiselt elama vabriku korteritesse. Nüüd on aga töölilistele korterid üles üteldud ning töölised on sunnitud tööd otsides mujale rändama.

— Narva rätsepatöölised jätkavad palgakõrgen-duse võitlust. Seni on ainult mõned ettevõtted palka nõutud 20% asemel 10% tõstnud.

— Naisrätsepatööliste palgad olewat isegi „Päe-valehe“ järgi „naeruväärt madalad“.

— Eesti Kaitseliidu ülem kindral Orasmaa sõi-tis ühes saatjakoonga Soome sealse kaitseliidu sõjalistele manöövrile.

— Pätsi valitsus pani seisma kõik Tartu üli-kooli omavalitsuse organisatsioonide tööd.

— Tallinna sõitis Rootsist heik kõrgemaid oh-vitsere esotsas kroonprintsiga. Sõidu ametlikuks eesmärgiks on Karl XII ausamba avamine Nar-vas. Ka Soomest sõitsid selleks puhuks Eestisse mõned kindralid ning ohvitserid.

— „Vaba Maa“ järgi hakatakse Eesti tekstiil-tööstuses järjekindlalt „ratsionaliseerimist“ läbi viima. Telgede arvu ühele kangrulle kavatakse mitmekordselt tõsta.

— Pätsi fashistlik organisatsioon, „Isamaaliit“, korraldab üle maa kihutuse-koosolekuid rahvus-kogu valimisteks — valitsuse programmi järgi. Ühtegi võistlejat tal ei ole, sest kõik teised poliiti-lised organisatsioonid on keelatud.

— „Päevaleht“ kordab Narva ausamba avamise puhul Eesti välispoliitilise erapooletuse vajadust suurriikide vahel. Soome ja Rootsi sõjaliste ring-kondadega, — kes saksa hitlerismi propaganda taimelavaks on, — sõprust sõlmides kindlustavat Eesti oma „välispoliitilist tasakaalu“.

— „Päevaleht“ reklaamib vastsell turule il-munud raamatuid „Hitler“ ja „Mussolini“. Raamatud olewat kirjutatud Saksa ja Itaalia saatkon-dade andmete põhjal ning andvat põhjaliku üle-vaate fashismist ja hitlerismist. Sellele propagan-dale valitsus, muudigi, mingit takistust ei tee.

— Tallinnas Isamaaliidu kongressil peetud kõ-nes nurises Päts, et Eesti rahvaarv ei kasva ning „rahva hääl“ on tühjaks jäänud. Niimoodi ei tule-vat uute maade juurde võitmist midagi välja. Hoopis vastupidi — raskusi võivat tekkida isegi endise maaala enda käes hoidmisega.

— „Uus Eesti“ teatel makstakse Tallinnas ühetoalise korteri eest, ilma keskkütteta, kesk-miselt 25 krooni kuus. Võib mõelda, kuidas see üür 1,5-kroonilise päevapalgaga töölise eelarvele mõjub, kui arvesse võtta alaliselt kõrgenevaid toiduainete hindu.

Toimetused: H. Pöggelmann, K. Trein, R. Vakman, O. Rästas, R. Majak.

Vastutav toimetaja: H. Pöggelmann.

Tehniline toimetaja: S. Lentschitzky

Väljaanne nr. E-57. Ladumisele antud 3/XI 1936. Trükkimiseks alla kirjutatud 4/XII 1936. Paber 82×110^{1/16}. Autoripoonaid 8. 4 trükipoog. Ühes trükip. 80 000 trükki. Üldse 320 000 trükkitähte. Lengorliit nr. 27024. Tiraash 1500 eksempl. Töö nr. 2143. „KÜLVAJA“ trükikoda, Leningrad, 31; Dsershinski uulits, nr. 49.

1937 UUS AASTA **1937**
LÄHENEB!

**Uueks aastaks tellib iga tööline, kolhoosnik, teenija omale
huvitava ajakirja**

„KOMMUNISMI TEEL“

1937. aastal on ajakirja „Kommunismi teel“ teemistik väga rikkalik ja mitmekesine.

Esimene uueaasta number on pühendatud suure vene kirjaniku

A. S. Puschkini surmapäeva 100-aastaseks mälestuseks

Siin avaldatakse tõlkeid Puschkini teostest, artikleid tema eluloost ning loomingust.

Kogu 1937. aasta vältel avaldab ajakiri terve seeria põhjalikke ning tähtsaid kirjatükke ja materjale, mis pühendatud

Nõukogude valitsuse XX aastapäevale

Nende hulgas ilmuvad järgmised artiklid: Proletaarse revolutsiooni teooria ja praktika; Võitlus partei liini eest es-eride, vähemlaste, trotskistide-sinovjevlaste vastu; Nõukogude demokraatia ja NSV Liidu Konstitutsioon; Nõukogudemaa on rahu kants; Sotsialismi maa vaba nasterahvas; Kasvab noor sugupõlv; Eestlaste olukord tsaari Venemaal; Leninlik-staalinliku rahvusepoliitika võidud jm.

Ilmub rida artikleid rahvusvahelise revolutsiooniliikumise ja eriti fashistliku Eesti olukorra kohta.

Kirjanduse ja kunsti osakonnas

trüüb ajakiri kirjanduslikke teoseid, jutustusi ja luulet H. Pöögelmannilt, Eessaare Aadult, Treinilt, Hugo Angervaksalt j.t., tõlkeid Puschkini, Gorki, A. Tolstoi, Scholohovi j.t. ning välismaade klassikute teostest. Ilmub rida kirjeldusi kunsti, teatri, kino, rahva loomingu, eesti keele ja kirjanduse kohta. Igas numbris on algaja kirjaniku lehekülj ja kriitilisi artikleid.

Teaduse ja tehnika osakonnast

leiab iga tellija artikleid kõikide teaduse ning tehnika küsimuste, viimaste saavutuste ja leiutuste kohta.

● **Tellimiste vastuvõtmine** ●
1937. aasta peale on alanud!

Tellige kohe lähemast postiasutusest endale ajakiri

„Kommunismi teel“

aasta ehk pooleaasta peale!

Tellimise hinnad:

12 kuu peale	15 rbl. — kop.
6 " "	7 " 50 "
3 " "	3 " 75 "
1 " "	1 " 25 "

„КОММУНИЗМИ ТЭЭЛ” № 6

(„НА ПУТИ К КОММУНИЗМУ“)

1936

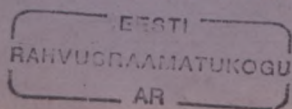
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ПОПУЛЯРНЫЙ ПОЛИТИЧЕСКИЙ, ЛИТЕРАТУРНЫЙ и НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
НА ЭСТОНСКОМ ЯЗЫКЕ

2218

Издательское Товарищество Иностранных Рабочих в СССР, Ленинград, 141, Апраксин пер. № 2
Välismaatööliste Kirjastusühisus NSV Lildus, Leningrad, 141, Apraksini põikuu. № 2

Hind 1 rubl. 25 kop.

Ц. 1937г.
Акт № /
Вкладн. д.